

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR
E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

OVERZICHT VAN DE VLAAMSE RECHTSLITERATUUR GEDURENDE DE GERECHTELIJKE JAREN 1977-1978 EN 1978-1979

Op het einde van het vorig gerechtelijk jaar waren de publikaties op het gebied van de Vlaamse rechtsliteratuur zo talrijk dat het weinig zin scheen te hebben een enigszins volledig overzicht ervan te geven. En daar het wel bleek dat het aantal van deze Vlaamse juridische geschriften steeds in stijgende lijn zou gaan, hadden wij gemeend dat het jaarlijks overzicht, dat gedurende verschillende jaren regelmatig verscheen in het eerste nummer van elke nieuwe jaargang van het Rechtskundig Weekblad, achterwege kon blijven.

Er werd ons echter van verschillende zijden gevraagd dit jaarlijks overzicht voort te zetten, niet enkel om te voldoen aan wetenschappelijke belangstelling, doch tevens om het genoeg te smaken te kunnen vaststellen welke reusachtige vorderingen op het gebied van de Vlaamse rechtsliteratuur telken jare verwezenlijkt worden.

Wij hebben dan ook besloten, in dit eerste nummer, een algemeen overzicht te publiceren voor de twee laatste gerechtelijke jaren. Daar de stof zo oneindig uitgebreid is zal dit overzicht vanzelfsprekend niet volledig kunnen zijn. Wij hebben gemeend dat het nut zou hebben een selectie te maken van een aantal der bijzonderste geschriften op het gebied der verschillende takken van het recht, met een zeer beknopte vermelding van hun inhoud en betekenis en, voor het overige, volledigheidshalve een reeks publikaties enkel aan te stippen. Daaruit mag vanzelfsprekend niet afgeleid worden dat deze publikaties van minder belang zouden zijn dan de andere. Daar wij thans een overzicht geven van hetgeen verscheen gedurende de twee laatste gerechtelijke jaren was de stof zo uitgebreid geworden dat een drastische beperking noodzakelijk was.

Algemene rechtsleer

Het Nederlands taalgebied is rijk aan voortreffelijke inleidingen in de rechtswetenschap. Noemen wij slechts het lumineus boekje van Van Kan, de zo originele «Algemene inleiding» van Van der Vlucht, de diepgaande «Formele

encyclopedie der rechtswetenschap» van Zevenbergen, de uitstekende inleiding van J.H.P. Bellefroid en eindelijk de reeds meermaals herdrukte inleiding van L.T. Van Apeldoorn. Deze werken zijn echter deels verouderd en/of minder geschikt om nog te dienen als leidraad bij het onderwijs van deze dag. Wij moeten het dan ook toejuichen dat *prof. Marcel Storme*, met de medewerking van *prof. Jacques Herbots*, ons een nieuwe «Algemene inleiding tot het recht» heeft bezorgd, die beantwoordt aan alle vereisten om de jonge jurist wegwijst te maken in de doolhof van de rechtswetenschap.

De auteur legt er de nadruk op dat hij zich vooral ten doel gesteld heeft het recht te beschouwen als maatschappelijk verschijnsel en vandaaruit zijn grondslagen en indeling te bestuderen.

In een eerste titel «Algemeen begrip van het recht» vinden wij een omschrijving van dit begrip en beschouwingen over de afdwingbaarheid van het recht en zijn ordenende regeling van het maatschappelijk leven. Schrijver begrenst dan het domein van het recht tegenover dat van de moraal en van de godsdienst. Daarna vestigt hij zijn aandacht op de grondslagen van de gebiedende kracht van het recht en geeft dan een overzicht van de verschillende scholen die desaan gaande een oplossing hebben voorgesteld : de formalistische en de idealistische school, waarbij enkele bladzijden gewijd worden aan de Belgische leerstelsels. Tot besluit van deze eerste titel geeft de auteur zijn mening te kennen dat een eerste benadering van het rechtsverschijnsel langs natuurrechtelijke wegen is aangewezen.

In een tweede titel behandelt *prof. Storme* de bronnen van het recht en de vele delicate vragen die gesteld worden in verband met de gewoonte, de formele en materiële wet en de interpretatie ervan om zich daarna te verdiepen in de betekenis van de rechtspraak, de rechtsleer en de billijkheid.

Een volgende titel bespreekt de indelingen van het recht naar hun inhoud met aanwijzing van de bijzonderste karakteristieken van elke rechtstak.

De twee laatste hoofdstukken hebben betrekking op het subjectief recht en het sanctioneren van de subjectieve

rechten alsook op het verband tussen de rechtskunst en de rechtswetenschap, waarbij summier gewag gemaakt wordt van de hulpwetenschappen die bij het recht gebruikt worden, namelijk de sociologie, de geschiedenis en de rechtsvergelijking.

Wij wensen vooral de aandacht te vestigen op de grote pedagogische waarde van dit boek. De uiteenzettingen van de auteurs zijn beperkt tot het essentiële, doch worden rijkkelijk gestaafd door overvloedige verwijzingen naar allerlei wetenschappelijke werken die verdere studie mogelijk maken.

De keus die schrijver gedaan heeft tussen de vele werken die worden geciteerd dient ten eerste geprezen te worden. Met het materiaal dat in dit boek aan de studenten geboden wordt zijn ze voortreffelijk voorbereid om een grondige studie van het recht aan te vatten. De grote lijnen worden steeds in de eerste plaats in het oog gehouden opdat degenen die het boek gebruiken niet zouden verloren lopen in detailstudie. Beknoptheid en toch volledigheid zijn hoedanigheden die bijzonder aan het boek eigen zijn.

Prof. W. Van Gerven, wiens boek «Het beleid van de rechter» een van de beste geschriften is die in het Nederlands taalgebied werden voortgebracht betreffende de rechtsvinding, heeft zijn in dit boek ontwikkeld betoog aangevuld met twee publikaties.

In de eerste «*Theorie en praktijk van de rechtsvinding*», die in samenwerking gepubliceerd werd met *prof. J.C.M. Leyten* der Universiteit van Nijmegen, bespreekt *prof. Van Gerven* de plaats en functie van regelgeving, rechtspraak en rechtsleer in het kader van de rechtsvorming. Uitgaande van het beginsel van de scheiding der machten stelt de auteur vast hoe de rechterlijke macht in zekere mate deelachtig is aan de wetgevende activiteit en hij analyseert de wijze waarop zulks geschiedt. In een tweede kapittel ontleeft hij het besluitvormingsproces dat de ondergrond vormt van de juridische redenering. Hij onderscheidt drie situatie-types, met name die waarbij zich geen belangrijke waardeconflicten voordoen, die waarmee belangrijke onderliggende waardeoordelen gemoeid zijn en uiteindelijk die waarin zich conflicten voordoen tussen zeer belangrijke waardeoordelen. In dit laatste geval is de auteur van mening dat de keuze van de prioriteit der waarde zoveel mogelijk moet worden uitgesteld en vooralsnog zo beperkt mogelijk dient gehouden opdat aan de hand van de grootst mogelijke consensus in de samenleving een algemene regel kan worden geformuleerd.

De tweede brochure waarin *prof. Van Gerven* zijn inzichten verduidelijkt draagt als titel «*De taak van de rechter in een West-Europese democratie*». Hij is het er vanzelfsprekend mee eens dat de rechter de in de wet gestelde regel op het hem voorgelegd geval moet toepassen. Doch deze wettekst kan onduidelijk zijn, onvolledig of vaag en dan zal de rechter op grond van de algemene beginselen of van de rechtspraak een oplossing trachten te vinden. Doch de duidelijke wettekst kan ook verouderd zijn en niet meer aangepast aan het moderne sociale leven. Zal dan de rechter gehouden zijn de concrete regel af te leiden uit de eigen normerende kracht van het maatschappelijk leven?

Volgens *prof. Van Gerven* zou bij wijziging van rechtspraak nauwkeurig moeten verklaard worden in welke mate de vroegere regel gewijzigd wordt en in dit geval zou ook aan de rechter de bevoegdheid moeten worden verleend

een overgangsregeling in te stellen.

Deze beide brochures zijn een welgekomen vervolg op «Het beleid van de rechter».

Het is zeer gelukkig te noemen dat in de jonge Universiteit te Antwerpen onder de studenten heel wat belangstelling bestaat voor de beoefening van de algemene rechtstheorie en de rechtsfilosofie. Zo is er in dit midden een «*Universitaire kring voor rechtstheorie*» gesticht, die zeer actief is en uiterst nuttig werk verricht.

In de maand april 1975 heeft deze kring de zogenaamde «*Langemeijerdagen*» georganiseerd die als onderwerp hadden «*Actuele problemen rond rechtsvinding*».

Het was een uitstekende idee deze dagen te noemen naar de grote Nederlandse jurist *prof. Langemeijer*, oud procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, waarvan de geschriften zozeer de studie van de algemene rechtstheorie hebben gestimuleerd.

De vier lezingen die op deze Langemeijerdagen werden gehouden zijn thans verzameld in een boekdeel, met een inleiding door *prof. H. Swennen*. In de door *prof. Langemeijer* zelf uitgesproken rede over «*Rechtsvindings-theorieën en methodologie van de juridische activiteit*» wordt op zakelijke wijze een overzicht gegeven van de leerstellingen van *Paul Scholten*, van *Wiarda*, van *Spoordijk*, van *Van Gerven* en vooral van de Duitse rechtsgeleerde *Esser*. In het licht van hetgeen door deze geleerden in het midden gebracht werd ontwikkelt *prof. Langemeijer* zijn eigen visie op de taak van de rechter en de moeilijkheden die ermee gepaard gaan.

Mr. G.J. Wiarda, oud eerste Voorzitter van de Hoge Raad der Nederlanden, hield een betoog over de «*Toetsing van vage normen in de cassatierechtspraak*». De auteur komt tot de conclusie dat deze vage normen, zoals overmacht, goede trouw, redelijkheid, billijkheid e.d. in beginsel wel vatbaar zijn voor toetsing in cassatie en hij onderzoekt de verschillende modaliteiten volgens welke deze toetsing kan geschieden.

De bijdrage van *prof. Marcel Storme* had als onderwerp «*Het cassatieberoep in het belang van de wet*», waarin de voor- en de nadelen onderzocht worden van het optreden van de procureur-generaal om zich in het belang van de wet in cassatie te voorzien.

De laatste voordracht die in het boek gebundeld werd is die van *prof. dr. Jan Broekman* over «*Rechtsvinding als rechtsfilosofisch probleem*», waarin de verschillende facetten van de rechtsvinding rechtsfilosofisch bekeken worden.

De bundel die werd uitgegeven is een kostbare bijdrage tot het rechtstheoretisch en rechtsfilosofisch denken en wij moeten het van harte toejuichen dat dit initiatief tot deze Langemeijerdagen door de jonge universitaire kring voor rechtstheorie aan de Universitaire instelling te Antwerpen genomen werd.

Burgerlijk Recht

Voor de beoefening van het burgerlijk recht is van groot belang de rede die gehouden werd door *prof. Willy Delva* aan de universiteit te Leiden, over «*De metamorfose van het Belgisch civielrecht*».

Deze rede geeft een synthese van de vele en belangrijke wijzigingen die in de laatste jaren tot stand zijn gekomen in het burgerlijk recht van ons land. Men is verbaasd vast te stellen in welke belangrijke mate de teksten van het Bur-

gerlijk Wetboek gewijzigd werden in verband met het huwelijks-, het huwelijksgoederenrecht, de echtscheiding en de scheiding van tafel en bed, de adoptie, de afstamming, de ouderlijke macht, de minderjarigheid en de voogdij, het erfrecht en het contractenrecht. De belangrijke wijziging betreffende het erfrecht van de langstlevende echtgenoot is zeer aanstaande. Wanneer men dit alles overschouwt, is het treffend hoe tenslotte van het oorspronkelijk Burgerlijk Wetboek nog maar weinig is overgebleven.

Het was een uitstekend idee van prof. Delva al die wijzigingen samen te bundelen en er een algemeen overzicht van te geven, dat meestal aan de doorsnee jurist minder opvalt.

Hierbij wordt dan de grote vraag gesteld of het wenselijk is, zoals men dit in ons land doet, met beperkte achtereenvolgende wetwijzigingen het burgerlijk recht aan te passen aan de behoeften van de tijd, ofwel of het verkieslijker zou zijn zoals in Nederland een volledig nieuw wetboek tot stand te brengen.

De meningen hierover zijn verdeeld. Het werk dat in Nederland door prof. Meijers en zijn volgelingen geleverd werd ontsnapt niet aan ernstige kritiek en de methode die ten onzent gebruikt wordt geeft aanleiding tot vele bezwaren, waarvan het gebrek aan logische eenheid wel één der bijzonderste is.

Om zich een opinie over dit zo belangrijk probleem te vormen is de lectuur van de rede van prof. Delva een eerste vereiste.

Op het gebied van het burgerlijk recht worden de uitgegeven geschriften nog steeds beheerst door het nieuw Belgisch huwelijksvermogensrecht.

Aan de Rijksuniversiteit te Gent werd een reeks postuniversitaire lessen georganiseerd door het seminarie voor burgerlijk recht teneinde alle bijzonderheden van de nieuwe wetgeving grondig uit te diepen. Dit geschiedde door middel van een veertiental spreekbeurten die gehouden werden in de maanden oktober tot december 1977.

De verschillende referaten verschenen eerst in nrs. 2-3 van de jaargang 1978 van het Tijdschrift voor Privaatrecht. Zij werden daarna afzonderlijk uitgegeven en vormen een lijvig boekdeel onder de titel *«Het nieuwe Belgische huwelijksvermogensrecht»*.

De professoren G. Baeteman en Willy Delva hebben het grootste en belangrijkste gedeelte van deze uiteenzettingen voor hun rekening genomen.

In een zeer uitgebreid betoog, dat op zichzelf een heel boek uitmaakt, behandelt prof. G. Baeteman *«Het primair huwelijksstelsel»*. Daarna bespreekt prof. W. Delva de onderwerpen *«De algemene principes met betrekking tot het secundair huwelijksvermogensrecht»*, *«De veranderbaarheid van het huwelijksvermogensstelsel tijdens het huwelijk»*, *«De conventionele huwelijksvermogensstelsels»*, *«De contractuele en de gerechtelijke scheiding van goederen»*. Hij wijdt dan verder een aantal beschouwingen aan de *«Evaluatie van het nieuw Belgisch huwelijksvermogensrecht»*.

In deze beschouwingen wordt heel wat kritiek uitgebracht op de nieuwe wettelijke bepalingen. Volgens prof. Delva werd te veel nieuw recht in te weinig teksten samengeballt. De teksten zijn vaak al te ingewikkeld en vele daarvan zijn verre van feilloos opgesteld. Sommige teksten zijn fout en meerdere op zijn minst inopportuun. Schrijver betreurt dat zoveel teksten als blanco-normen zijn gesteld, waardoor herhaaldelijk een beroep zal moeten gedaan wor-

den op de rechter. De wetgever heeft heel wat juridische principes uit het oog verloren. Voor het overgangsrecht is prof. Delva zeer streng en hij noemt het, «ronduit gezegd, ellendig».

Al is de kritiek van prof. Delva zeer hard, kan hij toch wel heel wat waardering opbrengen voor het nieuwe huwelijksvermogensrecht, omdat een reuzestap werd gezet in de goede richting. Het zal aan de wetgever toekomen de begane fouten te verbeteren.

In dit verzamelwerk vinden we nog een referaat van prof. R. Dillemans over *«Het wettelijk stelsel»* en opstellen van H. Casman en E. Van Hove over bijzondere onderdelen van dit onderwerp. A. Heyvaert handelt over *«Het Belgisch internationaal huwelijksvermogensrecht»* en ook over *«Het overgangsrecht»*. Tot slot vinden we nog in het boek een artikel van W.M. Kleyn over *«Het nieuw huwelijksvermogensrecht in Nederland.»*

Het hier aangekondigde verzamelwerk is uitermate rijk aan inhoud en zal voortdurend door de practici dienen gebruikt te worden bij de behandeling van de vele delicate vragen die het nieuwe huwelijksgoederenrecht doet rijzen.

Het is gelukkig dat de teksten, die eerst verschenen in het Tijdschrift voor Privaatrecht, thans ook afzonderlijk zijn uitgegeven opdat dit werk in zeer brede kring zou kunnen verspreid worden.

Het familierecht, dat in ons land in volle evolutie is, heeft aanleiding gegeven tot meerdere geschriften. Eén van de problemen die reeds sedert lang besproken werden en die dringend een oplossing vereisen is *«Het burgerlijk statuut van de langstlevende echtgenoot»*. De Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen heeft gedurende de notariële dagen die in 1977 te Luik plaats hadden dit probleem op grondige wijze behandeld en er werden als basis van de bespreking vier verslagen ingediend door specialisten op dit terrein. Robert Bourseau schreef een algemene inleiding over *«De intestaat erfrechten van de langstlevende echtgenoot»* met een rechtvaardiging van de keuze der werkmethode die aangenomen werd. Het is een zeer uitgebreid verslag waarin alle aspecten van dit zo gewichtig vraagstuk in het licht gesteld worden. De auteur legt er de nadruk op dat het nieuw recht dient aangepast aan de sociologische omstandigheden die zich in het maatschappelijk leven voordoen. Wanneer men aan de ene kant een vermenigvuldiging vaststelt van het aantal echtscheidingen, wat een teken is van de verzwakking van de echtelijke band, ziet men aan de andere kant dat er bij de echtgenoten een zeer uitgesproken wil bestaat om elkaar maximaal te bevoordelen, wat een teken is van familiale en echtelijke standvastigheid.

De teksten die in het parlement op dit stuk reeds besproken werden geven de auteur geen voldoening. Hij stipt talrijke technische onvolmaaktheden aan en vindt veel gebreken aan nauwgezetheid zowel ten gronde als naar de vorm.

Het verslag van Bourseau is gestaafd door een zeer uitvoerige bibliografie.

De tweede verslaggever, Paul Delnoy, bracht verslag uit over *«Het vruchtgebruik op de preferentiële goederen en het voorbehouden gedeelte van de langstlevende echtgenoot»*. Hij onderzoekt of het voorbehouden gedeelte van de langstlevende echtgenoot niet kan schaden aan andere wettelijke doelstellingen en of het aan de langstlevende

echtgenoot voldoening schenkt. Ook deze verslaggever wijst erop dat de uiteenlopende meningen van Kamer en Senaat nog te ver van elkaar staan en dat de teksten nog niet voldoende gerijpt zijn.

Het derde verslag, van de hand van *Edgard Van Hove*, bestudeert de «*Voordelen en schenkingen tussen echtgenoten*». Ook na een verruiming van de rechten van de langstlevende echtgenoot kan de wettelijke regeling door de echtgenoten onvoldoende geacht worden. Aan de hand van praktische voorbeelden beschrijft de verslaggever al de mogelijkheden die op dit gebied bestaan en de gevolgen die ze meeslepen.

Het vierde verslag, opgesteld door *Roland De Valkeneer*, geeft een overzicht van de toestand van «*De langstlevende echtgenoot in 'het internationaal privaatrecht en in de vreemde wetgevingen*».

Het boek wordt besloten door een syntheseverslag van prof. *Léon Raucent* en een samenvatting van besprekingen door *Myriam Renard-Declairfayt*.

Deze uitgave van de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen is een kostbare bijdrage tot de oplossing van dit zo belangrijk probleem en het vormt een uitstekende wegwijzer voor de wetgever.

In het maatschappelijk leven van deze dag kan men twee feiten vaststellen die menigvuldige nieuwe problemen op het gebied van het familierecht doen rijzen.

In de eerste plaats de ontwrichting van steeds meer huwelijken, met het gevolg dat talrijke echtgenoten in feite gescheiden leven, zonder dat ze daarom hun toevlucht nemen tot het aanvragen der echtscheiding.

In de tweede plaats ziet men steeds een groter aantal personen die, zonder gehuwd te zijn, samenwonen en een onregelmatig gezin vormen.

De beide gevallen geven aanleiding tot menigvuldige betwistingen, waarvoor geen wettelijke regeling bestaat en waarvan de oplossing moet gezocht worden in de rechtspraak.

Aan het eerste probleem heeft *Carl De Busschere* een proefschrift gewijd «*Feitelijke scheiding der echtgenoten*». Zoals prof. *Roger Dillemans*, die de promotor was van de auteur, het in zijn inleiding onderstreept, is dit probleem een vrijwel onontgonnen terrein. De verdienste van de schrijver is des te groter omdat hij dit moeilijk vraagstuk heeft behandeld op voortreffelijke wijze met gebruik van alle mogelijke bronnen die tot een oplossing kunnen leiden.

Reeds in de sociale en in de fiscale wetgeving werd in zekere mate rekening gehouden met de feitelijke scheiding der echtgenoten. De auteur onderstreept dat, ook wanneer het huwelijk ontwricht is, de echtscheiding niet kan opgedrongen worden en dat het dus volstrekt noodzakelijk is de feitelijke scheiding der echtgenoten te erkennen en te organiseren.

De echtgenoten zelf kunnen, naar aanleiding van hun feitelijke scheiding, bepaalde overeenkomsten sluiten, met name in verband met de onderhoudsuitkering en de hoede over de kinderen. De vraag of deze overeenkomsten geldig of nietig zijn is uiterst delicaat en hangt af van velerlei omstandigheden. Meestal hebben echter de echtgenoten geen overeenkomst betreffende hun feitelijke scheiding gesloten en dan moeten de conflicten m.b.t. echtelijke en ouderlijke verplichtingen en rechten opgelost worden door de rechter die hierbij een creatieve maar subsidiaire rol vervult.

Zowel wat betreft de financiële verplichtingen van de echtgenoten als hun ouderlijke verplichtingen t.o.v. de kinderen komen voortdurend de regels van het primair huwelijksrecht in conflict met de toestand geschapen door de feitelijke scheiding. De auteur heeft met eindeloos geduld en grote nauwgezetheid een onderzoekstocht ondernomen doorheen de rechtspraak om de juridische stand van vele vragen te onderkennen.

Na een hoofdstuk gewijd te hebben aan het huwelijksvermogensrecht bij feitelijke scheiding en aan de samenstelling van het gemeenschappelijk vermogen en het bestuur zowel van het gemeenschappelijk als van het eigen vermogen, bespreekt schrijver de ontbinding, vereffening en verdeling van het gemeenschappelijk vermogen.

Voorts komt nog een hoofdstuk betreffende de rechten van de langstlevende echtgenoot in geval van feitelijke scheiding en tenslotte wordt de echtscheiding op grond van tien jaar feitelijke scheiding behandeld.

Deze korte mededeling geeft slechts een vaag idee van de rijke inhoud van dit proefschrift. Het is grondig doorwerkt, het put volledig de vraagstukken uit die op deze dag voorkomen in verband met de feitelijke scheiding der echtgenoten, het heeft een diepe studie gemaakt van de nog weinig samenhangende rechtspraak op dit stuk en het wijst betrouwbare wegen aan voor de oplossing van de soms zeer moeilijke problemen die op dit gebied gesteld worden en bevat kostbare aanwijzingen voor een wettelijke regeling, die geboden lijkt.

Hetzelfde onderwerp, de feitelijke scheiding, werd aan de dagorde gesteld van de Notariële Dagen die plaatsvonden te Gent in 1978. De Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen publiceerde hierover een werk getiteld «*Feitelijke scheiding — Feitelijk samenleven*».

Als preadviseur over het onderwerp «*Enkele aspecten van de notariële praktijk in verband met de feitelijke scheiding van echtgenoten*», kon men niemand beter vinden dan *C. De Busschere*, de auteur van het voortreffelijk hierboven vermelde proefschrift.

Zijn preadvies dat gediend heeft als basis der bespreking is als een bondige samenvatting van zijn groot werk. Hij legt er ten eerste de klemtoon op dat, in geval van ontwrichting van het huwelijk, het een recht is dat geen van beide echtgenoten tot de echtscheiding zou kunnen gedwongen worden. Hij komt tot het besluit dat het opportuun is dat de erfrechten ab intestato en het grootst mogelijk beschikbaar deel tussen echtgenoten in grote mate zouden verruimd worden, doch anderzijds dat het niet wenselijk is dat een reserve ten behoeve van de langstlevende echtgenoot zou worden ingevoerd.

In verband met het afstammingsrecht acht hij het geboden dat de voorwaarden voor de ontkenning van vaderschap en voor de erkenning en wettiging van natuurlijke kinderen zeer zouden versoepeld worden en dat de erfrechten van natuurlijke en in overspel verwekte kinderen zoveel mogelijk gelijkwaardig zouden zijn met die van de wettige kinderen.

Prof. *Claeys-Bouüaert* geeft daarna een «*Overzicht van de fiscale problemen*» in verband met de feitelijke scheiding van echtgenoten en het feitelijk samenleven van ongehuwde personen. Aan dit laatste onderwerp wijdt *N. Jeanmart* een breed onderzoek van de vele juridische modaliteiten die zich kunnen voordoen bij het concubinaat. In hoeverre bestaat nog een ongeoorloofde oorzaak. Welk is

het lot van vrijgevigheids tusschen concubinerenden en van vennootschappen die tusschen hen tot stand komen ? Hoe doen zich de rechten voor van de schuldeisers t.o.v. de feitelijk samenlevenden ? Welke zijn de geldelijke gevolgen van de verbreking van het concubinaat ?

Dit overzicht toont aan welke chaos zich voordoet bij de oplossing der vele problemen die voortspuiten uit het concubinaat en hoe wisselvallig de beslissingen zijn die voorkomen in de rechtspraak. Nu het concubinaat echter niet meer op zichzelf als immoreel beschouwd wordt, komt de preadviseur tot de conclusie dat het wenselijk zou zijn aan de partijen het recht te geven de conflicten die zich kunnen voordoen bij voorbaat te regelen door het sluiten van een overeenkomst. Het zou «een soort huwelijkscontract voor het concubinaat» worden.

Een dergelijke overeenkomst zou natuurlijk niet mogen slaan op de persoonlijke gevolgen van de vereniging, doch uitsluitend op de vermogenstoestand van de partijen.

Voor het opstellen van dit concubinaatscontract zou bij voorkeur de bijstand van een notaris gewenst zijn. En de notarissen zouden hierbij een bijzondere verantwoordelijkheid te dragen hebben. Jeanmart heeft bij wijze van voorbeeld een ontwerp van concubinaatsovereenkomst uitgewerkt, dat voor de notarissen als model zou kunnen dienen.

Hoe redelijk het voorstel ook is, lijdt het geen twijfel dat het niet binnen afzienbare tijd in de rechtspraak zal aangevaard worden.

Nadat in het verzamelwerk nog een verslag voorkomt van notaris B. Dubois over «De toepassing van het sociaal recht op de feitelijke scheiding en het concubinaat», vinden wij in dit uitstekend boek nog een verslag van prof. M.J.A. Van Moerik der rijksuniversiteit te Leiden betreffende «De civielrechtelijke, fiscaalrechtelijke en sociaalrechtelijke positie van gescheiden levende gehuwden en samenlevende ongehuwden in Nederland». Wij leren eruit dat ook in Nederland deze aangelegenheden zeer in beweging zijn en de auteur wijst de verschillende publikaties aan die op het besproken probleem betrekking hebben.

Het toekennen van onderhoudsgeld geeft stellig aanleiding tot het grootste aantal betwistingen die dagelijks aan de rechtbanken worden onderworpen. Zowel bij feitelijke scheiding der echtgenoten als gedurende de procedure van echtscheiding en na de definitieve echtscheiding worden de rechtbanken overstelpt met vragen tot het bekomen van alimentatie-pensioen. En wanneer eenmaal desaan gaande een beslissing is genomen en een onderhoudsgeld is toegekend is het de grote vraag op welke wijze de rechterlijke beslissing zal kunnen uitgevoerd worden. Er is geen domein waarin de echtgenoten zich met meer hardnekkigheid aan hun standpunt vastklampen, de ene om een zo groot mogelijk onderhoudsgeld te bekomen de andere om zo weinig mogelijk te betalen of zelfs, door allerlei middelen, aan de betaling te ontsnappen.

Onder leiding van prof. dr. J. Van Houtte, directeur van het Centrum voor rechtssociologie aan de UFSIA te Antwerpen, werd een sociologisch onderzoek ingesteld om de vele problemen die zich op dit gebied voordoen te doorgronden. Dit onderzoek leidde tot de uitgave van een belangrijk boek waaraan meewerkten C. De Vocht, J. Van Houtte en R. Verhoeven, onder de titel «Onderhoudsplichtige mannen en onderhoudsgerechtigde vrouwen».

Zoals het bij een sociologisch onderzoek behoort hebben

de auteurs alle feitelijke en statistische gegevens verzameld om een algemeen beeld te tekenen. Magistraten, advocaten en belanghebbenden van allerlei aard werden ondervraagd en uit deze breed opgevatte enquête, alsmede uit de studie van een groot aantal gerechtelijke beslissingen wordt de conclusie getrokken dat weinig kan afgeleid worden uit de door de rechter gehanteerde criteria. De rechter beschikt over al te weinig juiste informatie en wenst in het vage te blijven.

In het tweede hoofdstuk bestuderen de auteurs de publieke opinie bij onze bevolking in verband met onderhoudsplicht en echtscheiding. De studie van de openbare opinie brengt hen ertoe te besluiten dat het schoolbegrip nog steeds in het waardenbesef levendig is en dat het toekennen van een onderhoudsgeld aan een schuldige echtgenote zou ingaan tegen de billijkheid. Wanneer er eensgezindheid heerst over het beginsel dat bij hertrouwen of concubinaat van de onschuldige ex-echtgenoot de alimentatieplicht dient op te houden gaat toch, in tweede instantie, de voorkeur naar een onderhoudsplicht met een vastgelegde duur van maximum 5 jaar. Dit zou het karakter hebben van een overgangsfase waarin eigen bronnen voor inkomsten kunnen worden gezocht. Voor een afschaffing van de onderhoudsverplichting is de publieke opinie niet te vinden, wel voor een aanpassing. De auteurs besluiten dat een fundamentele wijziging, die een huwelijks- of staatsverzekering veronderstelt, door het schuldbegrip te elimineren, door geen meerderheid ondersteund wordt.

Na de mening van de publieke opinie te hebben onderzocht hebben schrijvers hun licht opgestoken bij de persoonlijk belanghebbenden, met name de gescheiden mannen en vrouwen, de juristen en de hulpverlenende instanties. Het resultaat van dit onderzoek was dat over het algemeen de toegekende onderhoudsgelden als te laag beschouwd worden en dat ze door de rechtbanken al te veel worden toegekend volgens een routine, zonder dat de criteria hiervan zouden kunnen achterhaald worden. Algemeen is men van mening dat het toekennen van alimentatie niet mag teruggaan op het aspect der schuld doch enkel op het aspect der noodzakelijkheid van onderhoud. De onderhoudsplicht zou dus slechts zinvol blijven in geval van tijdelijke financiële nood.

Meer nog dan het toekennen van het onderhoudsgeld is van belang de wijze waarop de uitbetaling ervan zal geschieden. Al te vaak is de alimentatietoekenning enkel een rechterlijke beslissing die tot geen praktische uitvoering leidt.

De auteurs zetten dan uiteen op welke wijze het innen van de onderhoudsgelden in andere landen verzekerd wordt, zo bijvoorbeeld in Engeland door de magistrates court en in Frankrijk door de fiscus. Hoewel beide systemen voorzeker voordelen bieden zijn echter ook de nadelen die erbij voorkomen menigvuldig.

De waarborg van de uitbetaling van het toegekend onderhoudsgeld is het meest dringende probleem dat zich voordoet. Verschillende voorstellen werden in ons land geformuleerd, te weten het oprichten van een nieuwe rijksinstelling voor alimentatievorderingen, of de inning door toedoen van het O.C.M.W. Volgens de auteurs bieden deze voorstellen geen behoorlijke oplossing evenmin als de wet op het bestaansminimum.

Het komt de auteurs voor dat de rechters zouden moeten beschikken over een richtinggevend tarifiering voor alimentatievergoedingen, terwijl naar hun mening de samen-

koppeling van de alimentatieverplichting met het schuld-begrip dient te worden afgeschaft.

Het boek bevat zeer belangrijke statistische tabellen en is één van de zeldzame geschriften waarin op werkelijk sociologische gronden het delicaat probleem van het toekennen van onderhoudsgelden wordt onderzocht.

Gezien het groot aantal processen dat dagelijks vooral aan jonge advocaten wordt toevertrouwd had de Vlaamse Conferentie der balie te Antwerpen in samenwerking met het departement rechten der Universiteit van Antwerpen een colloquium georganiseerd dat de procedure tot het verkrijgen van onderhoudsgeld als voorwerp had. Professoren, assistenten, rechters en advocaten hebben daar respectievelijk verslag uitgebracht over hun ervaring met de procedures in zake onderhoudsgeld en desaan gaande spannende besprekingen gehouden.

Daar de preadviezen en het debat, vooral voor jonge advocaten, van bijzonder groot belang waren werd besloten ze in een bundel te publiceren, die onder de titel «*Onderhoudsgeld*» verschenen is.

In de Algemene Praktische Rechtsverzameling verscheen een nieuw tractaat over «*Lastgeving*», geschreven door *Camille Paulus*, ondervoorzitter Universitaire Instelling Antwerpen en *Robert Boes*, rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Turnhout, beiden verbonden aan de Vrije Universiteit te Brussel.

Het boek vormt een uiterst degelijke, klare en volledige toelichting van alles wat met de behandelde rechtsfiguur te maken heeft. De indeling van de stof is traditioneel en de aanhalingen van rechtspraak en rechtsleer zijn overvloedig.

Eerst wordt met grote nauwkeurigheid een bepaling van de lastgeving verstrekt met haar bijzonderste kenmerken en wordt ze onderscheiden van verwante rechtsfiguren zoals de huur van diensten, de commissie, de zgn. commandeverklaring, de zaakwaarneming.

Daarop volgt een studie van de bestanddelen die de lastgeving kenmerken, van de vorm waarin ze tot stand komt, haar draagwijdte en het bewijs ervan.

Enkele bijzondere types van lastgeving worden besproken zoals die van de advocaat, de notaris, de gerechtsdeurwaarder, de architect.

In achtereenvolgende hoofdstukken wordt dan grondig uitgeweid over de verbintenissen van de lasthebber en van de lastgever en, na een titel over de gevolgen van de lastgeving ten opzichte van derden, worden de modaliteiten onderzocht van het einde der lastgeving.

Het boek werd samengesteld met de grootste zorg en er is een reusachtige som arbeid aan besteed. Al wat maar enig belang heeft werd op de grondigste wijze doorvorst en het werk in zijn geheel is een kostbare aanwinst voor de mooie reeks der Algemene Praktische Rechtsverzameling.

Door het nieuw Gerechtelijk Wetboek werden talrijke wijzigingen aangebracht aan de vroegere wetgeving wat betreft het «*Openvallen van erfenissen, verdelingen en veilingen, beslagleggingen, rangregelingen en verdeling*». Die verschillende onderwerpen vormen de titel van het boek dat uitgegeven werd door ere-notaris *Albert Grégoire*.

Er werden over al deze aangelegenheden reeds zeer talrijke wetenschappelijke artikelen en monografieën geschreven, die voor de specialisten kostbare inlichtingen

bevatten betreffende de vele moeilijkheden die zich in deze materie voordoen.

De bijzondere waarde van het boek van *Albert Grégoire* bestaat erin dat hij al deze onderwerpen in één enkele handleiding heeft behandeld waar men al de gegevens van de thans geldende wetgeving samengebracht vindt en toegelicht met de grootste eenvoud en duidelijkheid, zodat dit boek voor de praktijk een onmisbaar vademecum vormt. Hoewel ook nog allerlei betwiste punten in het hier besproken werk niet tot oplossing gebracht worden vinden wij er steeds een uiterst nuttige algemene wegwijzer in de nieuwe wetgeving.

Bij het openvallen van de erfenissen worden de aanvaarding en de verwerping besproken, de adviezen van de familieraad, de verzegeling en de ontzegeling, de boedelbeschrijving en de verkopen van bepaalde onroerende goederen waarvoor speciale regels gelden. Een afzonderlijke titel wordt gewijd aan de verdeling en de veiling van onverdeelde goederen, terwijl het grootste gedeelte van het boek, te weten heel de derde titel betrekking heeft op de beslagleggingen, het bewarend beslag, het bewarend beslag onder derden, het pandbeslag, het beslag tot terugvoering, het bewarend beslag op zee- en binnenschepen, de omzetting van bewarend beslag in uitvoerend beslag en uiteindelijk de gedwongen tenuitvoerlegging op roerend en onroerend goed, om te besluiten met hoofdstukken over de evenredige verdeling, de rangregeling, het uitvoerend beslag onder derden en het uitvoerend beslag op zee- en binnenschepen. In al deze kapitels vindt men in het boek het essentiële. Het is eenvoudig en niet overladen. Er komen weinig citaten in voor van rechtspraak en rechtsleer, doch het onmisbare, dat elke jurist zich steeds moet herinneren wanneer hij een procedure aanvangt is hier te vinden.

Dit wil niet zeggen dat in het boek, dat vrij uitvoerig is, niet vele betwiste vragen behandeld worden. Vele gegevens worden verstrekt en voorbeelden aangehaald die anders aanleiding zouden kunnen geven tot veel zoeken en veel tijdverlies.

De juristen die in de praktijk staan, hetzij magistraten, hetzij advocaten, notarissen of gerechtsdeurwaarders, zullen de auteur dankbaar zijn hun de taak zo gemakkelijk te hebben gemaakt en hun de soms zo delicate begrippen en regelen zo eenvoudig te hebben bijgebracht.

In de Algemene Praktische Rechtsverzameling verscheen een nieuwe uitgave van twee werken die vroeger reeds in deze zo hoogstaande reeks werden uitgegeven, doch die thans volledig hernieuwd werden en aangepast aan de jongste wetgeving en rechtspraak.

Het is in de eerste plaats het boek van de ere-vrederechter *F. Vranken* «*Koop en ruil van dieren. Vrijwaring en aansprakelijkheid*», waarin de auteur het onderwerp op de meest volstreekte wijze uitput en met zijn uitzonderlijke bevoegdheid en zijn grote en lange ervaring een uitstekende bijdrage levert voor de wetenschappelijke studie en de praktijk.

Het ander boek waarvan een nieuwe uitgave werd gepubliceerd is dat van *N. Sevens* en *G. Traest*, «*Pacht*», waarin wetgeving, reglementering en rechtspraak werden bijgehouden tot 1 januari 1976 en dat aldus een onmisbare leidraad vormt voor de praktische toepassing van het pachtrecht.

Onnodig te zeggen dat wat nauwgezetheid en verzorging betreft de beide boeken beantwoorden aan de hoogste ver-

eisen, zoals dit gebruikelijk is in de Algemene Praktische Rechtsverzameling.

Gerechtelijk recht

Van 27 augustus tot 4 september 1977 heeft te Gent op initiatief van *prof. Marcel Storme* het eerste internationaal congres plaatsgehad voor burgerlijk procesrecht.

Op dit congres zijn een groot aantal specialisten op het gebied van de rechtspleging samengekomen om een reeks nationale rapporten, geschreven in verschillende talen te bespreken. Het congres werd voorgezeten door *prof. Krings*, ere-koninklijke commissaris voor de hervorming der procedure.

Al leveren deze verslagen geen eigenlijke bijdrage tot de Vlaamse rechtsliteratuur zijn zij, dank zij het initiatief van de Gentse rechtsfaculteit, verzameld kunnen worden, en zij hebben aldus ook een betekenis in het Vlaams rechtsleven. Deze verschillende nationale verslagen die opgesteld werden door specialisten uit heel de wereld werden thans gebundeld in een boekdeel met als titel «*Towards a justice with a human face*», uitgegeven door de zorgen van *Marcel Storme* en *Hélène Casman*.

Alle belangrijke problemen die voorkomen op het gebied van het procesrecht werden in de hier verzamelde verslagen behandeld, zowel de algemene beginselen van het procesrecht als die van het bewijs, de versnelling van de rechtsbedeling, de rol van de rechter en van het openbaar ministerie en nog vele andere zeer belangrijke onderwerpen.

Prof. Storme sprak een opgemerkte openings- en slotrede uit en ook de eerste minister *L. Tindemans* kwam aan het woord.

Deze preadviezen uit zoveel verschillende delen van de wereld tonen aan hoezeer zich in alle landen dezelfde problemen voordoen en hoezeer er getracht wordt de rechtsbedeling dichter bij de mensen te brengen. Het boek is een rijke aanwinst voor de studie van het gerechtelijk recht.

Zeer belangrijke bijdragen tot de evolutie van het gerechtelijk recht komen voor in de redes die werden uitgesproken door de hoge magistraten op de plechtige openingszittingen van het Hof van Cassatie en van de hoven van beroep.

Op 1 september 1977 hield de eerste advocaat-generaal, thans procureur-generaal, *F. Dumon* een uitvoerige rede getiteld «*Ontwerpen voor hervormingen en jurisdictionele functie*».

Het is een studie waarin bedenkingen worden ontwikkeld betreffende verschillende voorstellen tot wijziging van onze instellingen in verband met de jurisdictionele functie.

De auteur bespreekt eerst de hervorming van het administratief contentieux. Hij doet bezwaren gelden tegen de werknota over geschillen van bestuur van de minister voor hervorming van de instellingen, *R. Vandekerckhove*. Daarna oefent hij kritiek uit op de toekenning van strafrechterlijke bevoegdheden aan de rechtbanken van koop-handel en de arbeidsrechtbanken. Hierop volgt een grondige bespreking van het voorontwerp van wet betreffende de economische mededinging, om daarna het voorstel te onderzoeken van de oprichting van een economische magistratuur. De voordelen ervan en de bezwaren ertegen worden grondig besproken en de heer *Dumon* onderstreept de

tekortkomingen die zich bij de voorgebrachte ontwerpen voordoen.

Ten slotte behandelt de redenaar de gewestvorming en de toepassing van art. 107^{quater} der Grondwet alsook de eventuele grondwetsherziening en doet wijze opmerkingen gelden betreffende de conflicten die zich kunnen voordoen tussen de verschillende normen die door de nieuwe instellingen zouden uitgevaardigd worden en de wijze waarop deze conflicten zouden dienen opgelost.

Deze rede van de procureur-generaal is een zeer belangrijk stuk, waarin zeer redelijke bedenkingen voorkomen, ingegeven door een brede ervaring, een scherpe juridische zin en veel gezond verstand.

Een jaar later, op 2 september 1978 koos de eerste advocaat-generaal *F. Dumon* als onderwerp van zijn rede «*De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten*». Hierin behandelt hij een paar problemen van het hoogste belang voor de cassatierechtspraak.

Voortdurend wordt als cassatiemiddel de schending van art. 97 van de Grondwet aangevoerd. Hierbij doet zich echter heel wat verwarring voor. De spreker legt er de nadruk op dat het Hof van Cassatie geen uitspraak kan doen over de beoordeling van de feiten door de rechter, en hij geeft dan een verhelderende logische ontleding van dit zo dikwijls gebruikt en misbruikt artikel 97 van de Grondwet.

Een tweede gedeelte van de rede gaat over de schending van de aan de akten gehechte bewijskracht. In dit gedeelte maakt de auteur een scherp onderscheid tussen de uitleggingsbevoegdheid van de feitenrechter en het toezicht van het Hof van Cassatie, die aanleiding geven tot zoveel verwarring. Als besluit wordt er gewaarschuwd tegen de mid-delen die gewagen van de miskenning van de bewijskracht van een akte of van de schending van artikel 97 van de Grondwet, die er in werkelijkheid op neerkomen te vragen dat het Hof zich in de plaats zou stellen van de feitenrechter en dat het aldus zou fungeren als een derde aanleg.

Deze rede brengt heel wat helderheid op een gebied waar nog al te dikwijls verkeerd begrip en verwarring heerst.

Voor *prof. Jacques Matthijs*, ere-procureur generaal bij het Hof van Beroep te Gent, is de vorming, de selectie en de benoeming van de magistraten steeds een grote zorg geweest. Reeds in 1970 sprak hij een openingsrede uit «*De toekomst van de magistratuur op een keerpunt*», waarin hij vele belangrijke problemen in verband met dit onderwerp onder de loupe nam.

In 1978 hield deze hoge magistraat een gast-college in de Universiteit te Antwerpen, waarin hij, onder de titel «*De magistratuur*», sommige aspecten bespreekt van de voorbereiding, de recrutering, de opleiding en de selectie van haar leden.

De spreker heeft een zeer breed terrein overschouwd en is begonnen met bedenkingen over het universitair onderwijs, waarbij hij naast de studie van het recht een algemene vorming essentieel vindt. Hij is niet van mening dat de leeftijd, vanaf welke men in de magistratuur kan benoemd worden, zou dienen verlaagd te worden. De stage aan de balie acht hij onontbeerlijk, doch hij geeft zich volkomen rekenschap van de moeilijke financiële toestand waarin jonge stagiairs zich bevinden en verhoopt dat dit zal kunnen verholpen worden door het toekennen van staatstoelagen aan hen die pro-deozaken behandelen.

De oplossing die de spreker als de voortreffelijkste voor-

stelde voor de benoemingen in de magistratuur is de bezoldigde gerechtelijke stage. Ook deze mogelijkheid doet vele problemen rijzen wat betreft de organisatie, de coördinering en het toezicht maar voor al deze aangelegenheden worden zeer redelijke suggesties gedaan. Daarbij acht de spreker het ook nog noodzakelijk dat, voor deze gerechtelijke stagiairs, in een doorlopende opleiding zou voorzien worden.

De rede van de procureur-generaal J. Matthijs zou door alle jonge juristen grondig dienen bestudeerd; zij bevat ook waardevolle aanwijzingen zowel voor de belanghebbenden als voor de regering.

De advocaat-generaal G. Stévigny heeft in 1977 op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent een rede uitgesproken *«Themis op de helling»*.

De spreker heeft zich ten doel gesteld de verwijten te weerleggen die regelmatig tegen de magistratuur worden ingebracht. De rechtspraak zou verouderd zijn, beheerst door vooroordelen en onaangepast aan de evolutie van het maatschappelijk leven.

Hij spreekt eerst het verwijt tegen dat de rechtsbedeling zou toevertrouwd zijn aan een klassejustitie en toont aan in welke belangrijke mate de magistratuur in de laatste jaren gedemocratiseerd werd, zodat alle maatschappelijke geleidingen erin vertegenwoordigd zijn. Verder wordt weerlegd dat de magistratuur, ten gevolge van haar conservatisme, niet meer zou zijn opgewassen tegen haar taak; zij zou vervreemd zijn van de rechtsonderhorigen en een juridisch jargon gebruiken dat voor de gewone mens onverstaaanbaar is. Ten opzichte van deze kritiek wijst de redenaar op de noodzakelijkheid van de hiërarchische en deontologische regelen waaraan de magistratuur onderworpen is. Hij neemt echter wel aan dat grotere eenvoud en discretie zou kunnen aangewend worden dan die welke b.v. voorkomt bij plechtige openbare zittingen.

Er wordt ook kritiek uitgeoefend op de magistratuur omdat ze te kort zou komen aan haar sociale verplichting nieuw recht te scheppen waar het behoort. De advocaat-generaal Stévigny is van mening dat de rechterlijke macht, door middel van wetsontleding, het aanwenden van de rechtspraak, de rechtsleer, de gewoonte, het gebruik, de billijkheid en de algemeen aanvaarde rechtsbeginselen zeer gemakkelijk deze taak kan verwezenlijken.

Eindelijk behandelt de auteur het grootste euvel dat zich bij de rechtsbedeling voordoet, nl. de traagheid van het gerecht en de hierdoor ontstane achterstand. De oorzaken hiervan worden opgezocht zowel bij de magistraten als bij de advocaten en de middelen om ze te verhelpen worden uitgestippeld. Dit kan echter, naar zijn mening, gebeuren door het treffen van passende maatregelen, zonder dat daartoe een wetswijziging zou vereist zijn.

Er worden uiteindelijk enkele wijzigingen aan het gerechtelijk wetboek voorgesteld die in grote mate zouden kunnen bijdragen tot het opslorpen van het achterstallige.

Deze rede, uitgaande van een hoog magistraat, is gekenmerkt door haar groot realisme. De kritiek op de magistratuur wordt met de grootste objectiviteit gewikt en gewogen en, al acht de auteur een aantal dringende maatregelen geboden, is het van zijnerwege een moedige onderneming geweest, zonder aanzien van wie ook, de gegrondheid van de kritiek te onderzoeken en noodzakelijke dringende maatregelen voor te stellen.

Onder leiding van Koenraad Dassen en Magda Van der Heyden werd door de studenten van het departement rechten aan de Universiteit te Antwerpen een bundel opstellen uitgegeven met als titel *«De advocaat. De positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek»*.

In de laatste jaren staat de advocatuur bloot aan zeer scherpe aanvallen en in zekere middens zou men haar activiteit zelfs willen verlagen tot een soort politieke propaganda. Het is dan ook uiterst belangrijk te vernemen welke de mening is van de studerende juristen over de toekomst van het beroep dat zij hebben gekozen. De universitaire kring voor rechtstheorie aan de Antwerpse universiteit heeft het dan ook nuttig geoordeeld verschillende vraagstukken in verband met de uitoefening van het beroep van advocaat grondig te bestuderen. Vandaar deze bundel verzamelde opstellen waarvan de auteurs elk een sector voor hun rekening hebben genomen.

Deze studies hebben betrekking op de meest spannende vragen die aan de jonge advocaat gesteld worden, zoals zijn omgang met de cliënten, zijn aansprakelijkheid, de betekenis van zijn rol in het maatschappelijk leven, zijn positie tegenover de vernieuwing gebracht door het Gerechtelijk Wetboek, zijn vrijheid en onafhankelijkheid, het verwijt dat hem niet zelden wordt gedaan misbruik te maken van procesrecht, zijn rol bij het verlenen van rechtshulp, zijn taak als laatste verdediger der vrijheden en zovele andere essentiële vragen.

Deze opstellen zijn grondig en redelijk, zij zijn fel bewerkt en munten uit door scherpe persoonlijke opmerkingen en oorspronkelijke inzichten. De auteurs hebben hun bedenkingen gebaseerd op een internationale literatuur even overvloedig als verscheiden en door het verschenen verzamelwerk hebben zij in belangrijke mate ertoe bijgedragen om onze Vlaamse rechtswetenschap te verheffen tot het peil van het rechtsdenken in de ons omringende landen.

De vrucht van de werkzaamheden van deze ijverige studentenkring verdient voorzeker een eresaluut.

In het centrum voor rechtssociologie van de universitaire faculteiten Sint-Ignatius te Antwerpen hebben J. Van Houtte en E. Langerwerf een zeer nuttig boek uitgegeven getiteld *«Sociografische gegevens voor een studie van het gerechtelijk systeem. Juristen: Activiteiten van hoven en rechtbanken»*. Hun onderzoek heeft een zeer brede periode overspannen, met name van 1830 tot 1970 en zij hebben, in twee onderscheiden studies, een belangrijke statistische verkenning ingesteld, zowel naar het personeel dat zich bezighoudt met de rechtsbedeling als naar de praktische activiteit die door de verschillende gerechten wordt ontwikkeld.

In het eerste opstel wordt het aantal bestudeerd zowel van de studenten in de rechten als van de magistraten, advocaten en notarissen. Voor de studenten in de rechten bijvoorbeeld waren er in 1840 slechts 359 terwijl er in 1960 2.750 waren. Het is na 1960 dat het aantal geweldig aangroeide en op 10 jaar wel verviervoudigde. Dit neemt echter niet weg dat in relatieve cijfers het belang van de rechtsfaculteiten verminderd is en wel tot 10 % in de laatste jaren.

De cijfers van de auteurs tonen ook dat het aantal magistraten trager groeit dan de bevolking. Het aantal leden van het openbaar ministerie daarentegen is in aanzienlijke mate gestegen. Wat de advocaten betreft telde men er in 1840 920 en in 1970 3.827. Deze cijfers zijn onontbeerlijk voor de

bespreking van de evolutie in het personeel der rechtsbedeling.

De tweede studie die in het boek voorkomt houdt zich bezig met de activiteit der verschillende gerechten. De sterkste aangroei doet zich voor in de burgerrechtelijke sector, de andere rechtbanken tonen een verdrie- of een verviervoudiging van hun activiteiten tijdens de bestudeerde periode. Voor wat de strafgerechten betreft is de aangroei parallel met de vermeerdering van de bevolking.

Het Hof van Cassatie kent een zeer aanzienlijke aangroei van zijn activiteit.

Alle juristen zullen zich verheugen thans over deze zo onontbeerlijke gegevens te beschikken, die ook uiterst nuttig zullen zijn voor de benoemingspolitiek van de regering.

De auteurs *J. Van Houtte* en *E. Langerwerf* hebben de inhoud van het hier besproken boek nog uitgebreid door twee artikelen in het Rechtskundig Weekblad, te weten : «*Recente trends in de evolutie van de activiteiten van de burgerlijke gerechten over de jaren 1969-1972 en 1972-1977*».

Het Ministerie van Justitie van Nederland liet een verslag drukken vervaardigd door *mr. J.R.A. Verwoert* over «*De herziening van de rechterlijke organisatie in België*». De bedoeling is hiermede de Nederlandse «*Staatscommissie herziening rechterlijke organisatie*» voor te lichten. Het rapport behoort niet tot de Vlaamse rechtsliteratuur doch het is een voortreffelijke samenvatting van de vernieuwingen die door het Gerechtelijk Wetboek in werking werden gebracht. Het is ook voor de Vlaamse juristen van belang van dit verslag kennis te nemen omdat hier op synthetische wijze de vernieuwing van onze rechterlijke organisatie wordt getekend, gezien vanuit Noordnederlands standpunt.

Handels- en economisch recht

Voor het handels- en economisch recht dient in de eerste plaats genoemd te worden het tweede deel van het groot «*Handboek van Belgisch handelsrecht*» door *Baron Louis Fredericq* en *Baron Simon Fredericq*, waarvan een nieuwe herziene en vervolledigde druk is verschenen. Deze tweede uitgave was volstrekt noodzakelijk, daar de eerste editie volledig uitverkocht was en er op het gebied van het handelsrecht meerdere nieuwe wetten werden uitgevaardigd en de jurisprudentie diende aangevuld te worden.

In dit tweede deel worden zeer belangrijke kapitels van het handelsrecht bestudeerd, namelijk de banken, de handelsseffekten, de verzekering en het handelspand.

Op al deze terreinen werden nieuwe wetten van toepassing o.a. de wet van 30 juli 1975 op het statuut der banken, die van 9 juli 1975 op de verzekeringen, die van 20 mei 1972 op de wisselbrief en meerdere andere.

Vele betwistingen werden door de rechtspraak opgelost en de literatuur die desaangaande tot stand kwam is haast onoverzienbaar.

De auteurs hebben in deze nieuwe editie dezelfde methode toegepast als die welke zoveel succes gehad heeft bij hun vroegere werken. Indeling van de stof in korte kapitels, die het mogelijk maken dadelijk te vinden wat men zoekt en verder een volledige aanhaling van rechtspraak en rechtsleer betreffende het behandelde onderwerp.

Het handboek heeft bijzondere kwaliteiten ; elke overbodige uiteenzetting wordt vermeden en steeds gaan de auteurs rechtstreeks af op de kern van het besproken pro-

bleem. Zakelijkheid, volledigheid en duidelijkheid kenmerken dit grote boek. Er werd aangekondigd dat deze tweede uitgave uit ten minste vier delen zal bestaan. De Vlaamse rechtswereld wacht met ongeduld het verschijnen af van de twee laatste delen, omdat dit werk de grondslag is voor de beoefening van het handelsrecht in ons land.

Toen in de grote reeks «*Beginselen van Belgisch privaatrecht*» het deel verscheen over handels- en economisch recht van de hand van *prof. W. Van Gerven* hebben wij destijds de zeer bijzondere kwaliteiten van dit werk onderstreept. De schrijver heeft thans, met het oog op de behoeften van de studenten een samenvatting ervan gepubliceerd onder de titel «*Leerboek van handels- en economisch recht*».

De tekst sluit aan bij het grote werk, doch meerdere noten en de besprekingen van de jurisprudentie werden weggelaten.

De stof is ingedeeld zoals in de «*Beginselen van privaatrecht*» en het is voor de studenten bijzonder gemakkelijk aldus te beschikken over een samenvatting die zij anders zelf zouden dienen op te stellen.

Al zijn de voetnoten onder de bladzijden afwezig toch komen er nog in de tekst zeer talrijke vermeldingen voor van rechtsleer en rechtspraak die de studenten de weg zullen wijzen voor verdere studie. Dit boek vormt een eerste deel waarop er andere zullen volgen die eveneens de boeken zullen samenvatten die nog aangaande hetzelfde onderwerp in de «*Beginselen van Belgisch privaatrecht*» zullen verschijnen.

In het tegenwoordig leerboek vindt men de behandeling van de onderneming in algemene zin, haar statuut en de belangrijkste regelen betreffende de ondernemingen die in moeilijkheden verkeren. Verder gaat de auteur over tot het sluiten van wat hij noemt het instrumentarium van de onderneming, met name de handelszaak en de industriële eigendom, de tussenpersonen, de distributie- en productiesysteemovereenkomsten, de financiering en de zekerheden en uiteindelijk de waardepapieren. Deze originele indeling van de stof die zozeer geprezen werd toen het meer uitgebreid werk verscheen, is in dit beknopt leerboek op dezelfde wijze toegepast.

Onder de leerboeken die in de laatste tijd verschenen betreffende het economisch recht wordt een belangrijke plaats ingenomen door het werk van *prof. P. De Vroede*, «*Handboek van het Belgisch economisch recht*». De inhoud van het boek wijkt enigszins af van het plan dat ontworpen werd in de bekende boeken van *Schrans* en *Van Gerven*. De auteur komt tot een originele indeling van de stof. Terwijl *Van Gerven* de onderneming ziet als de spil van heel het economisch leven, is het uitgangspunt van *De Vroede* hoofdzakelijk de markt en hij acht het niet opportuun in zijn handboek het ondernemingsrecht te behandelen. De inhoud van het werk is dus volledig toegespitst op de markteconomie en al wat hiermede verband houdt wordt in het boek zakelijk en volledig uiteengezet.

Als uitgangspunt neemt schrijver het beginsel van de vrijheid van handel en nijverheid en hij bestudeert dan de maatregelen genomen door de overheid in verband met de toegang tot de markt, zoals de vestigingswetgeving, de winkels met grote oppervlakten, de gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke inrichtingen, de leurhandel. Vervolgens richt schrijver zijn aandacht op de ontginningsnijverheid nl. de

mijnen, de graverijen en groeven om dan de energiesector te bespreken nl. de wettelijke regeling van de elektriciteitsvoorziening, de voortbrenging en het vervoer van gas en het statuut van de kernenergetische bedrijven. Afzonderlijk wordt de verhouding tussen nationaal en internationaal recht, in verband met de vestiging en met de vrije dienstverlening bestudeerd.

Het marktgedrag wordt bepaald door een uitgebreide reeks wetgevende en reglementaire maatregelen aangaande de verkoopconcessies, de verkoopweigerings, de prijsbinding en de prijsregeling, die alle het voorwerp uitmaken van een grondige analyse, zowel in de nationale wetgeving en rechtspraak als op Europees vlak. Daarop volgt de studie van het economisch machtsmisbruik. De handelspraktijken vormen het voorwerp van een afzonderlijk kapittel waarin prijsaanduiding, prijsvergelijking en aankondiging van prijsverlaging, aanduiding van hoeveelheid, benaming en samenstelling der produkten, benaming van oorsprong, handelspubliciteit, verkoop met verlies, uitverkopen, gezamenlijk aanbod van produkten of diensten, openbare verkopen, kettingverkoop, reizende verkopen, verdraaien van de normale voorwaarden der mededinging, achtereenvolgens beschouwd worden, met een uitgebreide verwijzing naar de rechtspraak die in de laatste tijd op deze gebieden zo welig heeft gebloeid.

In de titel aangaande de beteugeling van de tekortkomingen aan de wet op de handelspraktijken bespreekt schrijver de vordering tot staken met de toe te passen procedure en hij eindigt zijn handboek met een uiteenzetting van de overheidsmaatregelen ter bevordering van de economische expansie.

Deze indeling is volstrekt rationeel en geeft een voortreffelijk overzicht van al de problemen die thans voor het economisch leven zulk reusachtig belang hebben. Het boek van prof. De Vroede, dat rijk gedocumenteerd is, vormt een voortreffelijke basis voor de studie van het Belgisch economisch recht en heeft voorzeker evenveel belang voor de handelslieden en de nijveraars als voor de studenten.

In de reeks «Recht voor elke dag», onder leiding van *mr. P. Dumez*, verscheen een beknopte handleiding voor het «Handels- en economisch recht» van *M. Van Rompay*, waarin een beknopt overzicht van de stof gegeven wordt dat uitstekend geschikt is voor pedagogische doeleinden, daar het doorregen is van realistische voorbeelden, beslissingen uit de rechtspraak en vragenlijsten die dienen beantwoord te worden.

Dit boek is bijzonder geëigend voor het gebruik in middelbare scholen en de schrijver legt het erop aan de meest actuele problematiek te bespreken.

Door *Christian Marichal* werd een beknopte studie geschreven aangaande de «Democratisering van de onderneming», een probleem dat even belangrijk is voor het economisch als voor het sociaal recht. De onderneming heeft in België een statuut verworven dat door *Marichal* beschreven wordt en waarvan hij de evolutie tekent. De toekomstige perspectieven en voorstellen, in ons land uitgewerkt, worden afgewogen en beoordeeld, waarna de stand van zaken in het buitenland, Duitsland, Nederland, Frankrijk en Groot-Brittannië wordt verkend alsook de ontwerpen van de E.E.G.

Het laatste gedeelte van het werk betreft het voorstel dat gedaan werd door de Cepass betreffende de hervorming

van de grote onderneming, ingevolge het verslag van een werkgroep voorgezeten door de heer R. Vandeputte, eregouverneur van de Nationale Bank.

Volgens *Marichal* zou de democratisering van de grote ondernemingen erin bestaan dat niet meer alleen de kapitaal-vennootschap in aanmerking wordt genomen, die enkel functioneert door de inbreng van kapitaal, maar dat een nieuw samenwerkingsmodel zou ontwikkeld worden dat berust op de gemeenschappelijke inbreng van kapitaal, arbeid en management.

Deze opvatting heeft belangrijke gevolgen op velerlei gebied, doch vooral voor de werknemersgroep, gevolgen die in de conclusie van het boek uitgestippeld worden.

De activiteit van de multinationale ondernemingen, door de verschillende landen heen, is in de laatste jaren zeer groot en maakt het voorwerp uit van menigvuldige besprekingen en van veel kritiek. Op 21 juni 1976 werd door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) een «Gedragscode» opgesteld voor deze soort ondernemingen. *Prof. Blanpain* heeft een boekje uitgegeven waarin de richtlijnen die in deze gedragscode voorkomen, worden besproken.

Deze gedragscode is juridisch niet afdwingbaar, doch de regeringen hebben de richtlijnen die hij bevat aan de multinationale ondernemingen van de lid-staten ten zeerste aanbevolen. *Prof. Blanpain* besluit dat deze gedragscode voor ons land niet zoveel nieuwe verplichtingen bevat, gezien de ruime bescherming die reeds door het arbeidsrecht geboden wordt.

Naar aanleiding van de belangrijke wetswijzigingen die tot stand zijn gekomen op het terrein van het vennootschapsrecht dienen nog een paar uitgaven vermeld die van belang zijn voor de praktijk.

De *Kamer van Koophandel van Brussel* gaf, ten behoeve van haar leden, een werk uit over «De nieuwe wetgeving betreffende de handelsvennootschappen».

Hierin wordt op eenvoudige en heldere wijze de aandacht gevestigd op de nieuwe bepalingen waardoor het vennootschapsrecht werd gewijzigd. Naast een bondig commentaar geeft dit werk ook een officieuze coördinatie van de wetten betreffende de handelsvennootschappen. Deze uitgave zal voor de praktijk aan de leken zeer nuttige diensten bewijzen.

Eveneens met het oog op de praktijk werd door de *Belgische Vereniging van bedrijfsjuristen* een boek gepubliceerd «De naamloze vennootschap. Gecommentarieerde statuten».

Het is het resultaat van een seminarie dat gehouden werd aan de universiteit te Luik, waarin achtereenvolgens alle artikelen worden onderzocht die in de statuten van een naamloze vennootschap moeten voorkomen.

De tekst van elk artikel maakt het voorwerp uit van een diepgaande analyse; de voor- en de nadelen van de wijze waarop deze tekst werd opgesteld worden onder de loupe genomen. Enkele noodzakelijke gegevens, die steeds in de statuten zouden moeten voorkomen, worden bijzonder in het licht gesteld terwijl erop wordt gewezen dat veel overbodige en onnuttige teksten achterwege kunnen blijven.

Na afsluiting van hun onderzoek hebben de auteurs van dit werk een tekst opgesteld voor een modelstatuut van

naamloze vennootschap waarin, zowel notarissen als belanghebbenden, belangrijke gegevens kunnen vinden.

Het boek van *Jos Raemaekers «Vademecum voor beheerders van naamloze vennootschappen»* was algemeen bekend en vormde een gemakkelijke wegwijzer voor hen die deelnemen aan het beheer van naamloze vennootschappen.

De wijzigingen die door verschillende wetten werden aangebracht in het vennootschapsrecht hadden tot gevolg dat het boek voorbijgestreefd was en dat een nieuwe uitgave noodzakelijk was.

Deze is thans bezorgd door *Henri Olivier* en *Marcel Vander Elst*.

De auteurs gebruiken een uitstekende methode door, aangaande alle punten die enig belang hebben, vragenlijsten op te stellen, die dan in de tekst worden beantwoord met de nodige verwijzingen.

Er is geen probleem in verband met het beheer van naamloze vennootschappen dat niet wordt onderzocht en waarvoor niet de passende oplossing wordt verstrekt.

Het gebruik van dit boek zal veel vergissingen bij het beheer van vennootschappen kunnen voorkomen.

Talrijke juridische verhandelingen betreffende de P.V.B.A., die de structuur en de werking van deze vennootschapsvorm toelichten, hebben reeds het licht gezien. Dit was geen reden om niet het initiatief op te vatten tot de uitgave van een nieuw boek, over hetzelfde onderwerp, dat echter speciaal afgestemd is op de praktijk.

Dit initiatief werd genomen door de uitgeverij Kluwer, met haar losbladige uitgave *«De P.V.B.A. in de praktijk»*. Het boek werd samengesteld door een team specialisten, die allen, door hun dagelijkse ervaring, met de vele problemen die zich kunnen voordoen bij het beheer van een P.V.B.A. geconfronteerd werden. Deze problemen zijn menigvuldig, zowel juridisch als fiscaal, boekhoudkundig als procedurieel. Alle facetten van deze vennootschapsvorm worden onder de loupe genomen en het boek geeft de gelegenheid aan alle belangstellenden voordeel te halen uit hetgeen bijzonder bevoegde personaliteiten praktisch ervaren hebben.

Het lijkt geen twijfel dat al wie iets te maken heeft met problemen van een P.V.B.A.-vennootschap zich in de eerste plaats zal wenden tot dit werk, om nut te trekken uit de commentaren, de adviezen en raadgevingen die er zo kwistig in verspreid liggen.

In de rede die hij uitsprak op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Antwerpen voor het gerechtelijk jaar 1977-1978, handelt de *procureur-generaal R. Verheyden* over *«Het gebrek aan overheidscontrole in het belang van derden op de verenigingen zonder winstdoelmerk»*. De redenaar stelt de explosie vast van de v.z.w.-verenigingen en vergelijkt de toestand in ons land met die welke bestaat in Frankrijk, Nederland en Engeland. Het menigvuldig gebruik van deze vorm van vereniging laat ook misbruiken toe waarvoor een controle vereist is. De procureur-generaal wijst de middelen aan die voor deze controle in aanmerking komen en onderstreept hoe onontbeerlijk een grondig toezicht is in het belang van de vereniging zelf ter ondersteuning van haar bestaanszekerheid maar vooral in het belang van derden.

Het is steeds een gebeurtenis van belang wanneer er een nieuw deel verschijnt in de grote reeks *«Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht»* uitgegeven onder leiding van de professoren Dillemans en Van Gerven. Dit was thans weer het geval bij het verschijnen, als veertiende deel in deze reeks, van het boek van *prof. Robert Vandeputte «Inleiding tot het verzekeringsrecht»*.

Reeds sedert vele jaren wordt aan onze universiteiten het vroeger verschenen *«Handboek voor verzekeringen en verzekeringsrecht»* van dezelfde auteur gebruikt als grondslag voor de cursus in verzekeringsrecht. Het thans verschenen boek behandelt hetzelfde onderwerp, doch is veel uitgebreider en is vanzelfsprekend volledig aangepast aan de jongste gegevens van wetgeving, rechtsleer en rechtspraak. In zijn nieuw groot werk stelt prof. Vandeputte zich ten doel de essentiële juridische begrippen die betrekking hebben op de verzekering te doorgronden. Het is er hem dus niet om te doen, zoals dit gebruikelijk is bij de meeste boeken die over de verzekering geschreven worden, de verschillende mogelijkheden van verzekering na te gaan en in detail de voorwaarden te beschrijven die eigen zijn aan elke tak. De verzekering is een contract en de auteur wil nagaan welke de algemene principes zijn die op alle soorten verzekering toepasselijk zijn. De afwijkingen van de algemene regelen zullen dan afzonderlijk vermeld worden.

In de indeling van zijn werk volgt schrijver de klassieke methode; hij gaat na wat de verzekering is en wat zij economisch in ons maatschappelijk leven betekent, hoe ze ontstaat, welke de verbintenissen zijn van de verzekeringsnemer en van de verzekeraar, hoe de verzekering fungeert tegenover derden en hoe de verzekeringsverbintenissen tenietgaat.

De vele vraagpunten en betwistingen die zich bij dit alles voordoen worden door prof. Vandeputte vermeld en besproken op een eenvoudige en zo duidelijke wijze, dat daardoor zijn boek een bijzonder hoge waarde verwerft. Het zijn slechts diegenen die hun stof op de meest grondige wijze wetenschappelijk beheersen, die erin slagen de besproken verhoudingen en hun eigen mening op zo kristalheldere wijze uiteen te zetten. Daarin is de auteur van dit werk een meester.

De tussenpersonen in de bedrijfstak der verzekering worden behandeld in een afzonderlijk hoofdstuk en dan volgt de studie van enkele bijzondere types van verzekering, die voor de dagelijkse praktijk van het allergrootste belang zijn, te weten de levensverzekering, de verzekering tegen arbeidsongevallen en de motorrijtuigenverzekering.

Herverzekering en medeverzekering worden in een afzonderlijk kapittel behandeld en het laatste gedeelte van het boek bespreekt het toezicht op de verzekeringsactiviteit.

Prof. Vandeputte besteedt nog aandacht aan het optreden van de Europese economische gemeenschap en de door haar nagestreefde doelstellingen. Hij moet echter vaststellen dat de werkzaamheden zeer moeizaam vorde- ren.

Als bijlage aan het boek wordt de tekst medegedeeld van twee modelpolissen, met name die voor de motorrijtuigenverzekering en die voor de brandverzekering.

Een voortreffelijk werk niet alleen voor juristen, doch ook voor alle belanghebbenden inzake verzekering die zonder enige moeite in dit werk alle vereiste gegevens zullen vinden waaraan ze behoefte hebben.

In verband met de wettelijke aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen is zopas een zeer belangrijk werk van de pers gekomen waarop wij bijzonder de aandacht willen vestigen. Namelijk *«De W.A.M. in de Benelux»*. Het is een verzamelwerk dat samengesteld werd onder leiding van prof. Luc Schuermans door de studenten van de cursus verzekeringen aan de universiteit te Antwerpen. De studie werd ondernomen naar aanleiding van de twintigste verjaardag van het eerste Beneluxverdrag betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen. Het behandelde onderwerp is niet alleen van groot praktisch belang voor de drie Beneluxlanden doch het biedt ook een uitzonderlijk gunstige gelegenheid om rechtsvergelijkend de rechtsleer en de rechtspraak in Nederland en België te bestuderen.

Elk van de studenten heeft, afzonderlijk, of in samenwerking, een hoofdstuk van het boek behandeld. Eerst wordt het volkenrechtelijk aspect van de verplichte aansprakelijkheidsverzekering onderzocht en wordt een overzicht gegeven van de organisatie en de bevoegdheden van het Beneluxgerechtshof, met een inventaris van de voornaamste verdragen die op het onderwerp betrekking hebben.

Daarop volgt een rechtsvergelijkende studie van de veertien eerste artikelen van het verdrag met een ontleding van de jurisprudentie in de drie landen en een uitvoerige vermelding van alle artikelen en noten die hierover geschreven werden. Deze uiteenzettingen maken het mogelijk vast te stellen welke grote verschillen er zich nog tussen Nederland en België voordoen wat betreft de praktische interpretatie van de verdragsartikelen. Elk hoofdstuk wordt gevolgd door een zeer volledige bibliografie uit de drie landen.

Daarna komt aan de beurt een studie over de rechtspleging om vergoeding te bekomen, waarin ook nog grote verschillen tussen Nederland en België voorkomen, o.m. wat de burgerlijke-partijstelling voor de strafrechter betreft en een kapittel betreffende de berekening van de schade-loosstelling die kan gevorderd worden.

Een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan het groene-kaartsysteem dat gegroeid is uit overwegingen van vooral praktische aard. Hierbij wordt de internationale organisatie van de automobielverzekering uiteengezet.

In een laatste, zeer belangrijk gedeelte, wordt het internationaal privaatrecht nagegaan, toepasselijk in de drie landen, in verband met de motorrijtuigenverzekering.

In bijlagen worden de wettelijke teksten medegedeeld alsook modelcontracten.

Dit boek is een belangrijke aanwinst zowel voor de wetenschap als voor de praktijk en heeft evenveel belang voor Nederland als voor België. Het initiatief dat genomen werd door prof. Luc Schuermans om dit werk samen met zijn studenten op te bouwen dient onvoorwaardelijk geprezen en naast prof. Schuermans dienen zijn medewerkers J. De Ceuster, A. Van Oevelen en W. Verhellen, die mede voor de uitgave gezorgd hebben, in dank vermeld.

Prof. Baron S. Fredericq schreef een voorwoord waarin hij het belang en de betekenis van het werk onderstreept.

Het strekt tot eer van de jonge universiteit van Antwerpen dat het initiatief tot deze uitgave in haar kring genomen werd en dat door een voorbeeldige samenwerking tussen professor en studenten dit merkwaardig resultaat is kunnen bereikt worden.

Nog in verband met het gemotoriseerd wegenverkeer zijn wij zo gelukkig hier te kunnen wijzen op het voortreffelijk Leuvens proefschrift van Dries Simoens *«Vergoeding voor verkeersslachtoffers. Naar een grondige hervorming.»*

Het is een breed opgevatte studie van de wijze waarop thans de vergoeding van de schade geleden door slachtoffers van auto-ongevallen vergoed wordt, van de tekortkomingen in het bestaande stelsel en van de voorstellen tot verwezenlijking van een betere regeling, zoals die in verschillende landen ontworpen werd.

De auteur begint met een uiteenzetting van het traditioneel aansprakelijkheidsmodel, zoals dit in de meeste West-europese landen van toepassing is en dat volledig gebaseerd is op de aansprakelijkheid wegens fout.

De Westeuropese wetgevers aarzelen nochtans bij de keuze om inzake verkeer de foutaansprakelijkheid door de risicoaansprakelijkheid te vervangen. De pogingen worden nagegaan die reeds ondernomen werden om de aansprakelijkheid te objectiveren, pogingen die in België mislukt zijn.

Tegenover de regelen die in ons land en ook in Nederland gelden, bestudeert de schrijver de toestand zoals die gegroeid is in Noord-Amerika door toepassing van de Basic Protection Plans van Keeton en O'Connell en de toepassing van de no-fault verzekering in verschillende Amerikaanse staten. De auteur is van mening dat deze ontwikkeling een nog al te schuchtere poging is om de verkeersschade aan de aansprakelijkheid te onttrekken, al biedt zij rechtsvergelijkend een zeer bijzonder belang.

Een ander alternatief bestaat in het stelsel van een algemene volksverzekering tegen persoonsschade uit ongevallen, steunend op de leidende gedachte van de gelijke behandeling van alle slachtoffers. Deze idee werd voor het eerst systematisch vertolkt in de Scandinavische landen en werd vooral verspreid door de geschriften van de Nederlandse professor Bloembergen. Verschillende modaliteiten van dit stelsel werden reeds uitgestippeld, doch er is slechts één enkele verwezenlijking van vast te stellen nl. in de Nieuwzeelandse Accident-Compensation-Act, waarvan de auteur het mechanisme ontleedt.

Allerlei andere hervormingsvoorstellen werden nog uitgewerkt, waaronder het bekende project Tunc in Frankrijk, het ontwerp Elliott en Street in Groot-Brittannië, de voorstellen Bloembergen in Nederland en die van Dalcq en Fredericq in België.

Als besluit drukt Simoens de mening uit dat het schuld-criterium in het verkeer in grote mate dient uitgeschakeld te worden; de preventieve werking ervan mag voor zeker niet overdreven worden en het wordt trouwens volledig in de war gestuurd door het voorhanden zijn van de verzekering. Ook het argument van het rechtsbewustzijn dat de handhaving zou vereisen van het aansprakelijkheidsbeginsel in het verkeer kan niet gelden en de gedachte van de solidariteit moet vorm krijgen in de verzekering.

Na de doelstellingen van een ongevallenrecht in een verkeersverzekering zonder schuld te hebben getoetst en zeer doorslaande argumenten te hebben ontwikkeld komt in de laatste titel van zijn proefschrift de auteur tot een eigen hervormingsvoorstel, dat hij concretiseert in vijftien punten, die een zeer belangrijke basis vormen voor een volledige wetswijziging op het stuk.

Het behandelde onderwerp is van zeer groot actueel belang, het proefschrift is overvloedig gedocumenteerd, de beschouwingen van de schrijver zijn ontwikkeld op zeer

heldere wijze en zijn betoog is in sterke mate overtuigend.

Het mag ook verheugend genoemd worden dat ook hier voortdurend op parallelle wijze het recht in België en in Nederland wordt besproken, zodat het boek voor elk van beide landen een even groot belang heeft. Het dient dan ook toegejuicht dat zowel *prof. J. Van Langendonck* der universiteit te Leuven, die de promotor was van de auteur, als *prof. Bloembergen* der universiteit te Leiden, beiden een zeer waardeerend voorwoord voor dit voortreffelijk proefschrift hebben geschreven.

In 1979 werden de verslagen en besprekingen uitgegeven van het colloquium dat plaats had te Gent in de maand juli 1976. «*New Trends in Automobile Insurance in Europe*». Deze verslagen van rapporteurs uit verschillende Europese landen verschenen in het Engels of het Frans. Al behoort deze uitgave dus niet tot de Vlaamse rechtsliteratuur zij toch vermeld dat dit belangrijk wetenschappelijk werk onder de leiding stond van een Vlaams geleerde *prof. Simon Fredericq*, die zowel de inleiding als het algemeen besluit opstelde.

In de zo hoogstaande reeks uitgegeven door het Interuniversitair Centrum voor Rechtsvergelijking, onder leiding van haar betreurde directeur *prof. J. Limpens*, heeft *Herman Cousy* een boek laten verschijnen getiteld «*Problemen van produktenaansprakelijkheid*», een onderwerp dat in de laatste jaren druk werd besproken en aanleiding heeft gegeven tot heel wat jurisprudentie.

Het onderwerp is belangrijk daar het produktenrisico in de moderne consumptiemaatschappij een grote omvang heeft aangenomen. Sommige randgevallen hebben de openbare opinie gesensibiliseerd en het is een acuut probleem hoe de consumentenbescherming zal kunnen verzekerd worden. Zou de oplossing er niet in bestaan de produktenaansprakelijkheid te klasseren in een nieuwe rechts-tak: het ongevalrecht? Is het produktenrisico niet zoals het verkeersrisico onvermijdelijk en toch onvoorzienbaar? En is het dan ook niet geboden het los te werken uit het domein der contractuele vrijwaring en der schuld-aansprakelijkheid?

Om dit te adstrueren geeft de auteur ons eerst een breedvoerig historisch rechtsvergelijkend overzicht van de toestand in onze buurlanden, om daarna de produktenaansprakelijkheid naar Belgisch recht te bestuderen, waarbij uitvoerig wordt ingegaan op de verhouding tussen de buitencontractuele en de contractuele aansprakelijkheid.

In het laatste hoofdstuk van zijn werk bespreekt de schrijver de voorstellen die uitgewerkt werden door de Raad van Europa.

In verband met de behandelde problematiek vinden wij in het werk van Herman Cousy zeer uitvoerige besprekingen betreffende de aansprakelijkheids- en de risicoverzekering, die aan de besluiten van het werk een brede ondergrond verschaffen.

Bescherming van de consumenten is een begrip dat in de laatste jaren op intensieve wijze gehanteerd wordt. De consument dient beschermd te worden zowel wat betreft de kwaliteit van de koopwaren die hij verbruikt als wat de prijs betreft die hij ervoor moet betalen. De informatie is dan ook een vereiste dat onontbeerlijk is om de overheid in staat te stellen een economisch beleid te verzekeren.

Consumentenbescherming door de overheid ontstond voornamelijk in de dertiger jaren, naar aanleiding van de crisis. In een periode van grote werkloosheid was het vereist dat produkten van allereerste noodzakelijkheid gereguleerd zouden worden. Bemoeienis van de overheid met de informatie van de verbruiker om haar economisch beleid te ondersteunen gebeurt regelmatig en we zien de evolutie hiervan in een boekje dat onlangs van de pers kwam en dat samengesteld werd door *Jules Stuyck*, *Henri Swennen* en *Roger Vandenberg* en dat de originele titel draagt «*Als het nodig is zeg ik het je wel ...*», maar waarvan de ondertitel de inhoud samenvat «*Consumentenvoorlichting door de overheid in België*».

In dit werkje wordt onderzocht welke overheidsorganen de vereiste informatie verstrekken, op welke wijze deze informatie geschiedt en welke de aansprakelijkheid is van de overheid voor het verstrekken van verkeerde inlichtingen of voor nalatigheid.

Het is een terrein dat nog grotendeels braak ligt doch waarop dit vlot geschreven werkje een goede wegwijzer is.

Prof. Paul De Vroede die in de Algemeen Praktische Rechtsverzameling zijn groot werk over «*Prijsregeling*» liet verschijnen heeft dit werk nog aangevuld door een brochure over «*Het stelsel van de prijsverhogingsaangiften*», waarin hij het systeem commentarieert dat door verschillende ministeriële besluiten in werking werd gebracht. Hij beëindigt zijn geschrift met de beschouwing dat het stelsel der prijsverhogingsaangiften, zoals het zich thans heeft ontwikkeld, in feite de beoordeling van het normaal karakter van de prijs overlaat aan de minister van Economische Zaken en niet langer aan de hoven en rechtbanken.

In de tegenwoordige handelstechniek wordt een drukgebruik gemaakt van de rechtsfiguur der «*Verkoopsconcessieovereenkomsten*», waarin een middel gevonden wordt om toegang te krijgen tot nieuwe afzetgebieden. Deze verkoopsconcessieovereenkomsten worden beheerd door een reeks zowel nationale als communautaire reglementeringen. De juridische moeilijkheden die hierbij rijzen zijn menigvuldig en het «*Verbond van Belgische Ondernemingen*» heeft het gelukkig initiatief genomen hieraan een vrij uitgebreide studie te wijden. De jongste rechtspraak wordt in deze uitgave volledig verwerkt. Er wordt een modelcontract voorgesteld en de wetten en reglementen die de stof beheersen werden in het boek verzameld.

Gezien de vele betwistingen die in deze materie kunnen voorkomen zal deze publikatie zowel voor handelaars als juristen een welgekomen hulpmiddel zijn.

Vóór de wet van 17 juli 1975 tot stand kwam bestonden er enkele bepalingen in het Wetboek van Koophandel en in de fiscale wetten die voorschriften inhielden betreffende de boekhouding der ondernemingen. De praktijk heeft doen blijken hoe noodzakelijk het was dat op dit punt een verrekende wijziging tot stand zou komen en dit heeft aanleiding gegeven tot de nieuwe wet die thans vaste regelen voorschrijft voor de boekhouding en voor de jaarrekeningen van de ondernemingen. De uitvoering van de wet wordt gewaarborgd door strafrechtelijke sancties.

Men heeft er zo terecht op gewezen dat door de wet van 17 juli 1975 en haar uitvoeringsbesluiten in werkelijkheid

een nieuwe tak van het recht is ontstaan : «het praktisch boekhoudrecht», dat moeilijk is en heel wat studie vereist.

Het lag dan ook voor de hand dat commentaren op deze nieuwe wetgeving zouden verschijnen. Ik zou er hier twee willen vermelden die beide een knappe studie uitmaken van de wettelijke en reglementaire bepalingen.

Het eerste boek is getiteld «*Praktisch boekhoudrecht*» en werd samengesteld door *De Lembre, Devers, Pameleire, Van der Linden* en *Vanhoornbeeck* in samenwerking met een groep uit de Belgische Vereniging der Banken. Naast het commentaar geeft het boek een reeks voorbeelden en formules die de praktische toepassing van de wet in grote mate zullen vergemakkelijken.

Het tweede boek werd uitgegeven door het *Verbond van Belgische Ondernemingen* ; het is getiteld «*Het nieuwe Belgische boekhoudrecht*» en werd samengesteld onder leiding van de bedrijfsrevisor *Paul Lurkin*. Ook hier vindt men alle nuttige gegevens voor de uitwerking en toepassing van dit nieuw boekhoudrecht.

De vernederlandsing van het bedrijfsleven is een doel waarnaar de Vlaamse beweging reeds sedert geruime tijd gestreefd heeft en waarbij steeds gestuit werd op hardnekkig verzet. Het is een vraagstuk dat evenveel belang heeft voor de Vlaamse Beweging als voor de sociale verhouding tussen werknemers en werkgevers.

Op 19 juli 1973 werd er uiteindelijk een decreet goedgekeurd door de Nederlandse Cultuurraad, waardoor dit vraagstuk geregeld wordt, een decreet dat het september-decreet genoemd wordt, omdat het op 6 september 1973 in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd werd.

Jacqueline Cocquereaux heeft over het onderwerp een diepgaande studie geschreven, die voorgelegd werd als licentiaatsverhandeling aan de universiteit te Leuven, onder leiding van *prof. R. Blanpain* : «*De vernederlandsing van het bedrijfsleven*». Het thans verschenen boek is een samenvatting van deze licentiaatsverhandeling. Doorheen heel de thesis blijkt dat ze uitgewerkt werd met enthousiasme, zowel op Vlaams als op sociaal gebied. De auteur heeft het haar plicht geacht geen enkele discussie die kan voorkomen in verband met de wetgeving op de vernederlandsing van het bedrijfsleven uit de weg te gaan.

Zij bestudeert eerst de voorgeschiedenis en de wording van het taaldecreet en situeert het in het kader van de Vlaamse en sociale strijd. Daarop volgt het juridisch commentaar op het decreet met alle toepassingsmodaliteiten. Er wordt dan ook een onderzoek ingesteld naar de sabotagepogingen die in verschillende milieus ontwikkeld worden om het decreet te dwarsbomen en *Jacqueline Cocquereaux* komt tot de conclusie dat het zou vereist zijn nog verschillende wijzigingen en verbeteringen in het decreet aan te brengen, teneinde er de nauwgezette uitvoering van te verzekeren.

Een laatste deel van het boek is gewijd aan het decreet als politiek twistpunt, waarin de houding van de pers, de politieke partijen en de pressiegroepen ten opzichte van het decreet aan de tand gevoeld wordt.

Het boek verdient ten volle de lof uitgesproken door *prof. Blanpain* in het woord vooraf.

Een ander boek over hetzelfde onderwerp, eveneens samengesteld onder leiding van *prof. Blanpain*, «*Taaldecreet in de praktijk*», verzamelt de verslagen die werden uitgebracht op een studiedag in de maand april 1978 in het

Instituut voor Arbeidsrecht bij de katholieke universiteit te Leuven.

Prof. Blanpain behandelt hierin «*Het taaldecreet. Knelpunten en voorstellen tot wijzigingen*» ; *J. Flerackers*, voorzitter van de Taalcommissie onderzoekt de effecten van de toepassing van het taaldecreet, terwijl *E. Van den Berghe*, voorzitter van het Arbeidshof te Brussel, verslag uitbrengt over «*Het taaldecreet in de praktijk*».

Door de verslaggever *J. Dumortier* wordt dan de discussie weergegeven waartoe de verslagen aanleiding gaven, terwijl een groot gedeelte van het boek een verzameling bevat van een veertigtal arresten en vonnissen betreffende de toepassing van het taaldecreet. Deze rechtspraak is uiterst interessant om lezen en geeft ook nuttige wenken die in vele gevallen de mogelijkheid bieden om de toepassing van het decreet, niettegenstaande alle verzet, af te dwingen.

Het auteursrecht is een afzonderlijke tak van het recht die moeilijk bij de andere sectoren kan ondergebracht worden. Daar er slechts één enkel werk op dit gebied verscheen hebben wij gemeend dat het kon vermeld worden in de sector van handels- en economisch recht.

Het boek «*Reprografie*» dat uitgegeven werd door *Frank Gotzen* bezorgt ons de referaten die uitgebracht werden op een studiedag georganiseerd door de faculteit der rechtsgeleerdheid van de katholieke universiteit te Leuven, die als onderwerp had «*Fotokopie, reprografie, klank- en beeldopnamen in het auteursrecht*». Na een inleidende toespraak door *prof. George Van Hecke* lezen wij in het boek twee belangrijke verslagen over dit onderwerp, respectievelijk van *prof. dr. Frans Van Isacker* en van *dr. Frank Gotzen*. Wij vinden er ook referaten betreffende de toestand in Nederland en Duitsland.

Het probleem dat op deze studiedag werd onderzocht is de reproductie door bandopname van kunstwerken en wetenschappelijke geschriften, zonder dat voldaan wordt aan de verplichtingen die door de wet op het auteursrecht worden opgelegd. De onmogelijkheid van enige controle over deze handelwijze sluit een normale toepassing van het auteursrecht volledig uit, tot grote schade van uitgevers en auteurs.

Men heeft dan ook gezocht naar een middel om dit bezwaar te ondervangen. Men meent het gevonden te hebben in het opleggen van een soort licentievergoeding, die zou geheven worden niet bij de reproductie van het beschermde werk, maar wel bij de verkoop van het reproductieapparaat.

Het ligt voor de hand dat dit voorstel gepaard gaat met zeer grote bezwaren. Hoe zal de inning van dit bedrag gebeuren en hoe zal de verdeling geschieden.

In een conclusie ontwikkelt *prof. Jan Corbet* de verschillende modaliteiten die zouden kunnen leiden tot de praktische toepassing van het voorstel.

Notaris *Frederick Aebj*, publiceerde met de medewerking van *Anthoon De Ceuninck* een boek «*Het binnenschip als rechtsobject. Rechtsproblemen in verband met eigendom, zekerheden en executie*». Het werkje beleefde reeds een tweede uitgave, waaruit zijn praktisch nut blijkt. Het heeft enkel betrekking op de binnenvaartschepen en ontleedt de juridische begrippen die eigen zijn aan het binnenschip, de publiciteit van zakelijke rechten, de formaliteiten betreffende de eigendom van de binnenschepen, de

hypotheken, de voorrechten en het retentierecht. Een laatste hoofdstuk betreft het beslag en de executie.

In dit geschrift zijn de auteurs er ten volle in geslaagd in een zeer beperkte omvang alle belangrijke elementen van het binnenvaartrecht toe te lichten.

Staatsrecht

Door het staatssecretariaat voor hervorming der instellingen werd een zwaar boek uitgegeven: *«Morfologie van het staatsbestuur»*, waarin alle gegevens zijn verzameld betreffende gedecentraliseerde of gedeconcentreerde openbare diensten, organismen en instellingen. Door deze uitgave heeft het ministerie aan de belangstellenden een zeer nuttig werkinstrument bezorgd. Want hierin vinden wij een volledig overzicht van alle administratieve diensten die werden opgericht bij de ministeriële departementen en bij de gedecentraliseerde overheden en instellingen, met aanwijzing van de adviesorganen die de opdracht hebben het parlement, de regering of de ministers bij te staan met adviezen, studies, aanbevelingen of voorstellen.

Deze uitgave biedt een dubbel voordeel: zij verstrekt een algemeen overzicht van de vele hulpdiensten waarop het gezag een beroep kan doen en biedt voorts de mogelijkheid om onmiddellijk de dienst op te zoeken, waarmee men in betrekking wenst te komen.

De samenstelling van dit boek heeft veel inspanning vereist, doch het grote nut ervan is klaarblijkelijk.

Op het gebied van het staatsrecht is een zeer belangrijk boek verschenen van prof. Raoul C. Van Caenegem, dat de originele titel draagt *«Over koningen en bureaucraten»* en waarvan de ondertitel aanduidt dat het hier een studie betreft over *«de oorsprong en de ontwikkeling van de hedendaagse staatsinstellingen»*.

Het boek staat op de grens van de geschiedenis en van het staatsrecht en er wordt ten eerste door bewezen dat de werkelijke betekenis van onze instellingen op een onmisbare historische bodem berust.

Het doel van de auteur bestaat erin aan te tonen hoe de politieke structuren die vandaag in de wereld bestaan tot stand zijn gekomen, waarbij historisch inzicht essentieel is *«want de tegenwoordige situatie is de resultante van tradities, beslissingen, initiatieven, ideeën en machtsconflicten uit het verre of nabije verleden»*. Zonder deze historische gegevens komt men onmogelijk tot een helder begrip van de tegenwoordige wereld.

Achtereenvolgens gaat de schrijver dan de grote thema's na die de groeibodem geweest zijn van de instellingen door de tijden heen: de familie, de stam, de feodaliteit, de stad, de pauselijke theocratie en het middeleeuws keizerschap, tot aan de ontwikkeling van de staat.

Hierbij doet zich dan, in de verhouding tussen staat en individu, het probleem voor van de democratie met haar verschillende modaliteiten.

De auteur gaat breedvoerig de grote etapes na van de staatsontwikkeling in het Westen en die van de ontwikkeling van de kerkelijke instellingen. Deze hoofdstukken bevatten een weelde van belangrijke historische gegevens, uitgekozen op rake en doeltreffende wijze, die het mogelijk maken de historische evolutie in de verschillende landen nauwkeurig te volgen.

Het is nu de bedoeling van de schrijver om aan de geschiedenis van de politieke instellingen een aantal al-

gemene observaties te verbinden en algemene lijnen te trekken aangaande de evolutie dezer instellingen. Achtereenvolgens wordt nagegaan de wederzijdse beïnvloeding tussen kerk en staat, de invloed van de economie en die van de ideeën.

Nu wordt de vraag gesteld of de ontwikkeling der staatsinstellingen haar drijfveer vindt in de strijd om de macht of in de invloed der ideeën. Zeer spannend zijn de uiteenzettingen van de schrijver in de bladzijden waarin hij zich afvraagt of in de universele geschiedenis de westerse staatsinstellingen, zoals ze gegroeid zijn, kunnen gelden als een niet te verbeteren model, ofwel of het Europese staatsmodel geen afwijking is van het *«algemeen menselijk patroon»*.

Het werk van prof. van Caenegem is uitermate boeiend en geestrijk. Niet enkel de studenten van de cursus over staatsinstellingen zullen er veel genoeg en veel nut bij vinden, maar het boek is geschreven met zulke treffende eenvoud dat ook de gewone man, die enig belang stelt in geschiedenis en politiek, er veel bij zal leren en er veel genot zal aan hebben.

Voor de studenten biedt dit boek nog een groter voordeel. Inderdaad, de auteur heeft in het tweede gedeelte van zijn werk de tekst gepubliceerd van de bijzonderste historische documenten die invloed hebben gehad op de ontwikkeling van de staatsinstellingen. Voor de doorsnee student, die geen historicus is, waren deze documenten niet zo gemakkelijk te vinden.

In dit boek heeft de auteur de belangrijkste teksten verzameld in hun oorspronkelijke taal, met de Nederlandse vertaling en een commentaar waarin de betekenis onderzocht wordt van het gepubliceerde document voor onze tijd. Elk document wordt gevolgd door een uitgebreide bibliografie van werken die er betrekking op hebben en die het toelichten.

Het boek van prof. Van Caenegem is een weldaad voor de studenten in het staatsrecht, doch zal daarbuiten bij zeer velen grote belangstelling verwekken.

Ons grondwettelijk recht, dat in de laatste jaren zulke sterke evolutie onderging, heeft in de persoon van prof. Robert Senelle der rijksuniversiteit te Gent een geleerde gevonden die met de meeste nauwgezetheid de wijzigingen van de Belgische staatsstructuur heeft gevolgd.

Reeds in meerdere uitgaven bezorgde hij zakelijke commentaar over de nieuwe instellingen en de grondwetswijziging. Deze uitgaven werden ten eerste gewaardeerd wegen hun objectiviteit, hun brede documentatie en hun redelijke beschouwingswijze.

Thans heeft andermaal prof. Senelle in de serie *«Teksten en documenten»* uitgegeven door het Ministerie van Buitenlandse Zaken een boek gepubliceerd *«De staatsvorming in België»*.

Veel van wat in vorige werken reeds werd uiteengezet wordt hier noodzakelijkerwijze herhaald, doch het is de auteur erom te doen een brede lijn te trekken doorheen heel de Belgische staatsstructuur, vanaf het Harmelcentrum tot aan het gemeenschapspact. Door de nieuwste politieke evolutie in ons land en de in uitzicht staande nieuwe grondwetswijziging zal natuurlijk het boek van prof. Senelle dienen aangevuld te worden. Deze bijwerking zal hij voorzeker niet nalaten. Doch in het werk zoals het thans voor ons ligt vinden wij alle essentiële gegevens om volledig op de hoogte te zijn van de tegenwoordige staatkundige toe-

stand. De teksten, de voorbereidende werkzaamheden, de uitvoeringswetten en -besluiten zijn hier allemaal samen-gebracht en voorzien van zeer degelijke toelichting.

Wij moeten prof. Senelle dankbaar zijn omdat hij met zulke nauwgezetheid en met zulke vlijt de evolutie van ons staatsbestel volgt en wij rekenen er stellig op dat hij zal voortgaan dit te doen wanneer, door een nieuwe grond-wetswijziging, de nieuwe structuur in ons land zal zijn ingevoerd.

Het boek van prof. Herman Van Impe over «*Grond-begrippen van het Belgisch staatsrecht*» vormt een origi-nale inleiding tot de beoefening van deze rechtstak.

Het werk bestaat uit twee gedeelten. In het eerste handelt de auteur over de essentiële grondslagen van de staats-structuur, waarbij hij vooral uitweidt over de rechten van de mens, de democratie, het beleid van de staat, de plaats van het parlement in een staatsbestel. Verder geeft hij een overzicht van de politieke stelsels waarrond de staat ge-bouwd is.

Deze uiteenzettingen zijn gekenmerkt door hun eenvoud en helderheid. Alle geleerd en wetenschappelijk materiaal werd terzijde gelaten en enkel de hoofdideeën die verband houden met de staatsstructuur worden toegelicht. Voor de student die begint aan de studie van het staatsrecht zal het uiterst nuttig zijn eerst van dit werkje van prof. Van Impe kennis te nemen, omdat het een gevoeglijk plan vormt waarop hij zijn verdere studie kan ontwikkelen.

Het tweede gedeelte is een woordenlijst, in alfabetische volgorde, waarin de staatsrechtelijke begrippen worden verklaard. Naast een omschrijving van elk begrip vinden we meestal een beperkt commentaar betreffende het ge-bruik van de behandelde stof in de staatsrechtelijke wer-kelijkheid.

Daar er zoveel verwarring heerst in vele geesten over de juiste betekenis van de gebruikte termen is de woordenlijst van prof. Van Impe een middel om vergissingen te voorko-men en verkeerde opvattingen uit te schakelen.

Een boekje, zoals dit van de auteur, bezaten we nog niet in onze Vlaamse rechtsliteratuur en prof. Van Impe heeft voorzeker niet enkel aan de studenten, doch ook aan een grote schaar belangstellenden in de politieke werkelijkheid gedacht.

Reeds in 1972 publiceerde de heer A. Van de Voorde in de reeks van het centrum voor politieke, economische en so-ciale studies een monografie over «*De rijksbegroting in België*». Over dit zo technisch onderwerp zijn verhandelin-gen en geschriften in de Nederlandse taal uiterst zeldzaam. Het dient dan ook bijzonder gewaardeerd dat de schrijver zijn boek in een tweede uitgave volledig heeft herwerkt en aangepast aan de actuele toestand.

Na een uiteenzetting van de grote principes die het be-grotingsrecht beheersen beschrijft de auteur de vorm en de structuur van de begroting, haar totstandkoming, voorbe-reiding en goedkeuring door het parlement, de uitvoering en de diverse controles door de administratie, door het rekenhof en door de Kamers.

Dan komen nog aan de beurt in afzonderlijke hoofdstuk-ken : de financiering van het begrotingstekort, de lenings-en de schuldpolitiek en de rijksschuld.

Een laatste hoofdstuk is gewijd aan de begroting en de rekening van de parastatale instellingen.

De auteur is er uitstekend in geslaagd technische en

ingewikkelde gegevens op de eenvoudigste wijze te be-spreken, zodat de studie van zijn boek niet de minste in-spanning vergt.

Op het einde van zijn werk vestigt schrijver nog de aan-dacht op de verhouding tussen het nationaal budgetrecht en de voortschrijdende vestiging van een supra-nationaal Europees gezag. Hij is tenslotte van oordeel dat de wet van 28 juni 1963 op de rijkscomptabiliteit dringend een grondige aanpassing zou moeten ondergaan, daar zij op een aantal punten door de praktijk is voorbijgestreefd. Het werk van de heer Van de Voorde, dat afgesloten werd in de maand juli 1978, eindigt met het uitdrukken van de hoop dat het parlement, met het op 22 juni 1978 ingediende wets-ontwerp, zal slagen in een diepgaande sanering van de openbare financiën.

Over «*De Rijksschuld*» had prof. dr. A. Vranckx vroeger reeds een verhandeling gepubliceerd in het Administratief Lexicon. Hiervan is thans een tweede uitgave verschenen, bijgewerkt een aangevuld door Jean Dujardin. Hierin wor-den alle gegevens verstrekt betreffende het ontstaan van de rijksschuld, haar indeling, de conversie en de amortisatie alsook alle voorwaarden waaraan moet worden voldaan en alle formaliteiten die moeten worden vervuld voor omzet-tingen van inschrijvingen op naam in obligaties en omge-keerd.

In beknopte vorm wordt in deze verhandeling een uitge-breide stof behandeld.

Eveneens in het Administratief Lexicon publiceerde prof. R. Senelle een preadvies betreffende de «*Ministeriële verantwoordelijkheid en ministeriële verantwoording*».

Schrijver bestudeert eerst de strafrechtelijke verant-woordelijkheid van de ministers en staatssecretarissen in de huidige stand van de wetgeving, de jurisdictionele be-voegdheid van het Hof van Cassatie, de procedure en de zeldzame beslissingen in de rechtspraak op dit stuk. Na een exposé van de wet van 19 juni 1865 op de misdrijven door ministers buiten hun ambtsuitoefening gepleegd bespreekt hij het wetsontwerp van 2 oktober 1975, ingediend bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Een afzonderlijk hoofdstuk heeft als voorwerp de ci-vielrechtelijke aansprakelijkheid van de ministers met commentaar op artikel 90 van de Grondwet.

Het laatste deel van het tractaat bespreekt de ministeriële verantwoording. Aan wie en waarvoor is verantwoording verschuldigd en in welke mate ? Hierbij wordt ook nage-gaan hoever de verantwoordelijkheid reikt voor handel-in-gen van de leden van ministeriële kabinetten en van de gedecentraliseerde diensten.

Dit grondig doorwrocht preadvies zal de wetgever ten zeerste van pas komen bij de definitieve regeling van het probleem der ministeriële verantwoordelijkheid.

Voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland werden preadviezen ge-schreven over «*De parlementaire enquête in België en Nederland*». Voor België was het mr. G. Traest die het preadvies uitwerkte. Na gewezen te hebben op de plaats van het recht van onderzoek in de Grondwet, gaat schrijver in brede zin de aard en de omvang na van het recht van onderzoek van de uitvoerende macht, de rechterlijke macht, de provincies en de gemeenten en uiteindelijk van de volkenrechtelijke instellingen. Ook aan het recht van

onderzoek bij de Cultuurraden wordt aandacht besteed.

Het overige van het preadvies bevat een uitstekend commentaar van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek met een studie van de procedure en een uiteenzetting van de bevoegdheden van de commissie aan wie het onderzoek wordt toevertrouwd.

De studie wordt besloten met een overzicht van de toepassingen waartoe de wet van 1880 aanleiding heeft gegeven. Hieruit blijkt dat er in het totaal slechts een 10-tal onderzoeken plaats hadden die hun normaal verloop hebben gekend.

Over de «Cultuurraad van de Nederlandse cultuurgemeenschap» verscheen in het Administratief Lexicon een verhandeling van Herman Van Impe en Miette Baeteman.

Tegen de achtergrond van de geschiedenis der Vlaamse Beweging in de Belgische staat schetsen de auteurs de onweerstaanbare groei van de autonomie-gedachte die, na heel wat wederwaardigheden, aanleiding heeft gegeven tot de oprichting van de Cultuurraden en de verwezenlijking ervan door de grondwetgever, de gewone en de bijzondere wetgever.

Volgt dan een overzicht van de samenstelling, de bevoegdheid en de interne organisatie van de Cultuurraad alsook van de procedures, voor het tot stand komen van de decreten, de interpellaties en de schriftelijke en mondelinge vragen.

De schrijvers exposeren dan welke verwezenlijkingen de Cultuurraad voor de Nederlandse cultuurgemeenschap tot nog toe op zijn actief heeft, meer bepaald op het gebied van de bescherming en de luister van de taal, de kunsten, het cultureel patrimonium, de radio en de televisie, de culturele animatie, de lichamelijke opvoeding en de sport, het taalgebruik en de bescherming van ideologische en filosofische minderheden.

In interessante nabeschouwingen geven de auteurs hun mening over de doelmatigheid van de Cultuurraad en deze mening is in grote lijnen volstrekt gunstig.

A. Alen deed zich reeds kennen als een specialist op het gebied van de structuur der federale staten.

Thans heeft hij een uitstekend werkinstrument samengesteld om, op grond van rechtsvergelijking, «De bevoegdheidsverdeling tussen de federatie en de deelstaten in de federale grondwetten» uit te diepen.

Te dien einde werden de grondwetten van 19 verschillende federale staten met elkaar vergeleken en de bevoegdheidsverdeling tussen de federatie en de deelstaten uitgestippeld.

De opzoeken van A. Alen zijn een benedictijnerwerk geweest. Zij vormen niet alleen een belangrijk middel voor de studie van het vergelijkend staatsrecht, doch zullen ook voor zeker suggesties kunnen bijbrengen voor de praktische staatshervorming in België.

Als jubileumuitgave voor het 10-jarig bestaan van het politiek vormingscentrum Lodewijk Dosfel schreef Maurits Van Haegendoren een vertoog «Waterdichte federalisering» waarbij een concept van federale grondwet werd gevoegd.

Het is een zeer objectieve poging om te komen tot een werkelijk federalisme van twee deelstaten met Brussel als hoofdstedelijk stadsgewest.

In wat wij zouden kunnen noemen de memorie van toelichting van de tekst der door de schrijver voorgestelde grondwet wordt een reeks argumenten medegedeeld, bondig en zakelijk opgesteld, die de voorgestane grondwetswijziging rechtvaardigen. Al zullen niet alle federalisten het volledig met de auteur eens zijn, toch vormt zijn werk een degelijke basis voor discussie en wordt hiermede een steen bijgebracht voor de problematiek van de staatshervorming.

De politieke strijd gevoerd in het kader der Vlaamse beweging, de regionalisering of federalisering van het land, het nationalisme, de tweespalt onder de Vlamingen betreffende de staatshervorming, het zijn zovele onderwerpen die nauw verband houden met de studie van het staatsrecht, zodat naar enkele interessante werken op deze gebieden dient verwezen.

Voor de Vlaamse beweging in het algemeen is er het eerste deel van het grote werk van prof. Lode Wils «100 jaar Vlaamse beweging. I. Geschiedenis van het Davidsfonds tot 1914». Dit boek werd ontworpen ter gelegenheid van het eeuwfeest van het bestaan van het Davidsfonds en wil de kroniek zijn van het leven dezer vereniging.

Het Davidsfonds is echter zo innig met de Vlaamse beweging verstrengeld dat het boek een uitvoerige geschiedenis verstrekt van de Vlaamse strijd in zijn geheel, waarvan met grote objectiviteit alle facetten worden nagevorst aan de hand van een uitgebreide persoonlijke bronnenstudie.

De inhoud van het boek gaat tot 1914 en er is voor de verdere geschiedenis nog een deel te verwachten.

Van de hand van Willy Vincent kwam enkele maanden geleden een boek van de pers «Het post-unitaire België. Nieuwe beleids- en bestuursstructuren» waarin een overzicht wordt gegeven van de politieke strijd zoals die in de laatste jaren in ons land gevoerd wordt om te komen tot de oplossing van de communautaire problemen.

Vincent gaat op de voet de evolutie na van de nieuwe institutionele hervormingen en bestudeert zowel de culturele autonomie met de Cultuurraden en de bevoegdheidsconflicten die zich kunnen voordoen, als het cultuurpact ter bescherming van ideologische en filosofische strekkingen.

In verband met de gewestvorming worden hoofdstukken gewijd aan de gewestraden, de ministeriële comités voor gewestelijke aangelegenheden, de budgettaire bevoegdheid met de berekeningswijze van de verdeelsleutel en de wet op de economische decentralisatie. De hervorming van de lokale instellingen en de samenvoeging van de gemeenten vormt het laatste gedeelte van het werk dat besloten wordt met een overzicht van de opties der politieke partijen voor een definitieve staatshervorming.

Het boek bevat een grote hoeveelheid belangrijke wetenswaardigheden in verband met de staatshervorming. De politieke geschiedenis gaat echter zo vlug dat reeds op deze dag een gedeelte van het werk voorbijgestreefd is.

Over het nationalisme als stuwende kracht van de Vlaamse beweging verschenen twee bijdragen in de reeks «Dossiers geschiedenis».

Prof. Lode Wils schreef een brochure «De Vlaamse beweging in het kader van de nationale bewegingen». Hij betoogt erin welke factoren het ontstaan en de evolutie van

de Vlaamse beweging hebben bepaald, zowel de politieke als de economische factoren. Prof. Wils legt er de nadruk op hoeveel er nog ontbreekt aan de culturele eenheid tussen Nederland en Vlaanderen.

Louis Vos bestudeerde «*Nationalisme en rechtse stromingen bij de Vlaamse studenten te Leuven tijdens het interbellum*», waardoor op verschillende politieke groeperingen van studenten een diepe invloed werd uitgeoefend.

Sedert het principe der regionalisering of federalisering van België is doorgedrongen tot op het voorplan der politieke actualiteit werd er desaan gaande heel wat gepubliceerd. Vooral het afsluiten door de partijvoorzitters van een gemeenschapspact heeft aanleiding gegeven tot menigvuldige geschriften voor en tegen, waarin de grondslagen van dit gemeenschapspact ontleed worden.

Vermelden wij in dit verband enkel het speciaal nummer uitgegeven door het tijdschrift *Jura Falconis*, gewijd aan het gemeenschapspact, waarin voortreffelijke bijdragen voorkomen van Jan Bergé, Philip Verbist, George Antoon, Hugh Driessen en Paul Van Orshoven.

Wat de geschiedenis van het ontstaan en de evolutie van dit gemeenschapspact betreft vindt men onontbeerlijke gegevens in het boek van Mark Platel «*De prins van Stuivenberg. Historische beslissing of vergissing?*», waarin met grote objectiviteit het ontstaan, de inhoud en de betekenis van het gemeenschapspact wordt geschetst.

Ik acht het wenselijk hier terloops nog te wijzen op een brochure die uitgegeven werd door de vereniging *Vlamingen in de wereld*, waarin Arthur Verthé de verhouding nagaat tussen «*Staatsburgerschap en volksverbondenheid*». Het bevat zeer waardevolle beschouwingen over het wezen van de volksverbondenheid, de betekenis van de taal voor een gemeenschap, en de toestand van een bepaalde ethnische groep in een vreemde gemeenschap.

Het is een zeer lezenswaardige brochure.

Arthur Verthé die de bezieler is van de vereniging «*Vlaanderen in de wereld*» heeft ook een boek uitgegeven waarin hij de lotgevallen beschrijft van de Vlaamse emigranten die uitgeweken zijn naar vreemde landen.

Hij beschouwt hun toestand historisch en sociologisch en legt vooral de klemtoon op de immigratie van Vlaamse werklieden in Frankrijk.

Wij vinden in het boek van Verthé een hoofdstuk dat als titel draagt «*Het Nederlands, de taal der gemiste kansen*», waarin de schrijver onderstreept welke mogelijkheden er voor een expansie van het Nederlands zijn verloren gegaan en hij legt er de klemtoon op hoe het dan ook geboden is in de tegenwoordige tijd alle mogelijkheden te benutten die de kennis van het Nederlands zouden kunnen bevorderen en namelijk het onderwijs van deze taal aan de vreemde universiteiten.

Het werk van Verthé is met liefde geschreven en de lectuur ervan doet ons verbaasd staan over het belang en de betekenis van de Vlaamse uitzwerming in de vreemde.

De voornaamste winst die de Vlaamse beweging in de laatste jaren geboekt heeft is zonder twijfel de splitsing van de katholieke universiteit te Leuven in twee afzonderlijke afdelingen, waarvan de Franstalige naar het Waals landsdeelte werd overgeheveld. De universiteit te Leuven is thans volledig Nederlands en de gevolgen hiervan voor de

cultuur van het Vlaamse volk zijn tot nog toe onberekenbaar.

Het is vanzelfsprekend van het grootste belang dat de Vlaamse gemeenschap nauwkeurig zou ingelicht zijn over de heftige strijd die is dienen gevoerd te worden om dit resultaat te bereiken. De geschiedenis der splitsing van de universiteit wordt ons thans in alle details verstrekt door het boek van Herman Todts en Willy Jonckheere, «*Leuven Vlaams*». Het is een lijvig werk geworden van bij de 400 bladzijden waarin met de grootste nauwgezetheid en met volstrekte volledigheid de lijdensweg beschreven wordt die is moeten afgelegd worden alvorens de splitsing verwezenlijkt werd. Het verzet van de inrichtende macht, de revolutie van de Vlaamse studenten, de Waalse tegenkantingen, de eindeloze besprekingen, de wijziging van meningen, de geleidelijke groei van de splitsingsgedachte, tot de uiteindelijke triomf, het wordt alles hier uiteengezet in alle details met de grootste accuraatheid.

Het boek is uiterst boeiend geschreven en kan gelezen worden als een roman. Het vormt een zeer belangrijke bijdrage tot de geschiedenis van de Vlaamse beweging.

In een laatste hoofdstuk van het werk hebben de auteurs ook nog de splitsing behandeld van de Vrije Universiteit te Brussel.

Een zeer belangrijke brochure werd uitgegeven door oud-minister Henri Fayat, «*Brussel ook onze hoofdstad. Waarom Vlaanderen Brussel niet loslaten kan*». De brochure werd verspreid door de zorgen van het Algemeen Nederlands Verbond.

In zeer beknopte vorm ontwikkelt de schrijver, met de grootste objectiviteit, de voor- en de nadelen die zouden voortspuiten uit een verwezenlijking van het Egmontpact. Zo al enkele gunstige gevolgen voor Vlaanderen kunnen aangestipt worden wijst hij op de blijvende pijnlijke resultaten, die zich onvermijdelijk voor Brussel zouden voordoen.

Met gematigdheid, met grote eerlijkheid en even grote standvastigheid levert de auteur het onweerlegbaar bewijs dat het Egmontpact voor Brussel erbarmelijke gevolgen zou hebben en dat het een groot gevaar inhoudt voor de Vlaamse beweging in het algemeen.

Minister Fayat eindigt met een oproep tot de Brusselse Vlamingen om niet te versagen en met hardnekkigheid de strijd te blijven doorvoeren.

Geen enkele Vlaming zou deze brochure van Henri Fayat ongelezen mogen laten.

Op het gebied van de Vlaamse beweging in algemene zin heeft Maurits Van Haegendoren een boek geschreven met de titel «*Het geld van de Vlamingen*», waarin een zeer interessante vergelijking gemaakt wordt, op grond van statistische gegevens, tussen hetgeen door Vlaanderen en door Wallonië aan de staat verstrekt wordt, en hetgeen door de staat aan de behoeften van de beide landsdelen besteed wordt. De gegevens van dit werk tonen ten overvloede aan dat de Vlaamse gemeenschap niet het aandeel krijgt waarop zij rechtmatig aanspraak zou kunnen maken en het besluit van de auteur is dat het eenvoudiger en rechtvaardiger zou zijn dat de gehele belastingopbrengst zou verdeeld worden in verhouding tot de belastingen van de natuurlijke personen, zodat iedere gemeenschap over haar belastingmassa beschikt en ze naar belieft zou kunnen besteden.

Het boek van Van Haegendoren geeft diep te denken en zou in brede kring dienen verspreid.

Tussen de vele geschriften die gepubliceerd werden op het gebied van de Vlaamse beweging willen wij bijzonder de aandacht vestigen op twee boeken van *prof. dr. R. Derine* die een aanzienlijk deel heeft genomen in de politieke strijd rond het Egmontpact. In het lijvig werk van bijna 500 bladzijden «*15 jaar op de barrikade*», zijn artikelen, verslagen, redevoeringen en polemieken verzameld, die ons met bewondering vervullen voor de onafgebroken activiteit, de grote bekwaamheid en het helder doorzicht van de schrijver.

M.b.t. het wegwerken van de gevolgen der repressie na de tweede W.O., dat een zeer actueel punt is geworden van de Belgische politiek, schreef *prof. Derine* ook een boek getiteld «*Repressie zonder maat of einde ?*», waarin over collaboratie, repressie en epuratie zeer gezonde beschouwingen ontwikkeld worden en met overtuiging en strijdlust opgekomen wordt voor de amnestiegedachte.

«*Roergangers in de mist*» is de titel van een geschrift gepubliceerd door *Mieke Van Haegendoren* en *Etienne Dejonge*, dat als ondertitel draagt «*Sociale ongelijkheid en malaise van de besluitvorming in België*».

De auteurs kondigen aan dat zij in populaire trant een compilatie hebben willen samenstellen over de Belgische maatschappij en haar politieke situatie. Vele problemen van de Belgische politiek worden hierin op zeer oorspronkelijke wijze geëxamineerd zoals : armoede in de welvaartstaat ; democratie als ongelijkheid in onmacht ; ons economisch systeem en de welvaartstaat en de communautaire toestand in België.

Zeer kritische beschouwingen worden in het midden gebracht aan de hand van belangrijke statistische gegevens. De auteurs hebben door dit werkje ten eerste het zoeken naar oplossingen voor actuele problemen gestimuleerd.

Een eigenaardige brochure is die van *prof. Frans Van Isacker* «*De keizer naakt. Een brief aan de zwijgende meerderheid*». Zij bevat uiterst sceptische beschouwingen over de tegenwoordige politieke toestand in ons land, met de vele euvelds die het politiek leven in België vergiftigen.

De stilzwijgende meerderheid heeft daarvan meer dan genoeg en Van Isacker waarschuwt voor de gevaarlijke gevolgen die uit de hedendaagse Belgische politiek zouden kunnen voortspruiten.

In verband met de politieke actualiteit zij ook vermeld het boek van *Leo Tindemans* «*Open brief aan Gaston Eyskens*», waarin de auteur zich bezint over de economie in Vlaanderen, in verband met de politieke problemen van deze dag en waarin hij er de nadruk op legt dat onze toekomst en ons lot zullen afhangen van de mensen die de idealen zullen moeten verwezenlijken.

Betreffende het wezen en de betekenis van de politieke partij verwijzen wij naar een uitstekend boekje van *Jan Hendrickx* «*Een identiteit voor kristelijke democraten ?*», sterk gedacht, uitstekend gedocumenteerd en vlot geschreven.

In het door de politieke club *Pragma*, onder leiding van *prof. G. Schrans*, uitgegeven boek «*Een politieke identiteit voor liberalen*» worden de voornaamste kenmerken van de liberale mens en de liberale maatschappijvisie geschetst.

Clem De Ridder, voorzitter van het Davidsfonds, die een belangrijke rol gespeeld heeft in de laatste maanden in verband met de actie tegen het Egmontpact, schreef een boek «*Een halve eeuw Vlaams idealisme*», dat van aard is om de Vlaamse strijdvaardigheid ten eerste te stimuleren.

Wie bepaalde problemen van de Vlaamse beweging grondig wil bestuderen, aan de hand van de jongste verschenen geschriften, moet noodzakelijk gebruik maken van het boek van *Willem Van den Steene* «*De Vlaamse Beweging na 1945. Bibliografie*». Het is een vervolg op het boek dat dezelfde auteur samenstelde samen met *Guido Provoost* «*Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging*», waarin de bibliografie verwerkt werd van 1945 tot 1970. Deze beide uitgaven, die verschenen in de Dosfel-documenten zijn een rijke mijn voor het opsporen van studiemateriaal.

Tenslotte kan ik niet nalaten hier nog te verwijzen naar het boek van *Edouard Mendiaux* de kleinzoon van *Edward Coremans* over zijn grootvader. Het verscheen enkele jaren geleden in het Nederlands en was een monument vol piëteit opgericht ter ere van de grote Vlaamse strijder aan wie ons volk zo veel te danken heeft. Het boek verschijnt thans in Franse vertaling en is voorzeker geschikt om de francofonen terdege in te lichten over de erbarmelijke toestanden die zich in ons land na 1830 hebben voorgedaan en hoe *Edward Coremans* er ontzaglijk heeft toe bijgedragen deze toestanden te veranderen.

(Slot in volgend nummer)

Ridder René VICTOR

Bibliografie van de Vlaamse juridische werken verschenen gedurende de gerechtelijke jaren 1977-1978 en 1978-1979

Algemene Rechtsleer

Storme Marcel (met medewerking van *Herbots Jacques*), Algemene Inleiding tot het Recht. — Antwerpen, Kluwer, 1978, 233 blz.

Van Gerven W. (en Leyten J.C.M.), Theorie en praktijk van de rechtsvinding. — Antwerpen, Standaard uitg., 1976, 24 blz.

Van Gerven Walter, De taak van de rechter in een West-Europese Democratie. — Antwerpen, Kluwer, 1977, 26 blz.

Langemeijer Dagen. Antwerpen, april 1975, Actuele problemen rond rechtsvinding (Opstellen van *J. Broekman*, *G. Langemeijer*, *M. Storme* en *G. Wiarda*). — Antwerpen, Universitaire kring voor rechtstheorie, 1977, 75 blz.

Burgerlijk Recht

Delva Willy, De metamorfose van het Belgische civielrecht. — Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1977, 28 blz.

Tijdschrift voor Privaatrecht, Speciaal nummer gewijd aan het nieuw huwelijksgoederenrecht. — 15e jaargang, 1978, nrs. 2-3. — Gent, Story-Scientia, blz. 151-680.

Delva Willy (uitgever) e.a. Het nieuwe Belgische Huwelijksvermogensrecht. (Postuniversitaire lessenreeks georganiseerd door het Seminarie voor Burgerlijk Recht R.U.G.). — Gent, 1978, 530 blz.

Bourseau Robert, e.a. — Het burgerlijk Statuut van de langstlevende echtgenoot. (Notariële dagen van Luik op 7 en 8 oktober 1977). — Brussel, Kon. Federatie van Belgische notarissen, 1978, 236 blz.

De Busschere Carl, De feitelijke scheiding der echtgenoten (Ingeleid door prof. dr. R. Dillemans). — Gent, Story-Scientia, 1978, 356 blz.

Feitelijke scheiding. Feitelijk samenleven (Notariële dagen — Gent 1978). — Brussel, Kon. Federatie van Belgische notarissen, 1979, 154 blz.

Onderhoudsgeld. (Studiedag van de universitaire instelling Antwerpen in samenwerking met de Vlaamse Conferentie der Balie). — Brussel, CED-Samsom, 1977, 264 blz.

De Vocht C., Van Houtte J., Verhoeven R., Onderhoudsplichtige mannen en onderhoudsgerechtigde vrouwen. — Antwerpen, Kluwer, 1978, 122 blz.

Paulus C. en Boes R., Lastgeving (Algemene Practische Rechtsverzameling). — Gent, Story-Scientia, 1978, 178 blz.

Grégoire Albert, Openvallen van erfenissen. Verdelingen en veilingen. Beslagleggingen. Rangregeling en verdeling. — Brussel, Et. Bruylant, 1977, 211 blz.

Sevens M. en Traest G., Pacht. (Algemene Practische Rechtsverzameling) (2e opnieuw bewerkte druk). — Gent, Story-Scientia, 1978, 397 blz.

Vranken Frans, Koop en ruil van dieren. Vrijwaring en aansprakelijkheid. — Algemene Practische Rechtsverzameling. — 2e uitg. Gent, Story-Scientia, 1979, 251 blz. (De eerste uitgave verscheen in 1954 in dezelfde reeks onder de titel «Koopvernietigende gebreken. Huisdieren»)

Gerechtelijk Recht

Storme Marcel en Casman Hélène, Towards a justice with a human face. Eerste internationaal congres voor privaatrechtelijk procesrecht (27 aug.-4 sept. 1977). Rijksuniversiteit Gent. Faculteit der rechten. — Antwerpen, Kluwer, 1978, 590 blz.

Dumon F., Ontwerpen voor hervormingen en juridictionele functie. — (Overdruk R.W.), Antwerpen, 1977, blz. 337-382.

Dumon F., De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten. — (Overdruk uit R.W.), 1978, blz. 257-326.

Matthijs Jacques, De magistratuur. Sommige aspecten van de voorbereiding, de recrutering, de opleiding en de selectie van haar leden. — (Overdruk uit R.W.). — 1978, Kol. 1729-1754.

Stevigny G., «Themis» op de helling». (Overdruk uit R.W.), 1977, blz. 609-658.

Dassen Koenraad en Van Der Heyden Magda, De Advokaat. De positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek (met woord vooraf van Ridder prof. mr.

René Victor). — Antwerpen, Kluwer, 1978, 278 blz.

Van Houtte J. en Langerwerf E., Sociografische gegevens voor een studie van het gerechtelijk systeem. Juristen. Activiteiten van hoven en rechtbanken. — Antwerpen, Kluwer, 1977, 96 blz.

Van Houtte J. en Langerwerf E., Recente trends in de evolutie van de activiteiten van de burgerlijke gerechten 1969-1972 — (R.W. 1978-79, 1601-1606).

Van Houtte J. en Langerwerf E., Trends in de evolutie van de activiteit van de burgerlijke gerechten (R.W., 1978-79, 707-712).

Verwoert J.R.A., De herziening van de rechterlijke organisatie in België. — 's Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1978, 29 blz.

Handels- en economisch recht

Fredericq Baron Louis met de medewerking van *Baron Simon Fredericq*, Handboek van Belgisch Handelsrecht (2e herziene en vervolledigde druk). Dl. II. — Brussel Ets. E. Bruylant, 1978, 629 blz.

Van Gerven Walter, Leerboek handels- en economisch recht, I. — Antwerpen, Standaard uitg. 1978, 264 blz.

De Vroede Paul, Handboek van het Belgisch economisch recht. — Deurne, Kluwer, 1978, 425 blz.

Van Rompay M., Recht voor elke dag. 2. Handels- en economisch recht (Een reeks moderne leerboeken van Recht onder leiding van P. Dumez). — Wilrijk, Moderne Instructie methoden, 3e druk, 1978, 184 blz.

Marichal Christian, De democratisering van de onderneming. — Brussel, Cepess-documenten, 1978, nr. 2, 126 blz.

Blanpain prof. dr. R., De gedragskode voor Multinationale Ondernemingen van 21 juni 1976. — Antwerpen, Landelijke Bediendencentrale, 1977, 38 blz.

De nieuwe wetgeving betreffende de handelsvennootschappen. Commentaar en officieuze coördinatie van de wetten betreffende de handelsvennootschappen. — Brussel, Kamer van Koophandel, 1978, 93 blz.

Belgische Vereniging van Bedrijfsjuristen, De naamloze vennootschap. Gekommantarieerde statuten. — Brussel, Ets. Bruylant, 1978, 108 blz.

Raemaekers Jos, Olivier Henri, Vander Elst Marcel, Vade-mecum van de beheerders van naamloze vennootschappen. — Antwerpen, Standaard uitg., 1978, 287 blz.

Bonckaert (prof. dr. Frans) e.a., De P.V.B.A. in de praktijk. — Antwerpen, Kluwer, 1978, losbladig.

Verheyden R., Het gebrek aan overheidscontrole in het belang van derden op de verenigingen zonder winstoogmerk. — (Overdruk uit R.W.), 1977, blz. 481-514.

Vandeputte Robert, Inleiding tot het Verzekeringsrecht (Beginnelen van Belgisch privaatrecht XIV. — Antwerpen, Standaard Wetensch. uitg. 1978, 394 blz.

Schuermans L., De Ceuster J., Van Oevelen A., Verellen W., e.a. De wettelijke aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen in de Benelux (met woord vooraf van prof. Baron S. Fredericq). — Brussel, CED-Samsom, 1979, 582 blz.

Simoens Dries, Vergoeding voor verkeersslachtoffers naar een grondige hervorming (met voorwoord van prof. J. Van Langendonck en prof. A.R. Bloembergen). — Vlaamse rechtskundige bibliotheek. Antwerpen, Maarten Kluwer, 1979, 435 blz.

Fredericq S., e.a., New Trends in Automobile Insurance

in Europe. (Colloquium Ghent 1976). — Antwerpen, Kluwer 1979, 275 blz.

Gousy Herman, Problemen van produktenaansprakelijkheid (met voorwoord van G. Van Hecke). — Brussel, Ets. Bruylant, 1978, 441 blz.

Stuyck Jules, Swennen Henri en Van den Bergh Roger, Als het nodig is, zeg ik het je wel... Consumentenvoorlichting door de overheid in België. — Antwerpen, M. Kluwer, 1978, 98 blz.

De Vroede Paul, Het stelsel van de prijsverhogingsaanpakten. — Brussel, Interbankendienst, 1977, 43 blz.

Verbond van Belgische Ondernemingen, De verkoopsconcessieovereenkomsten, Brussel, 1978, 125 blz.

De Lembre E., Devos M., Pamclaire R., Van der Linden M., Van Horenbeeck W., Praktisch boekhoudrecht. Recente wettelijke bepalingen inzake de boekhouding en jaarrekeningen van de onderneming. — Creadif Standaard Uitg. 1978, 327 blz.

Lurkin Paul, Het nieuwe Belgische boekhoudrecht. De toepassing op de ondernemingen. — Brussel, Verbond van Belgische ondernemingen, 1977, 304 blz.

Cocquereaux Jacqueline, De vernederlandsing van het bedrijfsleven. Het september Decreet van de Nederlandse Cultuurraad. (met een woord vooraf van prof. dr. Roger Blanpain). — Antwerpen, Maarten Kluwer, 1977, 151 blz.

Blanpain R., de Feyter R., Dumortier J., Fleerackers J., Stagier L., Van den Berghe E., Taaldecreeet in de praktijk. — Antwerpen, Kluwer, 1978, 136 blz.

Gotzen Frank, Reprographie. Studiedag van 31 januari 1978 over auteursrecht. — Antwerpen, Kluwer, 1978, 183 blz.

Aeby Frederic, Het binnenschip als rechtsobject. Rechtsproblemen in verband met eigendom, zekerheden en executie. — 2e uitg. — Antwerpen, Antwerpen Lloyd, 1979, 62 blz.

Staatsrecht

Morfologie van het Staatsbestuur. Staatssecretariaat voor Hervorming der Instellingen. — Brussel, 1977, 797 blz.

Van Caenegem prof. dr. Raoul C., Over koningen en bureaucraten. Oorsprong en ontwikkeling van de hedendaagse staatsinstellingen. — Brussel, Elsevier, 1977, 383 blz.

Senelle Robert, De staatshervorming in België. — Brussel, Ministerie van buitenlandse zaken (Teksten en Documenten), 1978, 380 blz.

Van Impe Herman, Grondbegrippen van het Belgisch Staatsrecht. — Brussel, Ets. Bruylant, 1978, 197 blz.

Van de Voorde A., De Rijksbegroting in België. — Brussel, Cepess-Documenten, 1978, nr. 3, 138 blz.

Vranckx prof. dr. A., De Rijksschuld (tweede uitgave bijgewerkt en aangevuld door Jean Dujardin). — Administratief Lexicon, Brugge, Die Keure, 1977, 23 blz.

Senelle prof. R., Preadvies betreffende Ministeriële Verantwoordelijkheid en Ministeriële Verantwoording. — (Administratief Lexicon). — Brugge, Die Keure, 1978, 64 blz.

Traest G., De parlementaire enquête in België en Nederland. (Preadvies met A. Kappeyne van de Cappello voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland). — Zwolle, W.E.J. Tjeenk Wilink, 1978, 134 blz.

Van Impe H. en Baeteman M., De Cultuurraad van de Nederlandse Cultuurgemeenschap. — (Administratief Lexicon), Brugge, Die Keure, 1978, 60 blz.

Alen A., De bevoegdheidsverdeling tussen de federaties en de deelstaten in de federale grondwetten. — Brussel, Cepess-bladen, 1978, 54 blz.

Van Haegendoren Maurits, Waterdichte Federalisering — Concept van Federale Grondwet. — Brussel, Lodewijk Dosfel Instituut, 1977, 153 blz.

Wils Lode, Honderd jaar Vlaamse Beweging — I. Geschiedenis van het Davidsfonds tot 1914. — Leuven, Davidsfonds, 252 blz.

Vincent Willy, Het post-unitaire België. — Lier, Van In. 1977, 248 blz.

Wils Lode, De Vlaamse beweging in het kader van de nationale bewegingen. — Leuven, ACCO, 1977, 24 blz.

Vos Louis, Nationalisme en rechtse stroming bij de Vlaamse studenten te Leuven tijdens het interbellum. — Leuven, ACCO, 1977, 44 blz.

Het Gemeenschapspact. — Speciaal nummer van «Jura Falconis», 1977-78, nr. 4. — Bijdragen van Jan Berge, Filip Verbiest, Georges Anschoon, Hugh Driessen, Paul Van Orshoven.

Verthé Arthur, Staatsburgerschap en Volksverbondenheid. — Brussel, 1977, 16 blz. (Vlamingen in De Wereld)

Verthé Arthur, Vlaanderen in de wereld — III. — Zele, Reinaert uitg., 1977, 301 blz.

Platel Marc, De prinsen van Stuyvenberg. Historische beslissing of vergissing? — Leuven, Davidsfonds, 1979, 128 blz.

Todts Herman en Jonckheere Willy, Leuven Vlaams, Splittingsgeschiedenis van de Katholieke Universiteit Leuven. — Leuven, Davidsfonds, 1979, 397 blz.

Fayat Hendrik, Brussel ook onze hoofdstad. Waarom Vlaanderen Brussel niet loslaten kan. — Antwerpen, Algemeen Nederlands Verbond, 1977, 32 blz.

Van Haegendoren Maurits, Het geld van de Vlamingen. — Leuven, Davidsfonds, 1978, 195 blz.

Derine prof. dr. R., 15 jaar op de barrikade. — Hasselt, Heideland-Orbis, 1978, 491 blz.

Derine, prof. Raymond, Repressie zonder maat of eind? Terugblik op de collaboratie, repressie en amnestiestrijd. — Leuven, Davidsfonds, 1978, 195 blz.

Van Haegendoren Mieke en De Jonghe Etienne, Roergangers in de mist, sociale ongelijkheid en malaise van de besluitvorming in België. — Antwerpen, Standaard uitg., 1978, 189 blz.

Van Isacker Frans, De Keizer naakt. Een brief aan de zwijgende meerderheid. — Brugge, Uitg. Orion, 1978, 28 blz.

Tindemans Leo, Open brief aan Gaston Eyskens. Over economie in Vlaanderen. — Tielt, Lanno, 1978, 176 blz.

Hendrickx Jan, Een identiteit voor kristelijke democraten? — Antwerpen, Standaard uitg., 1977, 146 blz.

Pragma, Een politieke identiteit voor liberalen. — Antwerpen, Standaard uitg., 1978, 239 blz.

De Ridder Clem., Een halve eeuw Vlaams idealisme. — Antwerpen, Vl. Touristenbond, 1977, 128 blz.

Van Den Steene Willem, De Vlaamse beweging na 1945: bibliografie. — Brussel, Dosfelinstituut, 1977, 182 blz.

Mendiaux Edouard, Edward Coremans, Brussel, Max Arnold, 1978, 162 blz.

(slot in volgend nummer)

IN MEMORIAN ALFONS VRANCKX,

1907 - 1979

Na een korte doch onverbiddelijke ziekte overleed te Leuven op 30 juni 1979 professor emeritus Alfons Vranckx, Minister van Staat.

Naar aanleiding van zijn dood werd hem op diverse plaatsen door diverse personen een verdiende hulde gebracht als denker, magistraat, hoogleraar, politicus, minister. Uit al die huldeblijken komt naar voor: een algemene, onvoorwaardelijke waardering voor de humanistische visie op de menselijke vrijheid en waardigheid, die Alfons Vranckx — in navolging van die andere grote humanist en vrijheidsstrijder, Jaurès—onder alle omstandigheden en in alle hoge ambten die hij bekleedde, onwrikbaar, op de rand van de koppigheid, verdedigde.

De eerbied voor de mens en voor de vrijheid zinderde ook door in zijn wetenschappelijke activiteiten als rechtsgeleerde.

In 1949 verscheen «Het herstel der stoffelijke oorlogsschade», een lijvig boekdeel dat het standaardwerk inzake oorlogsschade zou worden¹. Het boek was meteen de brug tussen Alfons Vranckx' eerste politieke loopbaan en zijn overstap naar de Raad van State. Inzonderheid als verslaggever namens de Commissie voor de Wederopbouw van de Kamer van Volksvertegenwoordigers had hij, met gezag, bijgedragen tot de totstandkoming van de wet van 1 oktober 1947 betreffende de herstelling der oorlogsschade aan private goederen². Met een zelfde gezag zou hij als voorzitter van de vierde kamer in de Raad van State over een juiste toepassing van de wet waken.

In dat eerste rechtskundig werk van omvang vindt men Alfons Vranckx reeds geheel weer. Hij is jurist, doch in zijn uiteenzetting heeft hij oog zowel voor de feiten die de norm voorafgaan en omringen als voor het maatschappelijk fundament waarop de uitgevaardigde regel stoelt. Voor hem berust de aanspraak op herstel voor oorlogsschade niet op het oorlogsfeit van derden doch op het beginsel van de nationale solidariteit, in beide richtingen: de getroffenene heeft recht op herstel, de getroffenene is tevens verplicht tot herstel.

De materie van de oorlogsschade, met name de bevoegdheid van administratief cassatierechter die de Raad van State door de wet was opgedragen, bood de auteur de kans om, zijn vriend en collega André Mast bijvallende, klare lijnen te trekken in de justitiële bevoegdheidsverdeling tussen de hoven en rechtbanken enerzijds, en de administratieve rechter anderzijds³, tegelijk herinnerende aan de beslissende rol die door zijn andere vriend en collega, Marc Somerhausen, destijds zoals hij lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, was vervuld bij het aanwijzen van de Raad van State als hoogste rechter in zaken van oorlogsschade⁴. Want zo was Alfons Vranckx, hij wees graag op andermans verdienste.

Zijn tweede groot werk, «Notarieel administratief recht», was de vrucht van het hoogleraarschap aan de Rijksuniversiteit Gent, voor een deel de bundeling van monografieën die voordien verschenen waren in het Administratief Lexicon dat in 1952 onder zijn leiding en door zijn toedoen was gestart⁵. Voor dat boek had in dit tijdschrift de recensent, meester ridder René Victor, bijzonder veel lof⁶. Het vulde inderdaad een leemte aan in de Nederlandstalige rechtsliteratuur, op door de auteurs minder gezochte terreinen als het beheer der goederen van publiekrechtelijke instellingen, de staatsschuld en de Depositio- en Consignatiekas.

Tussen die twee boeken situeren zich in de tijd de twee werken die Alfons Vranckx het meest heeft gekoesterd, met name «Administratieve rechtshandelingen» en «Geesteszieken», beide verschenen in het Administratief Lexicon, respectievelijk in januari en december 1961.

«Administratieve rechtshandelingen» is de neerslag van de wetenschap en de ervaring die hij als rechter bij de behandeling van bestuursgeschillen had opgedaan. Hij kon uiteraard niet voorbijgaan aan de beginselen die de Franse Conseil d'Etat, voorloper van de Belgische Raad van State, had ontwikkeld, doch toonde erg veel aandacht voor de Nederlandse auteurs, aldus de weg openende voor een eigen jurisprudentiële ontwikkeling die zich in de latere rechtspraak van de Raad van State zou doorzetten. De Nederlandse wetten en wetswendingen had hij leren waarderen, inzonderheid als ondervoorzitter van de Commissie belast met de voorbereiding van de Nederlandse tekst van de Grondwet, de wetboeken en de voornaamste wetten en besluiten. Ook later, als voorzitter van de Centrale commissie voor de Nederlandse rechtstaal en bestuurstaal in België, toonde hij zijn bewondering voor de zakelijke en toch gestileerde uitdrukkingen van de Nederlandse wetgever.

«Administratieve rechtshandelingen» zal men tevens zien als het verlengstuk van zijn justitiële taak. Vranckx' arresten kenmerkten zich door hun bondigheid, soberheid en taalvastheid, kwaliteiten die slechts overtroffen werden door de beginselvastheid in het uitleggen van wetten en besluiten. Alfons Vranckx wist dat zijn arresten kort waren. Voor hem lag de waarde van de beslissing vooral in het gezag van de rechter. De motivering van het arrest zag hij eerder als de naleving van een grondwettelijke verplichting dan als een middel van informatie of van overreding van de rechtzoekende. In zijn arresten zoekt men dan ook vergeefs naar een omstandige leerstellige uiteenzetting of naar een uitafeling van feiten die het decor aanvullen. In «Administratieve rechtshandelingen» kon hij zijn opvattingen en werkwijze ten gerieve van de rechtzoekenden voluit uiteenzetten, met een rijpheid, een beslistheid en een helderheid die in de rechtsliteratuur exceptioneel zijn.

«Geesteszieken» was anders. Het was de opflakking van de revolterende politicus die geen onrecht verdroeg, die zich verantwoordelijk achtte voor de meest vergetenen

¹ Het herstel der stoffelijke oorlogsschade, Die Keure, Brugge 1949. Van het boek verscheen eveneens een uitgave in het Frans, verzorgd door prof. R. Senelle, een medewerker van het eerste uur.

² Zie Gedr. St., Kamer van Volksvertegenwoordigers, BZ. 1946, nr. 208.

³ Het herstel der stoffelijke oorlogsschade, blz. 279.

⁴ Id., blz. 306.

⁵ Notarieel administratief recht, C.A.D., Brussel 1963.

⁶ Rechtskundig Weekblad, 1 december 1963.

in de samenleving, die zich inzette voor hun lotsverbetering, die de maatschappij in haar geheel en het bestuur in het bijzonder uit de lethargie wilde opwekken. Vandaar de zware, niet van emoties vrije, inleiding die de wetenschappelijke uiteenzetting voorafgaat en de bezwerende toon van het besluit. Hij sprak niet graag van menselijke zwakheden, gebreken of tekortkomingen maar was fier over het succes dat zijn studie te beurt viel.

De ontwikkeling van de wetgeving op de geesteszieken is hij steeds blijven volgen, ontsteld over de gemakkelijkerheid waarmee hun vrijheidsberoving wordt aanvaard. Als minister van Justitie ging zijn eerste aandacht overigens naar een herziening van de desbetreffende wetgeving, wetgeving waarin de geesteszieke volledig uit de penale en de administratieve context dient te worden losgemaakt en waarin de klemtoon behoort te liggen op de zieke die de geesteszieke is. Het heeft hem diep ontgoocheld dat de ontwerpen van wet die hij daartoe in 1969 bij de Senaat indiende, nog altijd op hun eindstemming wachten. Hij heeft nimmer begrepen waarom, na de goedkeuring door de Senaat in oktober 1974, het ontwerp in de andere wetgevende kamer op bijkomstige punten werd gewijzigd om dan blijkbaar volledig stil te vallen, ondanks unanimiteit over de noodzaak van een dringende herziening van de desbetreffende regels. Men mag stellen dat in «Geesteszieken» de wetenschapsmens en de maatschappijbewuste politicus mekaar perfect vonden.

Naast de genoemde boeken en studies publiceerde Alfons Vranckx een lange reeks van artikelen en bijdragen, veelal in dit tijdschrift. Tot de voornaamste mogen worden gerekend «Iedereen wordt geacht de wet te kennen»⁷, waarmee hij zijn academische loopbaan aan de Rijksuniversiteit inzette, «Plaatsvervanging en delegatie van overheidsbevoegdheid»⁸, «De vrijheid van drukpers in gevaar»⁹, «Grondwetsherziening»¹⁰, «De rechtstoestand van de vreemdelingen in België»¹¹ en «Pleidooi voor een rechtspraak in dienst van persoon en gemeenschap» waarin hij de rechter aanmaant besef te hebben voor de sociologische context van de tijd en wijst op de gemeenschapsdienende dynamiek die in de rechtspraak haar plaats moet hebben¹².

Een plaats apart bekleden in zijn oeuvre «De Blijde Inkomst van 3 januari 1356 en ons publiek recht»¹³ en «De Brabantse steden, verboden van ons grondwettelijk recht»¹⁴. Alfons Vranckx was een overtuigd gemeentenaar. De gemeenten waren voor hem het begin en de basis van elke staatsinrichting.

Over de staatsinrichting zelf heeft hij eigenaardig genoeg weinig in juridische tijdschriften gepubliceerd, ofschoon zijn parlementaire ervaring, zijn academische basis als titularis van de leergang «vergelijkend grondwettelijk recht» en zijn menigvuldige studiereizen vooral naar landen met een federaal stelsel hem tot een uiterst gedegen en breed geprezen grondwetkenner hadden gemaakt. In een federaal

bestel zag hij mogelijk te veel een afbreuk aan het beginsel van de democratische meerderheid. Het is geweten dat hij voor Belgische federale oplossingen huiverde, voor een deel omdat hij ervoor beducht was dat het streven naar een evenwichtige verhouding tussen de componerende gemeenschappen ten koste van de fundamentele rechten van de burger zou geschieden, voor een deel omdat naar zijn gevoel de hervormingsplannen het risico inhielden van een te felle verruiming van het politiek personeel en een te sterke diversificatie van het beleidsapparaat.

Zeer bekend en tot in de ruime pers doorgedrongen zijn Alfons Vranckx' publikaties over de ombudsman¹⁵. Als lid van de Raad van State was hij meer dan ooit ervan bewust geworden dat de bescherming van de burger tegen misbruiken of excessen van de overheid onvolkomen is. Die onvolkomenheid moet bij de burger tot onvrede leiden waardoor het vertrouwen in de overheid verloren gaat. Vandaar de noodzaak om naar Skandinavisch voorbeeld te voorzien in een instelling om de gevallen te doen onderzoeken waarin, door de wijze waarop de overheidstaak is vervuld, het vertrouwen in de overheid kan worden geschaad.

De wijze waarop Alfons Vranckx de ombudsman ziet, en die hem van navolgers onderscheidt, is tekenend voor zijn maatschappelijke opvattingen. Alfons Vranckx was als geen ander begaan met het lot van zijn medemens. In zijn voorstelling gaat hij niettemin uit van de overheid, omdat deze het kader is van de maatschappelijke solidariteit, verantwoordelijk voor de maximale ontplooiing van de burger. Elke tekortkoming in de maatschappij onderstelt derhalve een gebrek van of een falen in het stelsel van de georganiseerde verantwoordelijkheid, met name in hoofde van de overheid of in de regeling waarnaar zij zich beweegt. Vandaar de verplichting om, in geval van vastgestelde tekortkoming of onvolkomenheid, die overheid of die regeling te corrigeren opdat, ten gerieve van de burger, de overheidsverantwoordelijkheid volmaakter ten uitvoer zou worden gelegd.

Die institutionele bezorgdheid voelt men ook aan in zijn ultieme studie, «De theorie van de impliciete bevoegdheid op een Belgisch dwaalspoor»¹⁶, geschreven tijdens een laatste winterverlof in zijn Oostenrijks Reith. «Het wetsontwerp 461 houdende diverse institutionele hervormingen zal ongetwijfeld ten grondslag liggen aan de poging van de grondwetgever om voor onze toekomstige instellingen een maximum van continuïteit en doelmatigheid te waarborgen en tevens het noodzakelijk evenwicht van de politieke machten tot stand te brengen. Om die reden blijft het een plicht te waarschuwen voor bepalingen van het ontwerp die dat doel in het gedrang brengen en waaraan, bij de bespreking in het Parlement, niet voldoende aandacht werd besteed».

Die waarschuwing is, ongewild en onbewust, zijn afscheidsgroet aan deze wereld geweest. Zij toont aan dat hij nimmer op rust is gegaan. Zijn zorg voor de maatschappij

⁷ Rechtskundig Weekblad, 4 maart 1956.

⁸ Rechtskundig Weekblad, 10 juni 1962.

⁹ Liber amicorum baron Louis Fredericq, Gent 1964.

¹⁰ Rechtskundig Weekblad, 5 januari 1964.

¹¹ Rechtskundig Weekblad, 23 maart 1969.

¹² Recht in beweging, Opstellen aangeboden aan professor mr. ridder René Victor, Deurne 1973.

¹³ Standen en landen, Leuven 1958.

¹⁴ Tijdschrift voor bestuurswetenschappen, mei-augustus 1961.

¹⁵ De ombudsman, parlementair commissaris, in Tijdschrift voor bestuurswetenschappen, november-december 1962; Een ombudsman voor België, in De Maand, juni 1967; Is een Belgisch ombudsman welkom?, in Rechtskundig Weekblad, 5 mei 1968; zie ook het voorstel van wet tot instelling van een commissaris van het parlement, dat hij op 1 december 1966 bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers indiende, Gedr. St., Kamer v. Volksw., 1966-1967, nr. 304.

¹⁶ Socialistische Standpunten, jaargang 1968, nr. 6.

en haar instellingen was bij hem tot de dood kwam.

Alfons Vranckx is niet meer. Met hem verdween een man die zijn rechtsgeleerdheid in dienst stelde van een maatschappijvisie waarin primeerden zorg voor de vrijheid en de medemens, geloof in de maatschappelijke solidariteit en inzicht in de verplichtingen van de verantwoordelijkheid.

Voor zich eiste hij slechts één voorrecht op, dat van nooit een leugen nodig te hebben.

De maatschappij die hem zo dierbaar was, beware een juiste herinnering aan hem.

Henri COREMANS

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 2 MEI 1979

Eerste voorzitter : de h. Wauters
Raadsheer-rapporteur : de h. Sury
Procureur-generaal : de h. Dumon
Advocaat : mr. Dassesse

Huwelijksvermogensstelsels—Wijziging tijdens het huwelijk—Overlijden van een echtgenoot vóór de homologatie van de akte—Homologatie niet meer mogelijk.

De bij art. 1395, § 1, B.W. voorgeschreven maatregelen hebben tot doel iedere druk van een echtgenoot op de andere te beletten en hun bestendige en vrije wil om hun huwelijksvermogensstelsel te wijzigen te doen blijken. Deze wil dient gedurende de hele homologatieprocedure door iedere echtgenoot te worden gehandhaafd en zelfs, in het door art. 1395, § 4, bepaalde geval, na de verleende homologatie.

Wanneer een echtgenoot overlijdt vooraleer de rechter zich over het verzoek tot homologatie heeft uitgesproken, is het de rechter niet meer mogelijk na te gaan of de overleden echtgenoot zijn wil om een recht uit te oefenen, dat hem strikt persoonlijk was, zou hebben gehandhaafd.

R. t/ Procureur-generaal bij
het Hof van Beroep te Gent

Gelet op het bestreden arrest, op 10 maart 1978 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

Overwegende dat de voorziening «voor zover als nodig» tegen de procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Gent is gericht ; dat het openbaar ministerie ten deze in eerste aanleg, noch in hoger beroep, partij was ; dat de voorziening in dit opzicht niet ontvankelijk is ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1395, § 1, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek, 17 en 616 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat, na te hebben vastgesteld : «dat bij notariële akte, verleden op 23 september 1977 voor F. Van P., notaris (...), de echtgenoten G. R. en J. P. verklaren hun huwelijksvermogensstelsel te willen wijzigen ; dat, bij verzoekschrift, door beide echtgenoten ondertekend en ter griffie van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Dendermonde neergelegd op 7 oktober 1977, zij homologatie verzoeken van die akte van wijziging ; ... dat (nadien) (op

20 oktober 1977) Mevrouw J. P. (overleed)» en na te hebben geoordeeld, «dat uit de wettelijke bepalingen betreffende de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel en de besprekingen van de wet van 14 juli 1976 in de wetgevende kamers blijkt, dat de wetgever heeft willen verhinderen, dat één van de echtgenoten de wijziging zou kunnen afdwingen» en dat de door de wetgever daartoe voorziene formaliteiten insluiten «dat, ook na de akte houdende wijziging van het huwelijksvermogensstelsel, elk van de echtgenoten de voorgenomen wijziging kan tegenhouden en verwerpen en niet kan gedwongen worden deze voorgenomen wijziging te aanvaarden, ook al was hij daarmee akkoord op het ogenblik van het verlijden van de notariële akte», het arrest beslist dat «nu artikel 1395, § 1, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek, zoals het vervangen werd door artikel 2 van de wet van 14 juli 1976, bepaalt dat, wanneer homologatie van de akte houdende wijziging van het huwelijksvermogensstelsel wordt geweigerd, hoger beroep moet worden ingesteld bij verzoekschrift, dat door beide echtgenoten wordt ondertekend, het hoger beroep, dat alleen door appellant werd ingesteld, niet kan worden toegelaten» en dienvolgens het verzoek tot hoger beroep, door huidige eiser ingesteld, afwijst,

terwijl door te beslissen dat, om reden van de letter van de wet, welke in artikel 1395, § 1, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat het hoger beroep tegen de beslissing tot weigering van de homologatie door beide echtgenoten dient te worden ingesteld, het na het overlijden van zijn echtgenote in de loop van de homologatieprocedure door eiser ingestelde hoger beroep tegen de beslissing van weigering van homologatie van het tussen echtgenoten gesloten akkoord niet toelaatbaar is, het arrest een verkeerde interpretatie geeft van de wet van 14 juli 1976, meer bepaald van artikel 1395, § 1, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek en dienvolgens deze wetsbepaling, evenals de artikelen 17 en 616 van het Gerechtelijk Wetboek schendt ;

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat bij notariële akte, verleden op 23 september 1977, eiser en zijn echtgenote verklaarden hun huwelijksvermogensstelsel te willen wijzigen, dat zij bij verzoekschrift, door beiden ondertekend en ter griffie van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Dendermonde op 7 oktober 1977 neergelegd, om de homologatie van die akte van wijziging verzochten en dat het beroepen vonnis dit verzoek zonder voorwerp verklaarde na te hebben vastgesteld dat de echtgenote van eiser intussen overleden was ;

Overwegende dat, luidens artikel 1395, § 1, van het Bur-

gerlijk Wetboek, zoals gewijzigd door de wet van 14 juli 1976, het verzoekschrift tot homologatie van de akte houdende wijziging van het huwelijksvermogensstelsel door beide echtgenoten moet worden ondertekend, dat zij beiden samen en in persoon voor de rechtbank moeten verschijnen en dat, in geval van weigering van de homologatie, het verzoekschrift tot hoger beroep door beide echtgenoten moet worden ondertekend ;

Overwegende dat uit de voorbereiding van voormelde wet blijkt dat deze maatregelen tot doel hebben iedere druk van een echtgenoot op de andere te beletten en hun bestendige en vrije wil te doen blijken hun huwelijksvermogensstelsel te wijzigen ; dat deze wil gedurende de ganse homologatieprocedure door iedere echtgenoot dient te worden gehandhaafd en zelfs, in het door artikel 1395, § 4, bepaalde geval, na de verleende homologatie ;

Overwegende dat daaruit volgt dat, wanneer zoals ten deze een echtgenoot overlijdt vooraleer de rechter zich over het verzoek tot homologatie uitsprak, het de rechter niet mogelijk is na te gaan of de overleden echtgenoot zijn wil om een recht, dat hem strikt persoonlijk was, uit te oefenen zou hebben gehandhaafd ;

Overwegende dan ook dat, door te oordelen dat de mogelijkheid tot wijziging van het huwelijksvermogensstelsel en de aanwending van de daartoe noodzakelijke wettelijke formaliteiten, strikt persoonlijke rechten zijn, welke door beide echtgenoten samen dienen uitgeoefend te worden, en dat dienvolgens afgewezen dient te worden een hoger beroep ingesteld door één van de echtgenoten tegen een vonnis waarbij wordt beslist dat het verzoek tot homologatie zonder voorwerp geworden was wegens het overlijden van de andere echtgenoot, het bestreden arrest zijn beslissing wettelijk verantwoord ;

Dat het middel naar recht faalt ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 2 MEI 1979

Eerste voorzitter : de h. Wauters
Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens
Procureur-generaal : de h. Dumon
Advocaten : mrs. van Hecke en Bützler

Wildschade—Vonnis dat niet in tegenwoordigheid van partijen is gegeven—Hoger beroep—Speciale termijn van veertien dagen—Voorwaarde.

Naar luid van art. 7bis Jachtwet wordt eensdeels aan de partijen binnen drie dagen na de uitspraak bij aangetekende brief kennis gegeven van het beschikkende gedeelte van elk vonnis dat niet in hun tegenwoordigheid is gegeven en is anderdeels het hoger beroep niet meer ontvankelijk na veertien dagen, te rekenen van de uitspraak van het vonnis.

De korte termijn van veertien dagen, te rekenen van de uitspraak, is niet toepasselijk als de voorwaarde, met name

de kennisgeving van het beschikkende gedeelte van het vonnis binnen drie dagen na de uitspraak, niet vervuld is.

V. t/ S. e.a.

Gelet op de bestreden vonnissen, op 19 januari 1976 en 27 juni 1977 door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Tongeren in hoger beroep gewezen ;

Wat de voorziening tegen het vonnis van 19 januari 1976 betreft ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 7bis, inzonderheid de laatste twee leden, van de Jachtwet van 28 februari 1882, zoals gewijzigd door de wet van 4 april 1900, 48 en 53 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het vonnis van 19 januari 1976 het hoger beroep dat op 24 juni 1974 werd ingesteld tegen het vonnis van 16 mei 1974 ontvankelijk verklaart, zulks op grond dat de uitzonderlijke beroepstermijn van veertien dagen te rekenen van de uitspraak enkel geldt indien het voorschrift van kennisgeving binnen drie dagen van de uitspraak correct werd vervuld, dat ten deze als vaststaande blijkt dat de op 20 mei 1974 ter verzending afgegeven notificatie van het beschikkend gedeelte partijen slechts kan hebben bereikt op de eenentwintigste mei zodat de door de wetgever gewilde termijn zeer ernstig werd ingekort en derhalve de normale termijn van hoger beroep dient te worden toegepast,

terwijl de verzending op maandag 20 mei 1974 van het beschikkend gedeelte van een op donderdag 16 mei 1974 uitgesproken vonnis een kennisgeving binnen drie dagen na de uitspraak is, zodat het hoger beroep tegen het vonnis, waarvan het beschikkend gedeelte aldus ter kennis werd gebracht, niet meer ontvankelijk is na veertien dagen te rekenen van de uitspraak van het vonnis ;

Overwegende dat naar luid van artikel 7bis van de Jachtwet eensdeels aan de partijen, binnen drie dagen na de uitspraak, bij ter post aangetekende brief kennis wordt gegeven van het beschikkende gedeelte van elk vonnis dat niet in hun tegenwoordigheid is gegeven en anderdeels hoger beroep niet meer ontvankelijk is na veertien dagen, te rekenen van de uitspraak van het vonnis ;

Overwegende dat de wetgever met deze woorden « kennis gegeven » bedoelt dat de aangetekende brief is aangekomen ; dat uit het bestreden vonnis blijkt dat het aangetekend schrijven op het postkantoor werd afgegeven op maandag 20 mei 1974 te 16 uur en dat de rechtbank, zonder dat het vonnis op dat punt wordt aangevochten, hieruit afleidt dat de brief de verweerders slechts kan hebben bereikt op 21 mei 1974, mogelijk later ;

Overwegende dat het beroepen vonnis op 16 mei 1974 werd gewezen ;

Overwegende dat de korte termijn van veertien dagen, te rekenen van de uitspraak, ten deze niet toepasselijk is, nu de voorwaarde, met name de kennisgeving van het beschikkende gedeelte van het vonnis binnen drie dagen na de uitspraak, niet werd vervuld ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Wat de voorziening tegen het vonnis van 27 juni 1977 betreft ;

Overwegende dat geen middel wordt aangevoerd ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—Zie A. PAUWELS, *Wildschade*, A.P.R., nrs. 262-263. Op te merken is dat de termijn, die vanaf de dag van de uitspraak loopt, veertien dagen bedraagt en niet vijftien dagen. Men mag zich dienaangaande niet in verwarring laten brengen door de Franse tekst die zegt : «L'appel n'est plus recevable après la quinzaine du prononcé du jugement.»

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 26 MAART 1979

Voorzitter-rapporteur : de h. Gerniers
Advocaat-generaal : de h. Lenaerts
Advocaat : mr. van Hecke

Arbeidsovereenkomst—Handelsvertegenwoordigers—

1. Concurrentiebeding—Beëindiging van de overeenkomst door werkgever zonder dringende reden—Concurrentiebeding zonder uitwerking—Vermoeden van aanbreng van cliënteel—2. Uitwinningsvergoeding—Geen nadeel lijden—Begrip—Medeneming van cliënteel.

1. Wanneer een concurrentiebeding geen uitwerking kan hebben omdat, hetzij gedurende de proeftijd, hetzij na de proeftijd aan de overeenkomst een einde wordt gemaakt door de werkgever zonder dringende reden of door de vertegenwoordiger om een dringende reden, doet zulks geen afbreuk aan het door art. 19 HVW ten gunste van de vertegenwoordiger geschapen vermoeden dat hij cliënteel heeft aangebracht.

2. Er kan niet gesteld worden dat een handelsvertegenwoordiger m.b.t. zijn aanspraak op een uitwinningsvergoeding, door de beëindiging van zijn overeenkomst door de werkgever geen enkel nadeel heeft geleden, indien niet aangevoerd wordt dat de vertegenwoordiger erin geslaagd is zijn nieuwe werkgever de cliënteel te verschaffen die hij bij zijn vroegere werkgever had aangebracht.

P.V.B.A. S. t/ B.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 maart 1978 door het Arbeidshof te Gent, afdeling Brugge, gewezen ;
(...)

Over het eerste middel,

Overwegende dat het arrest enerzijds, waar het verweerders vordering onderzoekt die strekte tot het verkrijgen van een uitwinningsvergoeding, eerst de door de voorziening niet aangevochten vaststelling doet dat de overeenkomst tussen de partijen door eiseres werd beëindigd zonder dringende reden, en vervolgens oordeelt dat de overeenkomst een concurrentiebeding inhield zodat de eerste rechter terecht aannam dat een vermoeden bestond dat door verweerders cliënteel werd aangebracht ;

Overwegende dat het arrest anderzijds, waar het de tegenvordering van eiseres onderzoekt, die ertoe strekte verweerders tot een schadevergoeding van 35.000 fr. te doen veroordelen wegens onder meer beweerde niet-naleving van het concurrentiebeding, vermeldt dat dit beding

«nietig» is ; dat het arbeidshof echter, wat de tegenvordering betreft, het beroepen vonnis volledig bevestigt en de desbetreffende motieven van de eerste rechter bijvalt die onder meer besliste dat «het concurrentiebeding ten deze ingevolge artikel 18, derde lid, van de wet van 30 juli 1963 geen toepassing kan vinden» ;

Overwegende dat hieruit blijkt dat het arrest, hoewel het bij het afwijzen van de tegenvordering van eiseres de term «nietig» concurrentiebeding bezigt, in werkelijkheid bevestigt dat bedoeld beding geen uitwerking heeft, nu, wat het overigens uitdrukkelijk vaststelt, aan de overeenkomst een einde werd gemaakt door de werkgever zonder dringende reden ;

Overwegende dat, wanneer een concurrentiebeding in de door artikel 18, derde lid, van de wet van 30 juli 1963 bedoelde omstandigheden geen uitwerking kan hebben, zulks geen afbreuk doet aan het door artikel 19 van de vermelde wet ten gunste van de handelsvertegenwoordiger geschapen vermoeden dat hij cliënteel heeft aangebracht ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Over het derde middel (...)

Overwegende dat eiseres in haar verzoekschrift tot hoger beroep beweerde dat verweerders geen schade had geleden door de beëindiging van de overeenkomst, daar hij onmiddellijk identieke werkzaamheden had hervat bij een gelijkwaardige firma «tegen betere bezoldigingen», en zich ertoe beperkte desbetreffend aan te voeren, in vermeld verzoekschrift : «zo geïntimeerde (thans verweerders) dit zou durven te betwisten, dan dient het arbeidshof hem te sommen om zijn arbeidsovereenkomst met de naamloze vennootschap T. alsmede zijn loonfiches, die hij daar ontving, over te leggen», en in zijn conclusie van 16 december 1977 : «appellante dringt erop aan dat het hof zelf de overlegging (van loonstroken en overeenkomst) beveelt» ;

Overwegende dat eiseres niet beweerde dat uit de stukken waarvan zij de overlegging vroeg, zou blijken dat verweerders erin was geslaagd aan zijn nieuwe werkgever de cliënteel te verschaffen die hij vroeger bij eiseres had aangebracht ; dat derhalve, door te overwegen «dat, zo geïntimeerde onmiddellijk in dienst trad van de concurrerende firma, de naamloze vennootschap T., daaruit niet volgde dat voor hem uit de beëindiging van de overeenkomst geen enkel nadeel voortspoot ; dat de appellante de afwezigheid van enig nadeel ook niet op een andere wijze bewijst», het arbeidshof zijn beslissing met redenen omkleedt ;

Dat het middel feitelijke grondslag mist ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 2 FEBRUARI 1979

Voorzitter-rapporteur : de h. de Vreese
Advocaat-generaal : de h. Declercq
Advocaten : mrs. De Gryse, Houtekier en Van Ryn

Hoofdelijkheid en ondeelbaarheid—Verbintenissen in solidum—Zwaarwichtigheid van de respectieve fouten—Onderlinge verhouding—Bijdrage tot de schadevergoeding—Contractuele aansprakelijkheid.

Hoewel de rechter op onaantastbare wijze de zwaarwichtigheid van de respectieve fouten van de in solidum veroordeelde schuldenaars beoordeelt en op grond daarvan ieders aandeel in de schade, in hun onderlinge verhouding bepaalt, kan hij nochtans niet oordelen dat in deze onderlinge verhouding één van de in solidum veroordeelden geen deel van de schade zal dragen, zonder meteen het oorzakelijk verband tussen de fout van die veroordeelde en de aan de derde veroorzaakte schade te negeren.

Behalve in geval van contractueel bedongen vrijwaring, geldt dit principe ook wanneer de aansprakelijkheid van één of meer van de in solidum veroordeelde partijen contractueel is.

N.V. O. t/ B. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 juni 1977 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen ;

Over het *middel* afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1135, 1142, 1146, 1147, 1149, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest, na te hebben vastgesteld dat tweede verweerder W. en de rechtsvoorganger van de verweerdere onder 3, L., wegens door hen bedreven fouten tegenover eerste verweerder B. aansprakelijk waren voor de door laatstgenoemde geleden schade en na te hebben overwogen dat «tweede verweerder nochtans terecht stelt dat de eerste en derde appellanten (thans eiseres en de verweerdere onder 3) hem ten opzichte van de vordering van geïntimeerde B. (eerste verweerder) moeten vrijwaren daar door hun fouten zijn aansprakelijkheid tot stand is gekomen», enerzijds, door bevestiging van het beroepen vonnis, de tweede en derde verweerdere samen met eiseres «in solidum» veroordeelt om als schadevergoeding aan eerste verweerder een bedrag van 1.326.806 fr., plus interesten en kosten, te betalen, doch anderzijds eiseres, wegens hun «fouten», veroordeelt om de tweede en derde verweerdere te vrijwaren «wat betreft de veroordelingen te hunnen laste uitgesproken ten voordele van eerste verweerder in hoofdsom, interesten en kosten»,

terwijl, eerste onderdeel, het tegenstrijdig is enerzijds te beslissen dat eiseres, tweede verweerder en de rechtsvoorganger van de verweerdere onder 3 elk wegens hun respectieve fouten aansprakelijk zijn voor de aan eerste verweerder berokkende schade en ze samen in solidum tot schadevergoeding te veroordelen, waardoor het oorzakelijk verband tussen de fouten van elk van de drie vermelde daders (eiseres, tweede verweerder en de rechtsvoorganger van de verweerdere onder 3) en de veroorzaakte schade wordt aangenomen, en anderzijds, in de onderlinge verhouding tussen de daders, de volledige last van de herstelling uiteindelijk op één van de drie (eiseres) te leggen wegens haar fouten, hetgeen miskenning of negatie inhoudt van het oorzakelijk verband tussen de fouten van de andere twee daders en de schade, het arrest derhalve, wegens deze tegenstrijdigheid tussen de motivering en het beschikkend gedeelte en tussen de twee delen van het beschikkend gedeelte, niet regelmatig is gemotiveerd (schending van artikel 97 van de Grondwet)

tweede onderdeel, zo de eventuele verdeling van de aansprakelijkheid tussen in solidum veroordeelde daders kan gebeuren op grond van de zwaarwichtigheid van de respectieve fouten, één van de daders niet, bij gebrek aan een bij hem bestaande specifieke verbintenis tot vrijwaring, kan worden verplicht de mededaders wier fouten en aansprakelijkheid uitdrukkelijk werden vastgesteld, volledig te vrijwaren en uiteindelijk de volledige last van het herstel van de schade te dragen, zodat het arrest, door bij afwezigheid van vaststelling van een specifieke vrijwaringsverplichting bij eiseres, deze te veroordelen tot volledige vrijwaring van de twee andere, in solidum met eiseres, veroordeelde mededaders, schending inhoudt van de wettelijke regelen inzake contractuele en quasi-delictuele aansprakelijkheid (schending van de artikelen 1134, 1135, 1142, 1146, 1147, 1149, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek) :

In zoverre het middel de veroordeling van tweede verweerder en van de verweerdere onder 3 betreft :

Overwegende dat, in zoverre het middel de beslissing betreft waarbij architect W. en de erfopvolgers van de aannemer L. in solidum worden veroordeeld tegenover B., meester van het werk, het bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is ;

In zoverre het middel de veroordeling van eiseres zelf betreft :

Overwegende dat het arrest de naamloze vennootschap O., architect W. en wijlen de aannemer L. alle drie aansprakelijk verklaart tegenover B. Maurice, meester van het werk, de eerste wegens levering van gebrekkige gewelven, de tweede om, als leidend architect, niet te hebben nagegaan of de voorgeschreven betonstudie door een bevoegd persoon werd uitgevoerd, de derde om, als aannemer die in de beschrijvende metingstaat de verplichting had op zich genomen de betonstudie door een bevoegd ingenieur te laten uitvoeren, niet te hebben nagegaan of de firma, naamloze vennootschap O., waarbij hij de gewelven naar eigen vrije keuze bestelde, de betonstudie had laten uitvoeren door een persoon die daartoe de nodige bevoegdheid had, of die betonstudie niet zelf te hebben laten uitvoeren ;

Dat het arrest, bij bevestiging van het beroepen vonnis, de leverancier naamloze vennootschap O., architect W. en de rechtsopvolgers van de aannemer L. in solidum veroordeelt om aan B., meester van het werk, een bedrag van 1.326.806 fr. te betalen wegens de «door de gebrekkige uitvoering van de ruwbouw» aan de woning van B. veroorzaakte schade ;

Overwegende dat het arrest, door de rechtsopvolgers van de aannemer, de architect en de leverancier elk te veroordelen tot vergoeding van de hele schade, noodzakelijk beslist dat elk van hen, en dus ook de aannemer en de architect, worden geacht, door hun eigen schuld de hele schade te hebben veroorzaakt ;

Dat het arrest niettemin de leverancier ertoe veroordeelt de architect en de erfopvolgers van de aannemer, wat betreft de te hunnen laste en ten voordele van de meester van het werk uitgesproken veroordelingen, voor het geheel te vrijwaren «daar hun aansprakelijkheid door zijn fouten tot stand is gekomen» ;

Overwegende dat, zo de rechter op onaantastbare wijze de zwaarwichtigheid van de respectieve fouten van de in solidum veroordeelde partijen beoordeelt en op grond daarvan ieders aandeel in de schade, in hun onderlinge verhouding, bepaalt, hij nochtans niet kan oordelen dat in

deze onderlinge verhouding één van de in solidum veroordeelden geen deel van de schade zal dragen, zonder meteen het oorzakelijk verband tussen de fout van die veroordeelde en de aan de derde veroorzaakte schade te negeren ;

Dat, behalve in geval van contractueel bedongen vrijwaring, dit principe ook geldt wanneer de aansprakelijkheid van een of meer van de in solidum veroordeelde partijen contractueel is ;

Overwegende dat niet wordt aangevoerd dat de overeenkomst tussen de leverancier en de aannemer bepaalde dat de eerste aan de laatste vrijwaring was verschuldigd ; dat het arrest derhalve niet zonder tegenstrijdigheid en zonder schending van de regels betreffende de veroordeling in solidum vermocht enerzijds de leverancier, de erfopvolgers van de aannemer en de architect in solidum te veroordelen tot vergoeding van de aan de meester van het werk veroorzaakte schade en anderzijds de leverancier ertoe te veroordelen de architect en de erfgenamen van de aannemer voor het geheel te vrijwaren voor de te hunnen laste en ten bate van de meester van het werk uitgesproken veroordelingen ; dat het arrest immers aldus de architect en de rechtsopvolgers van de aannemer uiteindelijk ontlast van elk aandeel in de vergoeding van de schade en de volledige last van de schadevergoeding ten laste legt van de leverancier alleen ;

Dat het middel gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, doch alleen in zoverre het, deels bij bevestiging van het beroepen vonnis, de veroordeling van eiseres tot vergoeding van de aan de verweerder B. veroorzaakte schade «in solidum», samen met anderen, uitspreekt en ze tevens ertoe veroordeelt verweerder W. en de verweerders C.-L., voor het geheel te vrijwaren wat betreft de te hunnen laste en ten voordele van verweerder B. uitgesproken veroordelingen, met veroordeling tot de kosten van de vorderingen en de vrijwaring ;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan en zegt dat de feitenrechter erover zal beslissen ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

NOOT—Betreffende de bijdrageplicht in de onderlinge verhouding tussen de in solidum veroordeelde schuldenaars, leze men M. VAN QUICKENBORNE, *Het regres van de in solidum veroordeelde schuldenaar*, Antwerpen, 1976 ; *Id.*, «De verbintenis in solidum in een impasse ?», *R.W.*, 1977-78, 2621.

Inkomstenbelasting—Tekenen en indicien—Algemene bekendheid—Vermoedens

De bij art. 247 W.I.B. bedoelde tekenen en indicien mogen zelf niet op eenvoudige vermoedens steunen, maar, daar zij bestemd zijn om vermoedens te vormen, veronderstellen zij noodzakelijkerwijze het voorafgaand bewijs van een feit, van een concreet gegeven zoals de betaling van een hoge huishuur, van weeldeuitgaven, een levenswijze die op een hogere graad van goederheid wijst. De algemene bekendheid is in het fiscaal recht noch een bewijs, noch een vermoeden.

R. t/ Belgische Staat

Overwegende dat appellante voor het aanslagjaar 1973 (inkomsten 1972) wegens gebrek aan aangifte en het niet beantwoorden van de haar toegezonden vraag om inlichtingen van ambtswege werd aangeslagen met toepassing van art. 256 W.I.B. en overeenkomstig het bericht van aanslag van 4.12.1973 op een totaal belastbaar inkomen van 105.000 fr., bedrag dat werd vastgelegd volgens tekenen en indicien zoals bedoeld bij art. 247 W.I.B. en becijferd als volgt : levensonderhoud 120.000 - forfaitaire aftrek 15.000 = 105.000 fr. ;

Overwegende dat appellante in haar bezwaarschrift opwierp dat zij in 1972 persoonlijk geen inkomsten genoten heeft daar zij invalide is en dat haar enige inkomsten afkomstig waren van invaliditeitsgeld en van haar kinderen die in 1972 beiden gewerkt hebben ;

Overwegende dat ingevolge haar bezwaarschrift appellante door de instruerende inspecteur bij aangetekend schrijven van 7.11.1974 (stuk 14) werd uitgenodigd de feitelijke elementen en de rechtsgronden waarop zij haar reclamatie baseerde te laten kennen en de gepaste bewijzen voor te leggen ; dat zij deze uitnodiging die tijdens haar afwezigheid aan haar woning werd aangeboden doch waartoe zij een bericht in haar bus werd gelaten niet afhaalde ; dat zij nadien bij gewoon schrijven van 10.12.1974 (stuk 16) — dat niet terugkwam en waarvan derhalve kan worden vermoed dat zij er kennis van gekregen heeft — aan de voorgaande aangetekende uitnodiging herinnerd werd doch ook daaraan geen gevolg gaf, terwijl zij evenmin overmacht of een andere nuttige reden heeft laten gelden ;

Overwegende dat in die omstandigheden de directeur van oordeel was dat hij, wanneer de belastingplichtige in gebreke blijft de inlichtingen of documenten te verstrekken die de administratie gevraagd heeft met het oog op het onderzoek van haar reclamatie, deze laatste mocht verwerpen voor zover zij betrekking heeft op de taxatie-elementen die het voorwerp uitmaken van de vraag om inlichtingen ; dat hij, oordelend dat appellante bijgevolg het bewijs van het juiste bedrag van haar belastbare inkomsten waartoe zij door de wet gebonden was, niet bijbracht en dat de belastbare inkomsten met gematigdheid waren vastgesteld, het bezwaarschrift afwees ;

Overwegende echter dat de directeur der belastingen bij wie een regelmatig bezwaarschrift werd ingediend de bevoegdheid en de plicht heeft, niet alleen om uitspraak te doen over de betwistingen die hem zijn voorgelegd, maar ook om de aanslag in al zijn gegevens zowel ten voordele als ten nadele van de belastingplichtige te verbeteren ; dat de aldus omschreven taak voor de directeur het recht en eventueel de verplichting meebrengt van dezelfde belast-

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER — 2 MEI 1978

Voorzitter-rapporteur : de h. Meers

Raadsheren : de hh. Janssens en van Gelder

Substituut-procureur-generaal : de h. Vandeplas

Advocaten : mrs Mertens en Bonjé

bare inkomsten en ramingswijze te gebruiken welke verschillend is van de ongenoegzame of verkeerd geachte ramingswijze die de hoofdcontroleur had toegepast de door de hoofdcontroleur in aanmerking genomen aanslagbasis te wijzigen, de aanslag met de werkelijkheid te doen overeenstemmen en hem eventueel te verbeteren door hem te verlagen of te verhogen, gebruik te maken van andere indiciën, vermoedens of vergelijkingen dan die waarop de betwiste aanslag steunt en vergelijkingspunten in te roepen wanneer de hoofdcontroleur de aanslag vestigde op onjuiste of als onvoldoende erkende indiciën of omgekeerd (Com. I.B., 276/11 en 12, 1^o, 2^o en 4^o en 5^o, en aldaar geciteerde rechtspraak) ;

Overwegende dat in casu de hoofdcontroleur in het bericht van aanslag van ambtswege van 4.12.1973 (stuk 8) ten titel van tekenen en indiciën, om de door appellante tijdens het jaar 1972 behaalde inkomsten te bepalen op 120.000 fr., enkel gewag maakt van een normaal inkomen nodig voor levensonderhoud, private huishuur en verdere uitgaven van uiteenlopende aard ; dat evenwel noch de kosten voor levensonderhoud, noch de huishuur, noch de verdere uitgaven nader worden gespecificeerd of geraamd, zodat het niet mogelijk is na te gaan of deze elementen redelijkerwijze globaal op het door de taxatieambtenaar voorgelegde bedrag van 120.000 fr. kunnen worden bepaald ;

Overwegende dat de bij art. 247 W.I.B. bedoelde tekenen en indiciën zelf niet op eenvoudige vermoedens mogen steunen, maar, daar zij bestemd zijn om vermoedens te vormen, noodzakelijk het voorafgaand bewijs veronderstellen van het feit, van een concreet element zoals de betaling van een hoge huishuur, van weeldeuitgaven, een levenswijze die op een hogere graad van goeioheid wijst (Com. I.B. 24/5) ; dat anderzijds de algemene bekendheid geen bewijs noch vermoeden in fiscaal recht vormt (*ibid*) ;

Overwegende dat in het onderhavig geval geen voorafgaand bewijs van een feit of een concreet element zoals hiervoren bedoeld, noch van enig gelijkaardig feit of element wijzend op een hogere graad van goeioheid voorhanden is en dat derhalve de bepaling van de in 1972 behaalde inkomsten op 120.000 fr. tenslotte uitsluitend blijkt gebaseerd te zijn op het enkele feit dat appellante tijdens het jaar 1972 geleefd heeft ; dat het echter duidelijk is dat uit dit feit op zichzelf geen rechtsgeldige tekenen en indiciën in de zin van art. 247 W.I.B. kunnen worden afgeleid ; dat nog minder kan worden aanvaard dat het enkel feit dat appellante gedurende het jaar 1972 in leven gebleven is impliceert dat zij in het jaar voor haar levensonderhoud noodzakelijk moet hebben beschikt over de door de taxatieambtenaar bepaalde inkomsten ;

Overwegende dat dientengevolge de betwiste aanslag niet gebaseerd is op wettelijke gronden ;

Overwegende dat derhalve voor de gewestelijke directeur, in het raam van de hem opgedragen bevoegdheden en verplichtingen, zoals hoger aangehaald, reden bestond om de aanslag in al zijn gegevens zowel ten voordele als ten nadele van de belastingplichtige te verbeteren ; dat bij de bestreden beslissing de gewestelijke directeur niet tot verbetering van de aanslag is overgegaan doch, zoals hoger gezegd, oordeelde dat — alleen reeds wegens het niet verstrekken door appellante van de inlichtingen en documenten die de administratie had gevraagd — het bezwaarschrift mocht worden verworpen en hij dan ook het op appellante rustend bewijs van het juiste bedrag van haar belastbare

inkomen niet geleverd en deze inkomsten met gematigdheid vastgesteld achtte en het bezwaarschrift afwees ;

Overwegende dat echter de beslissing welke als enige beweegredenen tot afwijzing van het bezwaarschrift aanvaardt dat de belastingplichtige de uitnodiging van de inspecteur tot overlegging van bewijskrachtige stukken zonder gevolg heeft gelaten niet ten genoegen van recht gemotiveerd is, wanneer blijkt dat het beantwoorden van verschillende voorgebrachte middelen ondanks de afwezigheid van de gevraagde stukken, mogelijk was (Com. I.B., 275/23 en 276/7) ;

Overwegende dat het in casu, waar appellante in haar bezwaarschrift deed gelden dat de enige inkomsten waarover zij beschikte bestonden in een invaliditeitspensioen en het loon van haar kinderen en waar haar door de instruerende inspecteur enkel gevraagd werd hoe zij in 1972 in haar levensonderhoud heeft voorzien (stukken 14 en 16), mogelijk moest zijn hetzij door gebruik te maken van andere tekenen en indiciën dan die welke de taxatieambtenaar aanwendde, hetzij op een andere door de wet toegelaten wijze de in het bezwaarschrift aangevoerde middelen, ondanks het in gebreke blijven van appellante de haar gevraagde inlichtingen en/of stukken te verstrekken, geheel of gedeeltelijk te beantwoorden ;

Overwegende dat de bestreden beslissing dan ook niet op voldoende rechtsgronden gebaseerd is en dient te worden vernietigd ;

(...)

ARBEIDSRECHTBANK TE GENT

1^{ste} KAMER — 19 FEBRUARI 1979

Voorzitter : de h. Petit

Rechtters in sociale zaken : de hh. Onderbeke en Pottie

Arbeidsauditeur : de h. Deconinck

Advocaten : mrs. Diependaele en Maertens

Comité voor veiligheid en gezondheid—Verkiezing van personeelsafgevaardigden—Beslissing van de werkgever omtrent het aantal technische bedrijfseenheden—Beroep van een representatieve vakbond—Territoriale bevoegdheid—Geen rechtsmiddel—Vervaltermijn.

Met toepassing van art 627, 9^o, Ger. W. en art. 7 van het K.B. van 18 oktober 1978, is de arbeidsrechtbank van de plaats van vestiging waarvoor de oprichting van een veiligheidscomité door een representatieve vakbond gevorderd wordt, de territoriaal bevoegde rechter.

Het beroep dat de representatieve werknemersorganisaties kunnen instellen tegen de beslissing van de werkgever omtrent het aantal technische bedrijfseenheden waarvoor organen opgericht moeten worden, is geen rechtsmiddel.

De termijn van zeven dagen waarbinnen het beroep moet worden ingesteld, is een vervaltermijn.

L.B.C.t/N.V. A e.a.

Bij verzoekschrift van 29 januari 1979 vordert eiseres de instelling te Gent van een comité voor veiligheid, gezond-

heid en verfraaiing van de werkplaatsen voor de respectievelijke diensten van de drie verweersters, die, hoewel elk een onderdeel van een verschillende juridische entiteit, samen één technische bedrijfseenheid zouden uitmaken, en in ondergeschikte orde de instelling van zodanig comité in de afdeling te Gent van de N.V. A.

(...)

Wat betreft de territoriale bevoegdheid

Verweersters werpen op dat het arbeidsgerecht van de zetel van de onderneming bevoegd is.

Aangezien zij hun statutaire zetel te Leuven hebben is de Arbeidsrechtbank Leuven, volgens hen, territoriaal bevoegd.

De term "zetel" zou niet de technische bedrijfseenheid bedoelen.

Eiseres laat gelden dat met de term "zetel" niet de maatschappelijke zetel wordt bedoeld en dat de territoriale bevoegdheid moet worden bepaald overeenkomstig artikel 627, 9°, van het Gerechtelijk Wetboek.

Daar de bedrijfszetels, waarover de betwisting gaat, te Gent gelegen zijn, besluit eiseres tot de territoriale bevoegdheid van de Arbeidsrechtbank te Gent.

Artikel 627, 9° van het Gerechtelijk Wetboek is toepasselijk op de geschillen bedoeld in artikel 582, 3°, en 4°, waaronder het onderhavig geschil hoort.

Het is de rechter van de plaats van exploitatie van de onderneming, d.w.z. de bedrijfszetel en niet de sociale (maatschappelijke) zetel.

Artikel 1, § 4, h, van de wet van 10 juni 1952 sprak van "de zetel van de onderneming".

Die term verdween met de wet van 23 januari 1975.

Uit niets valt af te leiden dat met "zetel van de onderneming" in artikel 7 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1978 een afwijkende regeling van artikel 627, 9°, Ger. W., werd ingevoerd.

Daar de vordering de oprichting van een comité voor veiligheid te Gent nastreeft is de rechter van de plaats die vestiging het best bekend met de aard van die vestiging en de arbeidsomstandigheden en het best geplaatst om inlichtingen in te winnen en alle nuttige bewijzen bijeen te brengen.

"Artikel 627, 9°, bevestigt in het algemeen", volgens het verslag Van Reepinghen (I, blz. 252) "de bevoegdheid van de plaats van het werk".

Het is te Gent dat de betrokken werknemers, voor wie een eigen comité voor veiligheid wordt gevraagd, werkzaam zijn.

De Arbeidsrechtbank te Gent acht zich territoriaal bevoegd.

Wat betreft de toelaatbaarheid van het verzoekschrift

Artikel 7 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1978 bepaalt dat binnen zeven dagen die volgen op de 35e dag die de aanplakking voorafgaat, hetzij in het onderhavig geval van 22 december 1978, de werknemers van de onderneming alsook de representatieve werknemersorganisaties tegen de beslissingen nopens het aantal technische bedrijfseenheden beroep kunnen instellen.

Eiseres heeft bij verzoekschrift van 29 januari 1979, neergelegd ter griffie dezelfde dag, beroep aangetekend,

Zij argumenteert dat de schriftelijke inlichting aan het comité voor veiligheid te Leuven niet geldig als vertrekdatum van de termijn van beroep kan worden ingeroepen voor de bedienden te Gent.

De werkgever had de vakbondsafvaardiging te Gent moeten inlichten.

Het is pas op 26 januari 1979 dat de werknemers te Gent de eerste mededeling ontvingen zodat de termijn van beroep niet kon lopen bij ontstentenis van naleving van artikel 6 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1978.

Uit de combinatie van artikel 5, eerste lid, en artikel 6 van vermeld koninklijk besluit moet worden afgeleid dat de mededeling moet gebeuren aan het bestaand comité en, zo het om eerste verkiezingen gaat, aan de vakbondsafvaardiging.

Daarbij is eiseres in vermeld comité vertegenwoordigd zodat zij over de juiste toestand ingelicht kon zijn.

Doch, zelfs indien dit niet het geval was, blijkt uit het verloop van de besprekingen tussen de L.B.C.-Gent en de N.V. A. dat zij op 30 november 1978 zeker reeds wist dat er geen comité te Gent kwam.

Zij had ten slotte onbetwistbaar op 7 december 1978, door het ontvangen van het verslag van het comité voor veiligheid te Leuven en van het antwoord van de N.V. A. kennis van de aangevochten beslissing.

Het beroep werd dus, welke vertrekdatum men ook aanneemt (16 november 1978, 30 november 1978 of 7 december 1978) buiten de gestelde termijn ingeleid.

De vraag is dan welke sanctie aan de niet-naleving van die termijn verbonden is.

Volgens eiseres geen.

a) Is het beroep een rechtsmiddel ?

Verweersters laten vooreerst gelden dat het een termijn betreft om een rechtsmiddel aan te wenden en dat die termijnen steeds op straffe van verval voorgeschreven zijn (art. 860, tweede lid, Ger. W. ; in die zin J.R. Vervloet, R.W., 1972-73, 197, nr. 13).

Zoals eiseres terecht opwerpt is het beroep tot inleiding van een geschil in verband met de sociale verkiezingen geen rechtsmiddel.

Artikel 860, tweede lid, van het Gerechtelijke Wetboek moet samen met de artikelen 20 en 21 gelezen worden.

Onder rechtsmiddel wordt o.m. verstaan het hoger beroep, het verzet, cassatievoorziening (Kamer, 1965-66, stuk 59/49, blz. 135 ; vgl. Hof Brussel, 15 mei 1970, *Pas.*, 1971, II, 6 ; anders doch ten onrechte : A. Houbart, noot in B.T.S.Z., 1977, 10).

Het is ten onrechte dat verweersters de beslissing van de werkgever als een (juridictionele) beslissing in eerste aanleg aanmerken waartegen het rechtsmiddel van beroep aangewend kan worden.

De werkgever is geen rechter. Zijn beslissing heeft niet de kenmerken van een vonnis in eerste aanleg.

Het beroep tot inleiding van een geschil bij de arbeidsrechtbank is geen rechtsmiddel daar het niet gericht is tegen een rechterlijke beslissing.

De toestand is vergelijkbaar met de beroepen tegen administratieve beslissingen inzake sociale zekerheid.

We wijzen verweersters er terecht op dat in artikel 4 van het decreet van 25 februari 1975 tot vaststelling van het statuut van de niet-betaalde sportbeoefenaar de term

"rechtsmiddel" in de betekenis van vordering wordt gebruikt.

Het gaat echter niet op aan de hand van dit decreet de betekenis van het woord rechtsmiddel in artikel 860, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek te verklaren.

b) Is de termijn op straffe van nietigheid voorgeschreven?

Eiseres werpt ook op dat de termijn van beroep niet op straffe van nietigheid voorgeschreven is zoals artikel 860 Gerechtelijk Wetboek oplegt opdat een proceshandeling nietig verklaard kan worden.

Deze zienswijze moet bijgevalen worden.

c) Gaat het om een vervaltermijn?

Er bestaat rechtspraak in die zin (Arbrb. Brussel, 4 april 1975, *J.T.T.*, 1975, 111).

In andere vonnissen is er sprake van een strikte termijn (Arbrb. Dendermonde, 15 mei 1975, *J.T.T.*, 1976, 16) of van een te laat beroep (Arbrb. Luik, 28 april 1971, *J.T.T.*, 1971, 115, *Jur.*, Liège, 1970-71, 284).

Uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie valt af te leiden, hoewel het Hof zich niet over de kwestie als zodanig uitsprak, dat er termijnen zijn gesteld om toe te laten dat de verkiezingen een normaal verloop kennen (Cass., 30 april 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 954; vgl. Arbrb. Brussel, 4 april 1975, *J.T.T.*, 1975, 111).

Een beroep moet ingesteld worden op een ogenblik dat over het geschil nog uitspraak kan worden gedaan alvorens de verkiezing een aanvang neemt en zonder dat dit het normale verloop van de kiesverrichtingen in de weg staat (conclusie van de advocaat-generaal Lenaerts bij Cass., 13 december 1972, *J.T.T.*, 1973, 135).

De tekst van artikel 7 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1978 zegt niet dat de gestelde termijn op straffe van verval gesteld is.

Dit is wel het geval met de meeste termijnen om beroep aan te tekenen tegen een administratieve beslissing inzake sociale zekerheid (art. 7 § 11, besluitwet 28 december 1944; art. 66 K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967; artikel 8, tweede lid, wet 20 juni 1975; Art. 41 K.B. nr. 72 van 10 november 1967; art. 100, wet 9 augustus 1963; art. 26, wet 16 april 1963, e.a.).

De rechtspraak van de Raad van State inzake gemeenteraadsverkiezingen waarnaar verweersters verwijzen, steunt op een uitdrukkelijke tekst.

Artikel 74, tweede lid, van de Gemeentekieswet bepaalt dat elk bezwaar tegen de verkiezing op straffe van verval binnen de tien dagen moet worden ingediend (arrest nr. 7004, Zonhoven, dd. 27 maart 1959).

Artikel 860, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat, behoudens de termijnen om een rechtsmiddel aan te wenden, de andere termijnen slechts dan op straffe van verval bepaald zijn wanneer de wet het voorschrijft.

Betekent dit dat een tekst waarin de woorden op straffe van verval niet voorkomen niet toelaat te besluiten dat er sprake is van een termijn vastgesteld op straffe van verval?

De regel gesteld in artikel 860, derde lid, is toepasselijk op alle rechtsplegingen, behoudens wanneer deze geregeld worden door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen (art. 2 Ger. W.).

De term "op straffe van verval" wordt vooreerst, zelfs

niet in het Gerechtelijk Wetboek, steeds in zijn juiste betekenis gebruikt (zie bijv. art. 1273 Ger. W.).

Daarenboven treft men buiten het Gerechtelijk Wetboek talrijke andere teksten aan die vervaltermijnen inhouden zonder dat de tekst de woorden "op straffe van verval" vermeldt.

Zo "kan de eis tot herziening" van de arbeidsongevalvergoedingen ingesteld worden binnen de drie jaar.

Het gaat hier om een fatale termijn waarvan het verstrijken tot het verval van het recht zelf leidt (Cass., 6 november 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 312); het is een vervaltermijn (Cass., 18 april 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 826; Cass., 19 april 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 391; Cass., 18 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 651; Cass., 12 december 1929, *Pas.*, 1930, I 48).

Het Burgerlijk Wetboek houdt meerdere vervaltermijnen in (De Page, VII, 1957, p. 1034-1035, nr. 1137, A).

De gebruikte terminologie is niet eenvormig:

a) de rechtsvordering *moet op straffe van verval* ingesteld worden (art. 1622 B.W.);

b) de rechtsvordering *moet binnen* een bepaalde termijn ingesteld worden (artt. 316, 957, 1047, 1648 B.W.);

c) de rechtsvordering *kan binnen* een bepaalde termijn ingesteld worden (artt. 183, 185, 318, 341b B.W.);

d) de rechtsvordering instellen *binnen* een bepaalde termijn (artt. 559, 809, 886, 1792, 2279 B.W.);

e) de rechtsvordering *niet langer* instellen dan *binnen* een bepaalde termijn (art. 1660 B.W.);

f) de rechtsvordering is *niet meer ontvankelijk na* een bepaalde termijn (artt. 181, 1676 B.W.);

g) de rechtsvordering kan slechts *aangenomen* worden *binnen* een bepaalde termijn (art. 1854 B.W.).

De in artikel 7 van het koninklijk besluit-gebruikte bewoordingen "beroep instellen binnen zeven dagen" ligt in de lijn van de opgegeven terminologie (zie punt d).

De formulering van dit artikel beantwoordt ook aan het begrip vervaltermijn zoals het in de rechtsleer wordt omschreven.

Vervaltermijnen zijn proceduretermijnen waarvan de naleving een voorwaarde is van de toelaatbaarheid van de rechtsvordering, gesanctioneerd door een grond tot niet-ontvankelijkheidsverklaring (M. Vasseur, "Délais prefix, délais de prescription, délais de procédure", *Rev. trim.dr.civ.*, 1950, 456, nr 17).

Zoals het geval is bij wetgevende of gemeentelijke verkiezingen werd een bepaald tijdschema voor de kiesverrichtingen opgelegd.

Op het ogenblik dat de arbeidsrechtbank uitspraak doet bevindt dit schema zich in de fase 14, terwijl eiseres de fase 6 bij de arbeidsrechtbank inleidt.

De kiezerslijsten zijn reeds opgesteld, het aantal mandaten werd bepaald en de termijn van beroep in die procedures te betwisten is verlopen (fase 14: bericht ter aankondiging van de datum der verkiezingen + 21 dagen, nl. 16 februari 1979).

Ware de gestelde termijnen voor beroep geen vervaltermijn, dan zou het mogelijk zijn bij elke volgende fase nog een voorgaande aan te vechten om ten slotte tot dit uiterste te komen dat na de verkiezingen nog een beroep zou kunnen worden ingediend over het aantal bedrijfseenheden, de lijst van het leidinggevend personeel, de kiezerslijsten, de verdeling van de mandaten, de voordracht van kandidaten.

Vervaltermijnen zijn ook niet vatbaar voor schorsing of verlenging (art. 50 Ger. W.; De Page, VII, 1957, blz. 1032-33, nr. 1135 A).

De tussen partijen gevoerde besprekingen hebben dus die termijn niet geschorst.

De rechter kan dan ook de gestelde termijn niet verlengen (art. 51. Ger. W.).

Eiseres roept ook geen overmacht in waardoor het haar onmogelijk was tijdig beroep in te stellen ;

Eiseres verloor ook door te laat haar vordering in te stellen haar belang daar de verkiezingsprocedure zich in een volgende fase bevond (art. 17, Ger. W. ; vgl Arbrb. Hasselt, 24 december 1973, *T.S.R.*, 1974, 443).

Om die redenen,

Gelet op het eensluitend advies van de heer F. Decoinck, arbeidsauditeur, uitgebracht in openbare terechtzitting van 19 februari 1979 ;

Verklaart het verzoekschrift niet toelaatbaar.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof Gent (8e Kamer), 12 maart 1979

Verzekering — Motorrijtuigen — Ongeval veroorzaakt door aangestelde van garagehouder met auto van klant — Suppletief karakter van garagehoudersverzekering — Vergoeding te betalen door verzekeraar van de eigenaar van de auto.

De aangestelde van een garagehouder heeft met de auto van een klant een verkeersongeval veroorzaakt. De vraag is of de verzekeraar van de garagehouder aansprakelijk is, dan wel de verzekeraar van de eigenaar van het voertuig.

«De garagehoudersverzekering heeft een suppletief karakter ten opzichte van de eigenaarsverzekering omdat ingevolge de wet van 1 juli 1956 de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van iedere geleider van een voertuig en dus ook van de garagehouder of zijn aangestelde als bestuurders van dat voertuig in principe gedekt is door de verzekeringspolis van de eigenaar van het voertuig.

«Het is dus duidelijk dat de garagehouder zich slechts suppletief laat verzekeren voor het geval dat een klant aan de voorschriften van de wet van 1 juli 1956 niet heeft voldaan.

«In het onderhavige geval brengt de wet van 1 juli 1956 aldus mee dat, aangezien het voertuig van L., klant van de garagehouder Van B., door zijn eigenaar verzekerd werd, de eigenaarsverzekering de schade moet dekken veroorzaakt door de fout van de aangestelde van de garagehouder.

«De eerste rechter heeft terecht de N.V. H. (verzekeraar van de garagehouder) buiten zake gesteld.»

(Voorzitter : de h. Viaene—Raadsheren : de hh. Lamiroy en Laurens (rapporteur)—Advocaat-generaal : de h. Leroy—Advocaten : mrs. Lust, vander Ghote en Brondel—In de zaak : R. t/ Van B., N.V. Z. en N.V. H.)

Arbrb. Antwerpen (3e Kamer), 2 januari 1979

Bescherming van het loon — Loon gedeeltelijk uitbe-

taald in natura — Genot van een appartement — Waarde — Berekening van het CAO-loon voor gerantes in kleinhandelszaken — Geen toepassing van het forfaitaire sociale-zekerheidsbedrag voor inwoning.

Eiseres, gerante van een kleinhandelszaak, had benevens haar loon in geld ook de beschikking over een appartement. Zij stelde dat, voor de berekening van het toepasselijke CAO-loon, de waarde van het appartement vastgesteld diende te worden op het forfaitair bedrag voor inwoning bepaald als berekeningsgrondslag voor de sociale-zekerheidsbijdragen. De rechtbank verwerpt deze stelling.

«Overwegende dat artikel 6, § 1, tweede lid, van de wet van 12 april 1965 weliswaar bepaalt dat het in natura uitgekeerde loon schriftelijk dient te worden geschat en ter kennis gebracht van de werknemer bij zijn indiensttreding ; dat bedoelde wet echter niet van toepassing is op toestanden die ontstaan en definitief voltrokken waren volgens de vroegere wet (Doc. Senaat, nr. 115 — zitting 64/65, p. 170 ;

«dat niet betwist wordt dat aanlegster in dienst trad van verweerster op 1 augustus 1964, dit is vóór 1 augustus 1965 (1e dag van de vierde maand na 30 april 1965, datum van de publikatie van de wet) ;

«dat aanlegster zich niet op de bepalingen van artikel 6, § 3, derde lid, van bovenvermelde wet kan beroepen om te stellen dat de waarde van het genot van het haar ter beschikking gestelde appartement forfaitair zou dienen te worden geraamd op de bedragen bepaald voor de berekening van de bijdragen inzake sociale zekerheid ; dat bedoelde bepaling inderdaad hierbij de huisvesting uitsluit, waarvan sprake in § 1, vierde lid, dit is het genot van 'een huis of een appartement' ;

«dat artikel 6, § 3, derde lid, enkel de werknemers op het oog heeft 'welke gehuisvest zijn bij de werkgever zelf, wat niet het geval is voor de werknemers bedoeld in § 1' (Verslag Senaat, Doc. 115, zitting 64/65, p. 50) ;

«dat de wet van 12 april 1965 een specifiek doel nastreeft dat niet mag worden verward met datgene dat het voorwerp van andere rechtsbronnen uitmaakt die eveneens met het loon verband houden ;

«dat bedoelde wet aldus geen rechten op loon toekent (mem. v. toel., Kamer, 62/63, Doc. 471, nr. 1, p. 10 ; Verslag Senaat, Doc. 115, 64/65, p. 8) ; dat zij enkel tot doel heeft de rechten op loon 'te beschermen als zij contractueel zijn vastgesteld (Doc. 115, p. 50 ; zie conclusie van het openbaar ministerie bij Cass., 24 mei 1972, *J.T.T.*, 1972, 202-204) ;

«dat het voorwerp van onderhavig geschil niet de vraag betreft of verweerster al dan niet ertoe gerechtigd was een gedeelte van het door hem verschuldigde loon in natura toe te staan, noch de vraag of verweerster hierbij de wettige grenzen van bedoeld recht overschreden heeft ;

«dat met het oog op de toepassing van de ingeroepen CAO's enkel de waarde dient te worden geraamd van het door verweerster toegekende voordeel in natura ;

«dat het aangewezen voorkomt, alvorens verder hierover ten gronde te beslissen, bedoelde waarde door een deskundige te laten vaststellen ; dat het aldus van belang is de evolutie van de huurwaarde van het aan aanlegster ter beschikking gestelde appartement te kennen gedurende de periode lopende van het jaar 1972 tot en met 27 oktober 1976.»

(Voorzitter : de h. D'Halleweyn—Rechters in sociale zaken : de hh. Van Dun en Kokken—Advocaten : mrs. Degrauwe en Goossens—In de zaak : Crauwels t/ P.V.B.A. B)

Corr. Mechelen, 13 mei 1976

Diefstal — Aangestelde van garagehouder die een gestald voertuig ontvreemdt.

Een garagehouder, die met vakantie ging, stelde een van zijn mecaniciens aan om tijdens zijn afwezigheid de garage grondig te reinigen en tegelijkertijd de nodige bewaking uit te oefenen. Met het oog op de eventuele verplaatsing van de voertuigen liet hij de contactsleutels erop, maar de garage diende gesloten te blijven en ook de poort mocht niet worden opengemaakt. De garagehouder had zelfs de aangestelde op het hart gedrukt dat er tijdens zijn afwezigheid geen enkel voertuig de garage mocht verlaten.

Maar de wijze raad werd in de wind geslagen, de mecanicien kon aan de verleiding niet weerstaan en ging een tochtje maken met een van de gestalde voertuigen. In staat van dronkenschap maakte hij een aanrijding, pleegde vluchtmisdrijf, veroorzaakte onopzettelijke letselen en verwondingen en berokkende heel wat materiële schade. Achteraf kwam zelfs aan het licht dat hij ontzet was uit het recht een voertuig te besturen. Ook zijn werkgever diende klacht in uit hoofde van diefstal van het voertuig.

De rechtbank oordeelt dat de omstandigheid dat de verdachte aangesteld was als bewaker van de garage niet belletten kan dat hij diefstal pleegt, zelfs wanneer het weggenomen goed met toestemming van de eigenaar in zijn stoffelijk bezit was gekomen :

«Overwegende dat 'la remise de la chose n'implique pas nécessairement la transmission de la possession précaire ; il peut donc y avoir vol, alors que l'auteur de l'infraction a reçu la chose de son propriétaire ou possesseur' (Rev.dr.pén., 1959, 967 ; R.P.D.B., V^e «Vol», nr. 318) ;

«Overwegende dat 'la remise de la chose n'est exclusive du vol que lorsque le propriétaire en remettant la chose à autrui consent à abandonner la possession de la chose' (Cass., 26 augustus 1959, Pas., 1959, I, 1151) ;

«Overwegende dat de wegneming, bestanddeel van diefstal, niet uitgesloten wordt door het feit dat het voorwerp met toelating van de eigenaar, in het stoffelijk bezit van de dief was gebleven (Cass., 9 januari 1950, Pas., 1950, I, 296) ;

«Overwegende dat 'La Cour (Cass., 26 augustus 1959) déclare ainsi, implicitement, que se rend coupable de vol domestique et non d'abus de confiance, le domestique ou l'homme de service à gages qui s'approprie un objet qui lui avait été confié par son patron en vue de l'exécution de son contrat de louage de services' (Rev.dr.pén., 1959, 398) ;

«Overwegende dat 'l'art. 464 C.P. est applicable à l'appropriation frauduleuse par un homme de service à gages de choses sous sa garde, dont le maître a conservé la possession' (Cass., 18 oktober 1943, Pas., 1944, I, 6) ;

«Overwegende dat derhalve, gelet op de feitelijke omstandigheden en de juridische elementen van het begrip diefstal, de telastlegging bewezen is.»

(Voorzitter : de h. Wauters—Openbaar ministerie : de h. Van den Sande—Advocaten : mrs. De Ridder, Thienpont

loco Maerten, De Ferm loco Segers, Stiers en Bervoets—In de zaak : P. e.a. t/ B. e.a.).

NOOT—*Huisdiefstal en misbruik van vertrouwen*

1. Heeft de persoon, waarvan in bovenstaand vonnis sprake is, zich schuldig gemaakt aan huisdiefstal of aan misbruik van vertrouwen ?

Diefstal is het bedrieglijk wegnemen van andermans zaak (art. 461 Sw.), terwijl misbruik van vertrouwen het bedrieglijk verduisteren of verspillen is van gelden, koopwaren, biljetten, kwijtingen of geschriften die aan de dader werden toevertrouwd onder de verplichting om ze terug te geven of ze voor een bepaald doel aan te wenden (art. 491 Sw.). Wanneer de diefstal wordt gepleegd door een loonarbeider of een dienstbode is artikel 464 Sw. van toepassing.

Diefstal veronderstelt dat er een wegneming plaats heeft. Zonder nader in te gaan op de verschillende definities van de wegneming zij hier aangestipt dat hieronder ook nu «la soustraction par maniement juridique» wordt begrepen (zie M. VÉRON, *Droit pénal spécial*, p. 17 ; P. CORLAY, *La notion de soustraction frauduleuse et la conception civiliste objective de la possession*, p. 105 tot 120 ; E. GARÇON, «De la soustraction dans le vol et du détournement dans l'abus de confiance», *Journ. Parq.*, 1909, 1 e.v.).

2. Er is uiteraard niet de minste moeilijkheid wanneer de dader een voorwerp ontvreemdt dat zich in handen bevindt van de eigenaar. Hij volbrengt hier de zuivere materiële daad van wegneming, namelijk «l'appréhension, l'enlèvement, le déplacement matériel, la mainmise sur la chose, en vue de la ravir» (R. GARRAUD, *Traité théorique et pratique du droit pénal français*, VI, p. 104).

Toch kan er ook diefstal zijn wanneer de dader reeds in het bezit was van de betrokken zaak. «De wegneming, bestanddeel van de diefstal, wordt niet uitgesloten door het feit dat het voorwerp met toelating van de eigenaar, in het stoffelijk bezit van de dief was gebleven» (Cass., 9 januari 1950, Arr. Cass., 1950, 278). In dat geval dient te worden nagegaan of dit bezit louter materieel is, dan wel of daardoor enige juridische toestand wordt geschapen. Slechts in het eerste geval zal er diefstal zijn (A. MARCHAL en J. JASPAR, *Droit Criminel*, 2e ed. I, p. 496).

3. Bij misbruik van vertrouwen moet er steeds een voorafgaande afgifte zijn, aangezien dit een bestaansvereiste voor het misdrijf is. Aangezien evenwel bij een voorafgaande afgifte ook het misdrijf van diefstal niet uitgesloten is, ligt het onderscheid tussen beide in het karakter van de afgifte en niet, zoals R. DEZEURE meent, in de wijze van verkrijging (R. DEZEURE, *Misbruik van vertrouwen en verduistering*, p. 102, A.P.R.). Opdat er misbruik van vertrouwen kan zijn, moet de afgifte de overdracht van het precair bezit inhouden. «Il faut que la remise de la chose ait dépouillé la personne qui a remis la chose de la possession de celle-ci» (G. SCHUIND, *Traité pratique de droit criminel*, 3e ed., I, p. 324).

4. De situatie waarin door de afgifte enkel de detentie, dus niet het precair bezit, wordt overgedragen, heeft aanleiding gegeven tot verdeeldheid in de rechtsleer en de rechtspraak. Volgens sommige auteurs zou er in dit geval misbruik van vertrouwen worden gepleegd, aangezien ar-

tikel 491 van het Strafwetboek als enige voorwaarde een inbreuk op het eigendomsrecht vooropstelt, en deze inbreuk zowel in het geval van precair bezit als van loutere detentie aanwezig is (R. DEZEURE, *o.c.*, p. 127).

Toch neemt in een dergelijk geval de rechtspraak meestal aan dat er diefstal (of huisdiefstal) wordt gepleegd (Cass., 18 oktober 1943, *Arr. Cass.*, 1944, 3 ; Cass., 26 augustus 1959, *Arr. Cass.*, 1959, 938 ; *anders* : Hof Luik, 4 maart 1971, *Jur. Liège*, 1971, 225 ; R. DEZEURE, *o.c.*, p. 127 en de aldaar geciteerde rechtspraak). Enkel het corpus wordt overgedragen, niet de animus.

5. Volgens sommigen is er enkel diefstal mogelijk bij effectieve wegneming van het voorwerp. Elke afgifte sluit dus de diefstal uit. Dit blijkt de stelling te zijn van R. LEGROS («*Considérations sur le vol*», *R.D.P.*, 1954-1955, 659) wanneer hij schrijft dat «*il faut donc s'en tenir aux notions plus réalistes de soustraction (violence ou astuce) et de détournement (faiblesse)*».

Een dergelijk standpunt is te extreem en houdt geen rekening met de realiteit. Aldus zou zich schuldig maken aan misbruik van vertrouwen de persoon die van een numismaat een uitzonderlijk muntstuk mocht bekijken en ermee wegloopt (G. SCHUIND, *o.c.*, I, p. 324). *Stricto sensu* is

er afgifte geweest. In deze theorie wordt dit dan opgevangen door te spreken van een eenvoudige terbeschikkingstelling, in welk geval er wel diefstal wordt gepleegd (R. DEZEURE, *o.c.*, p. 127).

6. Er dient te worden nagegaan welke verhouding bestaat tussen de eigenaar van de zaak en de dader. Vanaf het ogenblik dat het bezit van de kwestieuze zaak in hoofde van de dader een georganiseerde juridische toestand schept, bijvoorbeeld in verband met de duur ervan, is er geen diefstal mogelijk (zie ter zake ook de door R. DEZEURE gegeven opsomming van voorbeelden, *o.c.*, pp. 134 tot 136).

Daarom menen wij dat de correctionele rechtbank ten onrechte heeft geoordeeld dat het hier ging om huisdiefstal.

Uit de omstandigheden blijkt duidelijk dat de verdachte aangesteld was om de garage te onderhouden, om toezicht uit te oefenen en om zonodig de voertuigen binnenin te verplaatsen. Hij had dus als het ware alle voertuigen onder zijn bewaring voor de duur van de vakantie van zijn baas. In die zin was er een juridische situatie tot stand gekomen, zodat de verdachte, door tegen de bevelen van zijn meester in te handelen, misbruik van vertrouwen pleegde.

Alain Winants

WETGEVING

DE WET VAN 24 JULI 1978 TOT WIJZIGING VAN DE ARTIKELEN 626 EN 628, 2°, VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK

1. In het *Staatsblad* van 15 augustus 1978 is de wet van 24 juli 1978 tot wijziging van de artikelen 626 en 628, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek verschenen. Ontstaan uit een voorstel ingediend door volksvertegenwoordiger F. Baert (*Parl. Besch., Kamer*, 1977-78, nr 179/1), werkt deze tekst een vergetelheid van de wetgever weg. Bij de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten van verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels werden nl. o.a. de artikelen 212 tot 226septies B.W. opgeheven en vervangen door nieuwe voorschriften. Ook de territoriale bevoegdheidsregels ondergingen een aanpassing. Aldus werd in artikel 628, 2°, Ger. W. de uitsluitende bevoegdheid toegekend aan de rechter van de laatste echtelijke verblijfplaats, o.m. bij vorderingen zoals bedoeld in de artikelen 214, 216, 220, 221, 223 en 224 B.W. Artikel 626 Ger. W. ontsnapte echter aan de aandacht. Krachtens deze bepaling mogen geschillen betreffende onderhoudsuitkeringen in afwijking van de gewone regels eveneens voor de rechter van de woonplaats van de eiser gebracht worden ; daarenboven bezat de rechter van de laatste echtelijke verblijfplaats een facultatieve bevoegdheid bij vorderingen ge-

grond op de (vroegere) artikelen 212 en 218 (thans 213 en 221) B.W.

I.v.m. de ontvangstmachtiging (artikel 221 — voorheen 218 — B.W.) was er geen probleem, aangezien artikel 628, 2°, Ger. W. uitdrukkelijk artikel 221 nieuw vermeldde. Zodoende stond vast dat sinds 28 december 1976 alleen de rechter van de laatste echtelijke verblijfplaats nog bevoegd was. De betreffende bepaling van artikel 626 Ger. W. mocht nl. als stilzwijgend afgeschaft beschouwd worden door de recentere tegengestelde regeling van artikel 628, 2°.

Voor het toekennen van uitkeringen tot levensonderhoud op basis van artikel 213 (voorheen 212) B.W. bleef daarentegen bij gebreke aan vermelding in artikel 628, 2°, Ger. W. de vroegere keuzemogelijkheid gelden. Dit onderscheid met de inkomstendelegatie was weinig bevredigend. Aldus kon b.v. een alimentatievordering die voor een andere vrederechter gebracht was dan die van de laatste echtelijke verblijfplaats, niet uitgebreid worden met een vraag tot het verkrijgen van ontvangstmachtiging. Een nieuw verzoekschrift voor laatstgenoemde rechter was onvermijdelijk (Y. LÉGAT, "Réflexions sur la loi du 14 juillet 1976

relative aux droits et devoirs des époux", *J.T.*, 1978, 95).

2. Door de nieuwe wet worden enerzijds in artikel 626 Ger. W. de woorden "en de vorderingen op grond van de artikelen 112 en 118 van het Burgerlijk Wetboek, voor de rechter van de plaats van de laatste echtelijke verblijfplaats" geschrapt en anderzijds in artikel 628, 2°, Ger. W. het cijfer "213" vóór het cijfer "214" ingevoegd. Zo staat onomstotelijk vast dat de rechter van de laatste echtelijke verblijfplaats uitsluitend bevoegd is om artikel 221 B.W. toe te passen. Een uitdrukkelijke schrapping van de tegenstrijdige bepaling van artikel 626 Ger. W. vervangt de vroegere stilzwijgende afschaffing, wat de rechtszekerheid alleszins ten goede komt (cf. H. BEKAERT, *Introduction à l'étude du droit*, 4e druk, Brussel, 1973, nr. 274).

Ook over uitkeringen tot levensonderhoud als sanctie voor de bij artikel 213 B.W. opgelegde plichten kan sinds 25 augustus 1978 alleen de vrederechter van de laatste echtelijke verblijfplaats uitspraak doen. De regels van artikel 628 Ger. W. zijn nl. van dwingend recht, wat meebrengt dat de partijen er niet van kunnen afwijken tenzij bij een overeenkomst gesloten na het ontstaan van het geschil (artikel 630 Ger. W. — *a contrario*). Deze wetwijziging verdient goedkeuring, omdat er geen enkele reden was om de besproken alimentatievordering niet aan dezelfde bevoegdheidsregeling te onderwerpen als de geschillen i.v.m. de overige rechten en plichten van echtgenoten (Toelichting bij het wetsvoorstel Baert, *o.c.*, p. 2). Men zou zelfs verder kunnen gaan en zich afvragen of de artikelen 1253bis e.v. Ger. W. *de lege ferenda* niet beter eveneens toepasselijk gemaakt zouden worden op de eisen gebaseerd op artikel 213 B.W. De bestaande toestand schept nl. nodeloze moeilijkheden. Inderdaad, een vraag tot het verkrijgen van een onderhoudsuitkering dient behandeld te worden krachtens de artikelen 1320 e.v. Ger. W., wat o.m. een openbare zitting en een vonnis tot gevolg heeft. De andere geschillen binnen het primair huwelijksstelsel vallen daarentegen onder de regeling van de artikelen 1253bis e.v., d.w.z. een behandeling in de raadkamer, uitlopend op een beschikking. Nochtans zullen deze verschillende vorderingen meestal uit één verwrongen toestand voortvloeien en zou het dan ook normaal zijn dat ze, in hetzelfde verzoekschrift ingeleid, samen behandeld worden. Hierdoor belandt men echter in een procesrechtelijk sukkellaatje (Y. LÉGAT, *o.c.*).

Rudi Gotzen
Instituut voor Familierecht
K.U.Leuven

uitgebreide probleemgebied van de subsidiëring en de daaraan verbonden voorwaarden. Het hele onderzoek heeft als centrale vraagstelling: de weerslag van de wetgeving i.v.m. de erkenning en de bekostiging op de vrijheid van het bijzonder wetenschappelijk onderwijs (± ons onderwijs «van universitair niveau»). Het slothoofdstuk getiteld: «De rechtspositie van het bijzonder wetenschappelijk onderwijs in Nederland» geeft de resultaten weer van het aldus toegespitste onderzoek: de vrijheid van onderwijs, de vrijheid tot het stichten van scholen, de vrijheid van richting, van inrichting van het onderwijs, van de aanstelling der onderwijzers, van de keuze der leermiddelen, van de leermethodes en ten slotte de vrijheid van inrichting van het bestuur.

Schrijver brengt een rijk gedocumenteerd overzicht van de geschiedenis van de wetgeving op het universitair onderwijs in Nederland. Wij missen voor ons land een gelijkaardige studie die opvallend veel parallellen zou vertonen met de door de auteur geschetste grondlijnen.

Anderzijds hebben wij het boek doorgelezen met een blijvend gevoel van onvoldaanheid t.a.v. de kern van de gekozen probleemstelling: de vrijheid van onderwijs. De hele geschiedenis van de wetgeving wordt namelijk beoordeeld vanuit en getoetst aan de principiële vooronderstellingen van de auteur dienaangaande. Vooronderstellingen die evenwel slechts incidenteel verduidelijkt en geargumenteed worden (zie blz. 30, 33, 42, 50, 60-64) en hier en daar onhistorisch aandoen.

De auteur werkt stilzwijgend met een vrij dogmatisch model, waaraan de evoluerende wetgeving gemeten wordt. Daardoor komt minder uit de verf hoe de vrijheid van onderwijs als grondrecht ook historisch bepaald is en met de samenleving mee evolueert.

Wie het werk aandachtig doorleest zal niettemin tal van interessante reflecties en aanwijzingen vinden onder meer i.v.m. vrijheid en subsidie, derdenwerking van de grondrechten, enz. Wellicht had de auteur er beter aan gedaan een duidelijker opsplitsing te maken tussen historisch feitonderzoek en anderzijds een sterker principiële geargumenteed slothoofdstuk.

Voor een Belgisch lezer valt op hoezeer in de recente discussies in Nederland de zorg om en de vraag naar de vrijheid van eigen richting naar voren komt in de parlementaire voorbereiding en zelfs in de wetteksten. Wellicht is de eigen achtergrond van de auteur, wiens werk tevens als proefschrift werd voorgelegd aan de Vrije Universiteit Amsterdam, Nederlands meest «principiële» universiteit, niet vreemd aan deze beeldvorming. Anderzijds ziet het er naar uit dat deze nadrukkelijke principiële benadering een nog grotere overheidsinmenging dan bij ons in de werking en het bestuur van de bijzondere instellingen niet heeft kunnen verhinderen: overleg i.v.m. het leerstoelenbeleid (216), voorschriften i.v.m. de bestuursvorm (170, 218), voorafgaande goedkeuring van uitgaven (157) enz. Daarmee loopt ook voor Nederland de vraagstelling uit op een onderzoek naar de noodzakelijke autonomie van de onderwijsfunctie, een vraag die, meer dan de auteur benadrukt, zowel voor de rijksinstellingen als voor de bijzondere instellingen t.a.v. de vrijheid van onderwijs een kerngegeven wordt.

R. Verstegen

BOEKEN

Mr. J. DONNER, *De vrijheid van het bijzonder wetenschappelijk onderwijs*. W.E.J. Tjeenk Willink-Zwolle 1978 XII + 249 blz.

Het werk van J. Donner vangt aan met een bespreking van de vrijheid van het hoger onderwijs in de wetgeving uit de negentiende eeuw in Nederland. De centrale hoofdstukken behandelen de problematiek van de erkenning en de «effectus civilis» van het bijzonder onderwijs en de daar afgeleverde diploma's en verder het

BALIELEVEN

Congres van het Verbond van Belgische Advocaten op 6 oktober 1979 te Nijvel

Het congres van het Verbond van Belgische Advocaten, dat dit jaar op 6 oktober 1979 te Nijvel wordt gehouden, is gewijd aan het thema «De advocaat in 1980: licht- en schaduwzijden».

De thema's die sinds enkele jaren op onze congressen werden behandeld — aldus de Voorzitter, mr. V. Dewachter, — waren geïnspireerd door onze bekommernis om het recht toegankelijk te maken voor allen op voet van werkelijke gelijkheid, en bij te dragen tot een betere rechtsbedeling.

Op het congres te Mons in 1977 werd gestreefd naar concrete oplossingen om de rechtspleging te versnellen en, vorig jaar te Kortrijk, werd getracht een antwoord te vinden op de vraag hoe men alle rechtzoekenden de middelen kan verzekeren om de kosten te dragen, die onvermijdelijk aan een snelle en degelijke rechtsbedeling verbonden zijn.

Het thema van het aanstaande congres ligt opvallend in dezelfde lijn omdat het zal worden belicht zowel vanuit het oogpunt van de advocaat als vanuit het standpunt van de rechtzoekende met een gering of betrekkelijk gering inkomen, voor wie het beroep doen op een advocaat bepaalde problemen stelt.

Er worden drie preadviezen uitgebracht :

1. een eerste «optimistisch» preadvies zal de voordelen laten blijken, welke zowel voor de rechtzoekenden als voor de advocaten zelf, voortvloeien uit de wijze waarop het beroep van advocaat, heden ten dage, in België georganiseerd is, functioneert en uitgeoefend wordt ;

2. in een tweede preadvies zal worden nagegaan welke elementen en gegevens binnen de balie een hinderpaal vormen of zullen vormen voor een behoorlijke uitoefening van ons beroep en een efficiënte organisatie van de diensten, die ons beroep aan de gemeenschap moet verlenen ;

3. een derde preadvies zal handelen over feiten en gegevens buiten de balie, welke de advocaten verhinderen of zullen verhinderen hun beroep op een behoorlijke en aangepaste wijze uit te oefenen.

Programma :

Zaterdag 6 oktober 1979

- 9 u Onthaal van de deelnemers in Motel Nivelles-Sud (Chaussée de Mons, aan afrit van autosnelweg «Nivelles-Sud»), waar ook de werkvergaderingen plaatshebben.
- 9 u 30 Verwelcoming door de Stafhouder van de Balie te Nijvel
Toespraak van de Voorzitter
Algemene statutaire vergadering :
- Verslagen van de secretarissen-generaal en van de penningmeester-generaal.
- Statutaire verkiezingen
De kandidaturen voor de vrijkomende mandaten, met het oog op de statutaire verkiezingen worden vóór 30 september verwacht bij de secretaris-generaal, mr. Luc Van Parys, Coupure 5, te 9000 Gent.
- 10 u Onthaal van de minister van Justitie
Toespraak van de deken van de Nationale Orde van Advocaten.
Toespraak van de minister van Justitie.
- 10 u 45 Werkvergadering : «De Advocaat in 1980» — Licht- en schaduwzijden.»
Eerste preadvies.
Bespreking.
- 12 u 30 Lunch ter plaatse, in Motel Nivelles-Sud.
- 14 u 30 Werkvergadering :
Tweede en derde preadvies
Bespreking.

Er wordt voor simultaanvertaling gezorgd.

- 18 u 30 Receptie op het Stadhuis, aangeboden door het college van burgemeester en schepenen, door de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg en de procureur des Konings.
- 20 u 30 Aperitief.
Avondfeest met doorlopend buffet en opvoering van enkele fragmenten uit de «Revue du Jeune Barreau de Ni-

velles», in de salons van «Le Relais du Marquis» te Ittre, op 12 km van Nijvel.
Graag avondkledij.

Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder : mr. Carlos De Baeck ; leden : mrs. Jean Van Ryn, Arnould Bayart, Jean Dassel, Georges van Hecke.

Orde van Advocaten te Antwerpen

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder : mr. Hubert Segers ; leden : mrs. J. Van den Heuvel, pro-stafhouder, Fr. Mattheessens sr., A. Debergh, A. Van der Donckt, P. Van Nuffel, F. Maes, Fil. Lambrechts, J. Van Goethem, W. Hendrickx, Fr. Erdman, L. Dreessen, H. Dierckxsens, Magda Claesen, L. Van Humbeeck, H. De Winter en P. Dumez.

Orde van Advocaten te Gent

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder : mr. Frans Baert ; leden : mrs. Albert Haus, Louis De Clerck, Fernand Van Hoorebeke, Piet Blomme, Jean-Marie Kluyskens, Marcel Tevels, Willy Roosens, Henry Hubene, Paul Van Mallegem, Arsène Ryckaert, Jean-Charles De Preter, Antoon Van Damme, Marc Callant, Paul De Cordier.

Orde van Advocaten te Ieper

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder : mr. Henri d'Udekem d'Acoz ; leden : mrs. Marc Mahieu, René Delobel, Guido Sedeyn, Luc Vanraes, Ivan Snick, Roger Durieu.

Orde van Advocaten te Kortrijk

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder : mr. Michel Albers ; leden : mrs. Joris De Clerck, Jos Beele, Jacques D'Hulst, Georges Gheysen, Jozef Vandenbulcke, Alberic Van Eeckhout, Willy Lietaer, André Kempinaire, Charles Leysen, Leo Maeyens, Alein De Brouwer, Hans Michiels, Marc Henderickx, Victor Desplenter.

Orde der Advocaten te Leuven

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder : mr. Hugo Carnoy ; leden : mrs. Armand Mombaerts, Paul Vertessen, Karel Hubrechts, Frans De Clerck, Jacques Vermeersch, Guillaume Reynders, Florent Huybens, Ewald Vlassak, Pierre Vandenbergh, Jean-Marie Van Eecke, Piet Siffert, Elza Ruebens, Guy Michel, Frank Norman.

Orde van Advocaten te Tongeren

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder : mr. Jozef Geukens ; leden : mrs. Désiré Ruiters, Pierre Stas, Alfred Franssen, Franz Ver Berne, Jos Orij, Freddy Gilkens, Jean Smets, Evard Raskin, Jules Wirix, Justin Orij, Jo Smeets, Roger Miguet, Rosette Merlo ; secretaris : mrs. Georges Alofs.

Orde van Advocaten te Veurne

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder : mr. George Lagrou ; leden : mrs. Willy Vanhuyse, Roland Leper, Hugo Gevaert, Henri Dewulf, Joost Tryhou, Wilfried Vandenbussche.

Conferentie van de Jonge Balie te Brugge*Samenstelling van het Bestuur*

Voorzitter : mr. Daniel Vandelacluze ; ondervoorzitters : mrs. José Tavernier, Roger Van Haelemeersch, Colette Gryson ; past-voorzitter : mr. Hugo Vandeputte ; schatbewaarder : mrs. Thierry Denys ; leden : mrs. Frank Batsleer, Joris Van Kerschaever, Paul Gevaert, Paul Van Hulle, Luc Soeteman.

Conferentie van de Jonge Balie te Tongeren*Samenstelling van het Bestuur*

Voorzitter : mr. Michel Vanbuul ; leden : mrs. Henri Claessens, Jo Smeets, Luk Driessen, Lode Vrancken, Marc Slechten, Philippe Noelmans ; penningmeester : mr. Guido Verschueren ; secretaris : mr. Maria Pieters.

Conferentie van de Jonge Balie te Turnhout*Samenstelling van het Bestuur*

Voorzitter : mr. Luc Schuermans ; ondervoorzitter : mr. Walter Hendrix ; leden : mrs. Jozef Deprouw, Marc De Backer, Paul Ballon, Chris Schuermans, Greta Raeymaekers, Anne-Mie Luyts.

MEDEDELINGEN**Pleidooi voor een Gents model ter versnelling van de procedure¹**

Men heeft het soms zo voorgesteld dat er een dilemma zou bestaan tussen de kwaliteit van het gerecht en de toegankelijkheid van het gerecht. Mocht dit dilemma met de werkelijkheid overeenstemmen dan meen ik dat de toegankelijkheid verkozen dient te worden boven de kwaliteit.

Persoonlijk blijf ik nochtans van mening dat beide met elkaar kunnen worden verzoend en dat veel meer nog een beter toegankelijk gerecht, d.w.z. een meer efficiënt werkend gerecht, de kwaliteit van de rechtspraak ten goede zal komen.

T.a.v. de met de dag toenemende en tragischer wordende vertraging in de procedure moeten alle pogingen ondernomen worden ten einde hiervoor passende oplossingen te zoeken.

Buiten de initiatieven van wetgevende aard of een beleid dat ter zake door de uitvoerende macht zou moeten worden gevoerd, dient ook door de groep der rechtspractici enig initiatief te worden genomen. De wetgever kan immers ter zake, na de totstandkoming van het Gerechtelijk Wetboek, geen fundamentele wijzigingen meer brengen in het bestaande patroon. Bij de uitwerking van het voorstel dat hierna volgt ben ik uitgegaan van het feit dat de oplossing van de huidige situatie ook voor een deel in handen ligt van diegenen die bij de werking van het gerecht betrokken zijn. De hervormer van het Oostenrijks procesrecht, de heer Franz Klein, heeft telkens de aandacht daarop gevestigd dat procesrechtelijke hervormingen slechts kunnen worden gerealiseerd, «wenn alle Prozessbeteiligten guten Willens sind und wenn unaufhörlich auf diesen guten Willen hingewirkt wird».

Het komt mij onbegrijpelijk voor dat in de overbelasting die zich thans blijkbaar voordoet, een overbelasting die verre overtreft al

datgene wat wij reeds sinds tientallen jaren aanklagen, geen pogingen ondernomen worden om in onderling akkoord tussen de onderscheidene groepen, magistraten, advocaten, griffiers, gerechtsdeurwaarders, ... tot een pragmatische oplossing te komen.

In het licht van deze alternatieve oplossingen kan gedacht worden aan een pragmatische regeling die wij gemakshalve het Gents model zouden kunnen noemen. Zo ik mij verstout van een Gents model te gewagen, dan is dit niet ingegeven door een lokaal chauvinisme, wel integendeel. In de eerste plaats zou een Gents model aangewezen zijn omdat de huidige overbelasting van het Hof van Beroep te Gent ons noopt tot concrete oplossingen onze toevlucht te nemen. Bovendien is de idee van de hierna verder door mij uitgewerkte procedure gegroeid tijdens een bespreking ter gelegenheid van het colloquium dat in januari 1979 te Gent werd georganiseerd (R.W., 1978-79, 2390).

Net zoals op dit ogenblik kan worden gesproken van een Mechels model m.b.t. de schriftelijke procedure, zou men het hierna-volgend model best kunnen toepassen daar waar de meeste achterstand kon worden vastgesteld. Door een onderlinge samenspraak tussen de balie en de voorzitters van de onderscheidene rechtscolleges, kan, naar analogie van wat in het buitenland gebeurd is, een model worden uitgewerkt dat als test case kan dienen.

Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan het Stuttgarter model, dat op een zekere manier werd gekopieerd in het California simplified procedure experiment.

Het Stuttgarter model startte in 1967. Na 12 jaar praktijk mag aangenomen worden dat zekere cijfers bepaald positief kunnen worden geheten. Zo bijvoorbeeld worden volgens dit model 85 % van de zaken binnen zes maanden geregeld in de plaats van volgens de normale procedure slechts 34 %. Dit betekent ongeveer voor drie maal meer zaken een snellere procedure. Bovendien blijkt dat er merkkelijk minder hoger beroep wordt ingesteld in zaken waarin deze modellen werden toegepast of dat er minder wijziging volgde in hoger beroep.

Ik heb gepoogd hierbij enkele gegevens bijeen te brengen die door de bespreking te Gent en door het Stuttgarter model werden geïnspireerd.

1) Doeleinden van het Gents model

a. Geen begrenzing van de schriftelijke fase wordt op dit ogenblik toegepast, hoewel art. 748 vrij precieze termijnen bepaalt.

b. De face-to-face rechtspraak, waarop de partijen zo zeer hun verwachtingen plegen te stellen blijkens recente sociologische onderzoeken, zou door dit model kunnen worden heringevoerd.

c. Waarom kan niet, naar analogie met het strafproces, gezorgd worden voor een schriftelijke procedure tijdens welke het volledig dossier in staat wordt gesteld, zodat de partijen evenals de rechter hiervan kennis kunnen nemen en met deze kennis gewapend de gerechtszitting kunnen aanvangen ?

d. Dank zij een poging tot nieuwe aanpak kan een verzoeningsprocedure in de voorgestelde procedure worden ingeschakeld.

e. Dank zij deze procedure kan gehoopt worden een snellere en betere behandeling van de zaken na te streven.

2) Op welke manier kan dit worden verwezenlijkt ?

Er kunnen twee fases worden onderscheiden :

1. *De schriftelijke fase.* — Tijdens de inleiding kunnen de beide verschijnende partijen verklaren dat zij het Gentse model toegepast wensen te zien. M.a.w. kan dit betekenen dat, zo de partijen deze nieuwe testprocedure niet willen volgen, zij gewoon toepassing kunnen maken van de schriftelijke verschijning, hetgeen betekent dat dan de gewone procedure wordt aanvaard.

Wanneer beide partijen daarentegen op de inleidingszitting verschijnen dan kunnen zij, overeenkomstig de huidige wetgeving trouwens, onmiddellijk onderzoeksmaatregelen doen bevelen of zo niet een datum doen bepalen binnen drie maanden voor mondelinge behandeling. Deze datum van drie maanden stemt overigens overeen met de datum van art. 748, zijnde twee maanden en drie weken. De laatste week kan benut worden voor het ter beschikking stellen van het dossier aan de rechter of het rechtscollege.

¹ Samenvatting van een interventie op de studiedag van de Vlaamse Juristenvereniging op 19 mei 1979 te Diepenbeek. Het verslag over deze studiedag van Jean Laenens is opgenomen in de vorige jaargang (R.W. 1978-79, 2890).

Tijdens deze periode zullen geschieden : mededeling van de stukken, conclusie, repliek, dupliek. Het volledig dossier moet klaar zijn één week voor de vastgestelde zitting.

De datum van drie maanden wordt in onderling overleg bepaald. Een afwijking is in onderling akkoord steeds mogelijk. De controle moet door het rechtscollege of door een lid van het rechtscollege geschieden.

2. *De mondelinge fase.* — Op de vastgestelde hoorzitting verschijnen de partijen in persoon, bijgestaan door hun raadslieden. De rechter heeft de gelegenheid gehad om het gerechtsdossier in te zien of één lid van het rechtscollege kan hierover verslag uitbrengen, zoals dit in strafzaken gebeurt.

Op deze hoorzitting worden de partijen in persoon gehoord, worden de formele en puur procesrechtelijke problemen nopens ontvankelijkheid, bevoegdheid, ... opgelost en wordt vastgesteld waarover eventueel nog aanvullend bewijs dient te worden geleverd (bijvoorbeeld getuigenbewijs). Meteen kan door het rechtscollege een voorstel tot minnelijke regeling worden geformuleerd, voorstel dat dadelijk door de raadslieden samen met de partijen afzonderlijk kan worden besproken.

Wordt op de hoorzitting geen akkoord bereikt, dan wordt eveneens in onderling overleg doch op zeer korte termijn een definitieve pleitdatum vastgesteld, tenzij partijen op de hoorzitting beslissen in akkoord met het rechtscollege dat de schriftelijke procedure zal worden verkozen, zodat onmiddellijk de dossiers kunnen worden neergelegd.

3) Beoordeling

1. Alle groepen die hierbij betrokken zijn moeten vanzelfsprekend met dit testmodel akkoord gaan. Dit betekent dat de balie in samenspraak met de magistraten en met het verantwoordelijke griffiepersoneel deze aangelegenheden dient te bespreken. Eventueel kan eraan gedacht worden dat een deel van de advocaten deze procedure willen toepassen en dat sommige rechters hiervoor beschikbaar worden gesteld.

2. Het gaat hier wel degelijk om een testcase, een model dat moet worden uitgetest en dat derhalve bijschaving, verbetering, wijziging zal ondergaan.

3. Pas nadien kan aan een wetgevende aanpassing worden gedacht. Men zou trouwens de vraag kunnen stellen of dit model niet van toepassing kan worden gesteld bij wege van een koninklijk besluit ter uitvoering van art. 749, 2e lid, van het Gerechtelijk Wetboek. Trouwens ook in Duitsland heeft het Stuttgarter model eerst acht jaar toepassing gekend vooraleer het aanleiding heeft gegeven tot de Vereinfachungsnovelle van 1975 die in 1977 in toepassing werd gesteld.

De Duitse comparatist Cohen schreef over Engeland : «In de Engelse gerechtszaal staat de klok stil.» Met de voorgestelde procedure kan men de indruk hebben dat inderdaad veel meer samenspraak zal bestaan tussen rechter, partijen en advocaten, doch deze samenspraak zal een versnelling en bespoediging van de procedure eventueel, indien de goede wil aanwezig is, tot gevolg hebben.

Marcel STORME

«Les lenteurs de la justice».

Met grote belangstelling lees ik de steeds talrijker wordende verslagen over colloquia of artikels betreffende de bespoediging van de rechtsbedeling, laatst : «L'accélération de la procédure» (prof. Storme, J.T., 1979, 330).

M.i. gaat men daarbij telkens uit van een verkeerd standpunt, dat van de regels van het procesrecht en de gerechtelijke inrichting, die slechts de zichtbare top zijn van de aan te vatten ijsberg.

De eerste oorzaken van de traagheid in de rechtsbedeling liggen m.i. veel dieper en wel, naar rangorde :

1) Onder de drang van tal van omstandigheden wordt de Staat

verplicht zich met bijna alles bezig te houden, hetgeen in veel gevallen slechts mogelijk is door het tot stand brengen van een uiterst omvangrijke wetgeving.

2) Door politieke omstandigheden heeft het aantal juristen, die deel uitmaken van de wetgevende macht, vooral dan in de Kamer, bijna het nulpunt bereikt, met als gevolg dat deze «rari nantes» ten hoogste een klein deel van de wetgevende opdracht kunnen vervullen. Dit heeft tot gevolg dat noodzakelijke wetten tientallen jaren uitblijven en, worden zij dan uiteindelijk uitgevaardigd, van steeds slechter wordende kwaliteit zijn.

3) Dientengevolge moeten de rechtspractici steeds meer en meer tijd en energie besteden aan pogingen tot ontcijfering en interpretatie van meestal duistere en zelfs tegenstrijdige teksten, zóveel zelfs dat om zo te zeggen geen enkele nog bij machte is zijn taak tot een goed einde te brengen, in de eerste plaats dan de advocaten, die de onmisbare medewerkers zijn bij een goede rechtsbedeling.

Zij staan dan voor de keuze :

— ofwel de zaak op de lange baan schuiven, in de hoop ze naar behoren in staat te kunnen stellen ;

— ofwel zgn. «conclusies» opstellen waarin zij enkel de feiten belichten en dan maar naar vage begrippen als «billijkheid» of «evidentie» verwijzen.

4) Dit laatste heeft tot gevolg :

a) dat de rechter er ten slotte dikwijls alleen voor staat om de nodige opzoekingen te doen en zich de nodige bedenktijd te gunnen, in de hoop uiteindelijk een verantwoorde beslissing te kunnen nemen ;

b) dat, zelfs in aangelegenheden die tot de meest eenvoudige zouden moeten behoren — b.v. uitzonderingswetten inzake huurovereenkomsten —, men tot tegenstrijdige rechtspraak komt, hetgeen de taak der advocaten nog meer bemoeilijkt.

Besluit. — Wat zou b.v. een chirurg er van terechtbrengen indien hij zou moeten werken met messen uit de tijd van Napoleon of met nieuwe, doch slecht geconcipeerde instrumenten ?

De instrumenten van de rechtspracticus zijn de wetten en reglementen. Zonder behoorlijke instrumenten, zal ook de rechtsbedeling er onvermijdelijk op achteruit gaan ofwel in kwaliteit, ofwel door verlies aan tempo.

Albert De Bièvre
Vrederechter te Brasschaat

Verkeersongevallen

Met belangstelling las ik in het nummer van 12 mei 1979, kol. 2462-63, het verslag over een colloquium van 4 juli 1978 over «De gerechtelijke achterstand en de afhandeling van verkeersongevallen», waaraan magistraten, advocaten, verzekeraars en ambtenaren deelnamen.

Tot mijn verstomming vernam ik daardoor «dat de activiteit van de hoven en rechtbanken voor ongeveer de helft betrekking zou hebben op de vergoeding van de verkeersslachtoffers» !

Bij de vrederechten is het aantal dergelijke zaken weliswaar niet onbelangrijk, doch heeft het bij mijn weten toch niet zulke verbijsterend wekkende verhouding bereikt.

M.i. zouden de verzekeraars er moeten naar streven het gebruik in te voeren waarbij, in twijfelachtige en geseponeerde gevallen, de schade van alle partijen wordt samengesteld en het totaal gedeeld door het aantal mogelijk aansprakelijk te stellen weggebruikers. De ene partij zou dan een opleg betalen, en de andere er een ontvangen. Gebeurt zulks niet, dan kan de zaak worden aanhangig gemaakt bij een nog op te richten burgerlijke kamer van de politierechtbank.

In afwachting van het invoeren van een definitieve oplossing van dit zeer ernstig probleem, zou men, bij wet, alle verzekering tegen kosten van rechtsbijstand moeten verbieden, tenzij in een «franchise» van bv. 5.000 Fr. wordt voorzien. Alléén deze maatregel

zou m.i. terstond méér dan de helft van de kleine verkeerszaken uit de weg ruimen.

*Albert De Bièvre
Vrederechter te Brasschaat*

Het commentaar op het Wetboek van Inkomstenbelastingen

Senator Verbist heeft aan de minister van Financiën gevraagd of er geen aanleiding was om wijzigingen aan te brengen in het administratieve commentaar op het Wetboek van Inkomstenbelastingen ingevolge enkele bekritiseerde passages (*Vragen en antwoorden, Senaat, 1979, p. 155*).

Het Hof van Beroep te Antwerpen had in zijn arrest van 16 oktober 1978 (*R.W., 1978-79, 970*) vastgesteld dat de in het commentaar bij het W.I.B. geciteerde rechtspraak in verband met de al dan niet regelmatige boekhouding onjuist was weergegeven.

De minister van Financiën meldde dat een eerste verbetering reeds was aangebracht op 15 december 1978 en dat de verbetering van de tekst onder nr. 246/27 in een van de eerstvolgende bijwerkingen zal worden doorgevoerd. It's a good thing to make mistakes, so long as you're found out quickly ...

Gratiebesluit

In antwoord op een parlementaire vraag van volksvertegenwoordiger Vansteenkiste, heeft de minister van Justitie enkele interessante gegevens verstrekt over de gevolgen van een gratiemaatregel.

De gratiemaatregel heeft alleen effect op de uitvoering van de straf, maar heeft geen invloed op de veroordeling zelf, noch op veroordeling tot schadevergoeding of teruggave.

De gratiemaatregel heeft alleen effect op de verjaring wanneer een criminele of correctionele straf zo verminderd wordt dat ze beneden het minimum van de criminele of correctionele straf valt. In deze gevallen, waarin de straf van categorie veranderd is, treedt de verjaring van de straf in bij het verstrijken van de verjaringstermijn die eigen is aan de vervangingsstraf. In geen geval mag dan de nieuwe verjaringstermijn langer duren dan de datum waarop de verjaring verworven zou zijn, mocht er geen strafvermindering zijn geweest.

Een gratiemaatregel kan nooit de verlenging van de proeftermijn vereist om herstel in eer en rechten aan te vragen tot gevolg hebben. De gratiemaatregel kan zowel voor effectieve als voorwaardelijke straffen worden verleend (*Vragen en antwoorden, Kamer, 1979, p. 9*).

Bepaling van hoedanigheid van oprichter van een vennootschap

De minister van Justitie heeft, in antwoord op een parlementaire vraag van senator Coen, de volgende preciseringen gegeven betreffende art. 13ter van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen, ingevoegd in die wetten bij artikel 8 van de wet van 6 maart 1973.

«Het verslag namens de commissie voor Justitie van de Senaat uitgebracht door de h. Van In (Gedr. St. Senaat, nr. 77, 23 januari 1973, zitting 1972-73, p. 8 in fine) geeft te verstaan dat artikel 13ter de bepaling van artikel 31, tweede lid, van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen stilzwijgend wijzigt.

Indien deze interpretatie door de hoven en rechtbanken wordt gevolgd, zal een vennootschap nietig zijn als niet ten minste twee oprichters worden aangewezen.» (*Vragen en antwoorden, Senaat, 1979, p. 56*).

Senator Coen wou ook nog vernemen of de wetgever zich niet heeft vergist, maar de minister van Justitie heeft daaromtrent wijselijk het stilzwijgen bewaard propter barbam et staturam.

Verbod van verkoop van bepaalde apparaten

Het K.B. van 23 maart 1977 tot vaststelling van de veiligheidswaarborgen die bepaalde elektrische machines, apparaten en leidingen moeten bieden, is in werking getreden op de dag van zijn bekendmaking in het Belgisch Staatsblad, d.i. op 31 maart 1977. In zijn art. 4 verbiedt het de invoer, het te koop bieden, het verkopen, het verhuren, het afstaan, het afleveren na herstelling, transformatie of verandering en het uitvoeren naar landen van de Gemeenschappelijke Markt, van de bij dit besluit bedoelde elektrische machines, apparaten en leidingen, tenzij zij vervaardigd zijn volgens de regels van goed vakmanschap en bij correcte installatie en degelijk onderhoud en bij gebruik overeenkomstig hun bestemming, de veiligheid van mensen en huisdieren evenals het behoud van goederen niet in gevaar brengen.

Hetzelfde koninklijk besluit bepaalt dat de minister van Economische Zaken, om veiligheidsredenen en bij wijze van steekproef, een onderzoek kan laten instellen naar de op de Belgische markt aangeboden elektrische machines, apparaten en leidingen, ten einde na te gaan of ze wel bij het besluit geëiste veiligheidswaarborgen bieden.

Indien bij dat onderzoek blijkt dat aan de opgelegde voorwaarden niet is voldaan, wordt de betrokkene daarvan op de hoogte gesteld. Binnen de termijn van een maand kan de belanghebbende een met redenen omklede aanvraag tot nieuw onderzoek indienen, wanneer de minister in het bezit is van de uitslagen van het nieuw onderzoek of bij ontstentenis van een aanvraag tot nieuw onderzoek, kan hij het in de handel brengen, om veiligheidsredenen, verbieden maar zulks alleen na het advies te hebben ingewonnen van de bij art. 13 van het voormelde koninklijk besluit ingestelde commissie. Dit verbod is slechts een uitdrukkelijke bevestiging van het verbod dat reeds voortvloeide uit de bepalingen van art. 4 van het K.B. van 23 maart 1977.

Daar de minister van Economische Zaken het in de handel brengen van een bepaald apparaat slechts uitdrukkelijk verbieden kan wanneer de hierboven uiteengezette procedure werd beëindigd, verloopt er noodzakelijkerwijze enige tijd vooraleer het verbod kan worden uitgevaardigd, maar deze vertraging brengt geen verantwoordelijkheid mee van de overheid.

Naar aanleiding van een parlementaire vraag van senator Maes, heeft de minister van Economische Zaken gepreciseerd dat sinds 31 maart 1977 de goederen die niet voldoen aan de eisen uit de handel moeten worden genomen. Het K.B. van 23 maart 1977 bevat geen enkele bijzondere bepaling betreffende de verkochte goederen en dus ook niet betreffende de eventuele terugbetaling van de aankoopprijs, maar ook hier is art. 10 van de wet van 11 juli 1961 betreffende de onontbeerlijke veiligheidswaarborgen welke de machines, de onderdelen van machines, het materieel, de werktuigen, de toestellen en de recipiënten moeten bieden van toepassing.

Het K.B. van 23 maart 1977 bevat geen enkele bepaling waarbij het gebruik van bedoelde goederen wordt verboden en evenmin enige bepaling betreffende de verantwoordelijkheid. Het lijkt evenwel duidelijk dat de bekendmaking van een uitdrukkelijk verbod, om veiligheidsredenen, tot het in de handel brengen, niet de eventuele verantwoordelijkheid kan verminderen van hen die niet ieder gevaarlijk gebruik van dit materiaal vermijden.

In het Staatsblad van 1 februari 1979 verscheen een eerste ministerieel besluit houdend verbod van verschillende toestellen die niet voldeden aan de vereiste voorwaarden met het oog op veilig gebruik (*Vragen en antwoorden, Senaat, 1979, p. 9*).

Controle op verse room

Krachtens artikel 1 van het ministerieel besluit van 25 juni 1951 is het verboden, voor mensen bestemde levensmiddelen te verkopen, te koop te stellen, in bewaring te houden of te vervoeren met het oog op de verkoop, onder een benaming die ertoe strekt te doen geloven dat de koopwaar boter, room, melk of kaas bevat wanneer die waar het bedoelde produkt niet bevat in een hoeveelheid die bij analyse gedoseerd kan worden of wanneer de vetstof in die waar niet ten minste 50 pct botervet bevat.

Senator J. Gillet heeft aan de minister van Volksgezondheid en Leefmilieu gevraagd of er door de diensten van zijn departement geregeld controles worden verricht in banketbakkerijen en in warenhuizen, die grote hoeveelheden aanbieden van wat ze, wellicht ten onrechte, verse room noemen.

De minister van Volksgezondheid en Leefmilieu heeft moeten toegeven dat er door de diensten van zijn departement in 1978 geen enkele controle werd uitgevoerd op deze voedingswaren ... (*Vragen en antwoorden, Senaat, 1979, p. 19*).

In verband met de reglementering inzake dieetprodukten had dezelfde minister reeds moeten bekennen dat zijn inspectiediensten zich niet bezondigen aan Vielbestraferei en dat er méér gekeuvel wordt over volksgezondheid, dan controle uitgeoefend op de naleving van de voorschriften (zie *R.W., 1977-78, 2554*).

BERICHTEN

Gerechtigde stage — Aantal stagiairs

Door een ministerieel besluit van 11 juli 1979 (Stbl. 18 juli 1979, blz. 8057) wordt het aantal stagiairs bedoeld in artikel 1 van de wet van 8 april 1971 tot organisatie van een gerechtigde stage voor de periode van 1 augustus 1979 tot 31 juli 1980 vastgesteld op veertig.

Benoemingen in het Benelux-Gerechtshof

In de vorige jaargang (*R.W. 1978-79, 2686*) werd kennis gegeven van de op 23 maart 1979 door het Comité van Ministers van de Benelux Economische Unie gedane benoemingen van mr. W.K. Haardt en mr. S.K. Martens, raadsheren in de Hoge Raad, tot respectievelijk rechter en plaatsvervangend rechter in het Benelux-Gerechtshof te Brussel.

Bij dezelfde beschikking van 23 maart 1979 werd wegens het overlijden van de heer P.E. Trousse, de heer A. Meeus, raadsheer in het Hof van Cassatie, benoemd tot plaatsvervangend rechter in het Benelux-Gerechtshof en dit met ingang van 23 maart 1979.

Nederlandse Vereniging voor Procesrecht

De najaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht zal op vrijdag 2 november a.s. te Utrecht worden gehouden.

De vergadering zal om 15.30 uur beginnen met een inleiding van prof. mr. T.A.W. Sterk, hoogleraar in het burgerlijk procesrecht te Leiden, waarna gelegenheid tot discussie zal zijn.

Het onderwerp van de inleiding zal aansluiten bij het rapport over de vernieuwing van de civiele procesgang dat in het juni-nummer van *Trema* is gepubliceerd.

Na de middagvergadering zal gelegenheid zijn voor het gebruiken van een aperitief, gevolgd door een lopend buffet; om ongeveer 19.30 uur zal de vergadering worden hervat om met elkaar van gedachten te wisselen over alle zaken de Vereniging betreffende.

Belangstellenden voor deze vergadering, die zich als lid willen opgeven (contributie 1979 f 35), kunnen zich wenden tot de Secretaris van de Vereniging, mr. B.J. van Heyst, Maliesingel 16b, 3581 BD Utrecht, tel. 030-334202.

TIJDSCHRIFTEN

Revue de Droit Intellectuel

ig. 68, nov. 1978, nr. 11.

L. Van Bunnin, Mise en oeuvre de l'action en cessation—Procédure et incidents—J.-J. Evrard, Les pouvoirs du juge et le respect de l'ordre de cessation—Législation—Jurisprudence.

ig. 68, déc. 1978, nr. 12.

G. Leherter, L'invention de sélection chimique est-elle brevetable dans les pays contractants de la Convention sur le brevet européen, tant par la voie nationale que par la voie européenne?—Législation—Jurisprudence.

Journal de Droit Fiscal

sept-nov. 1978, nr. 9-10.

Alain Delahaye, L'incidence fiscale de l'érection de constructions par un locataire—Jurisprudence.

Vlaamse Juristen

Abonneert U

op het

Rechtskundig Weekblad